O jeziku Srba i Jevreja: trojako prisustvo Jevreja među Slovenima: međusobni uticaji severozapadnih semitskih i slovenskih jezika

Željko Stanojević
Institut za hebrejski jezik i književnost

First published: 2001
Digital edition: 2026

ISBN: 978-86-915535-1-7
COBISS-ID: 4113936

DOI: https://doi.org/10.5281/zenodo.19177576

Abstract

Ova monografija predstavlja interdisciplinarnu lingvističku i istorijsku studiju koja istražuje moguće kontakte i uticaje između severozapadnih semitskih i slovenskih jezika, sa posebnim fokusom na Balkan. Rad analizira fonološke, grafijske i leksičke paralele, kao i istorijske okolnosti jezičkih kontakata. Posebna pažnja posvećena je komparativnoj analizi pisama i konsonantskih korena, kao i ulozi hebrejskog izgovora u razumevanju prenosa značenja. Studija doprinosi istraživanjima u oblasti istorijske i komparativne lingvistike, hebraistike i slavistike.

Keywords

semitski jezici, slovenski jezici, hebrejski jezik, istorijska lingvistika, Balkan, etimologija

Full text (PDF)

https://doi.org/10.5281/zenodo.19177576

Citation

Stanojević, Ž. (2001). O jeziku Srba i Jevreja: trojako prisustvo Jevreja među Slovenima. Beograd: Ž. Stanojević.

English metadata

On the Language of Serbs and Jews

Abstract:

The book presents an interdisciplinary linguistic and historical study examining possible contacts between Northwest Semitic and Slavic languages, with a focus on the Balkan region. It explores phonological, orthographic, and lexical parallels, as well as historical conditions of language contact.

Keywords:

Semitic languages, Slavic languages, Hebrew, historical linguistics, Balkan

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ
II 448477

eljko Stanojević

O JEZIKU SRBA I JEVREJA

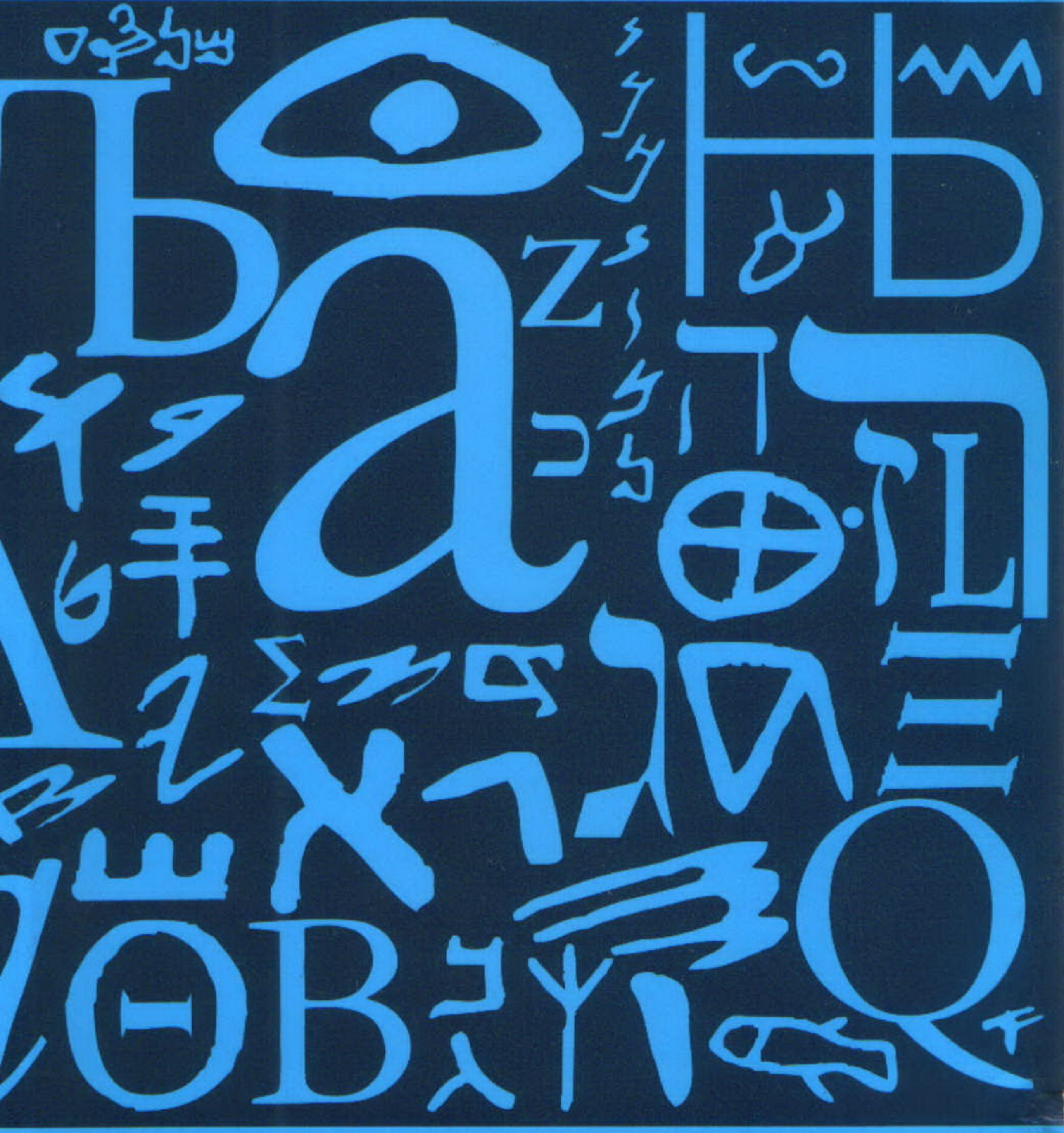

Lektor
Nada Ilić

Likovno-grafička oprema
Milan Miletić

Izrada mapa
Artur Banks
Jelena Nedeljković – Saobraćajni fakultet

Štampa
„Jovan", Beograd

ŽELJKO STANOJEVIĆ

O JEZIKU SRBA I JEVREJA

TROJAKO PRISUSTVO JEVREJA MEĐU SLOVENIMA

Međusobni uticaji severozapadnih semitskih i slovenskih jezika

BEOGRAD 2001

Инв. бр. 882748

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ У НОВОМ САДУ

SADRŽAJ

Uvod 7
Zapadni Semiti i Semiti uopšte 9
Zapadnosemitski narodi i njihovi kontakti sa balkanskim poluostrvom i starim Slovenima uopšte, do pojave Isusa Hrista 13
Kontakti zapadnih Semita i (balkanskih) Slovena nakon pojave Isusa Hrista 22
Sličnosti i razlike u pismima zapadnih Semita, Slovena i Indoevropljana 31
Primeri zajedničkih konsonanata korena i izraza u zapadnosemitskim i slovenskim jezicima 44
Zapadnosemitski izrazi vezani za graditeljstvo i njihov eventualni uticaj na slovenske jezike 92
Zapadnosemitski izrazi kojima se opisuju tečnosti i njihov eventualni uticaj na slovenske jezike 96
Neki važniji zapadnosemitski izrazi, koji su u slovenske jezike ušli širenjem hrišćanstva 107
Hebrejski izgovor 126

Napomene 151
Literatura 153

Jeleni

»Jer samo ja imam priču, i ja ću ti je ispričati.
Priču drveta i šapat kamena, uzdisanje neba
za zemljom i mora za zvezdama, da ljudi sa-
znaju priču i da je zemaljsko mnoštvo razu-
me«.

(iz jednog ugaritskog mita)

Željko

UVOD

Radeći na prvom većem hebrejsko-srpskom i srpsko-hebrejskom rečniku na našim prostorima, uhvatio sam se u koštac i sa mnogim rečima iz hebrejskog i drugih zapadnosemitskih jezika, koje su pokazivale izuzetnu sličnost sa našim rečima, kako fonološki tako i semantički. Smatrao sam da bi iste trebalo istražiti, što sam ja na narednim stranicama ove knjige i pokušao.

Knjiga nema za cilj da u bezrazložno isključivim tvrdnjama dokaže ono što se teško može dokazati-etimologiju reči. Cilj je upravo u konstatovanju sličnosti između pojedinih slovenskih i zapadnosemitskih reči, te u podsticanju ozbiljnijih istraživača da se ovom pojavom dublje pozabave.

Na prednjim stranicama knjige nalaze se kratka objašnjenja pojmova Semiti i Zapadni Semiti, kao i objašnjenja o kontaktima istih naroda sa Praslovenima u njihovoj postojbini, kao i nakon dolaska ovih na Balkan. Kako su Feničani, inače Zapadni Semiti, »opismenili« svet, bilo je neophodno ukazati i na sličnosti i razlike u pismima Semita i Indoevropljana, posebno se osvrćući na pisma Feničana, Jevreja, Aramejaca, Grka, Latina i Slovena.

U rečničkom delu predstavljeno je oko 350 slovenskih glagola pre svega, ali i slovenskih imenica, prideva, i drugih vrsta reči, za koje se smatralo da su iz više razloga bliski odgovarajućim jevrejskim, aramejskim ili feničkim rečima.

Da bi se preciznije razumele zapadnosemitske reči, a što će inače biti važno studentima filoloških i teoloških fakulteta, na kraju knjige su date karakteristike hebrejskih glasova i to kroz prvi pokušaj ovakve vrste kod nas.

Uzimajući u obzir gore navedene pojedinosti, očekujem dobronamerne primedbe u bilo kojem pogledu, na kojima unapred zahvaljujem, jer ću ih svakako uzeti u obzir prilikom pripreme narednog izdanja.

Posebno se ovom prilikom zahvaljujem na nesebičnoj stručnoj i moralnoj podršci: prof. dr. Vesni Polovini, prof. dr. Aleksandru Birvišu, prof. dr. Šimonu Rabinoviču, mr. Gorjani Ajzenberg, Nadi Ilić, Obradu Poliću, Ani Rolinger, Tanji Gazibarić, gradskoj biblioteci u Pančevu, roditeljima, dragoj Jeleni i njenim roditeljima, bez čijih zalaganja sigurno do prvog izdanja knjige u ovom trenutku ne bi došlo.

SKRAĆENICE

akad. – akadski
amh. – amharitski, etiopski
aram. – aramejski
arap. – arapski
češ. – češki
čit. – čitaj
engl. – engleski
heb. – hebrejski
KK. – Kulundžić, Zvonimir: Knjiga o knjizi. – Zagreb, 1951.
lat. – latinski
nem. – nemački
pol. – poljski
PSERHS-1 – Skok Petar: Etimologijski rečnik srpskohrvatskog jezika. Tom I, Zagreb, 1971.
PSERHS-2 – Skok Petar: Etimologijski rečnik srpskohrvatskog jezika. Tom II, Zagreb, 1971.
PSERHS-3 – Skok Petar: Etimologijski rečnik srpskohrvatskog jezika. Tom III, Zagreb, 1971.
PSERHS-4 – Skok Petar: Etimologijski rečnik srpskohrvatskog jezika. Tom IV, Zagreb, 1971.
rus. – ruski
SANURSKN – „Rečnik srpskohrvatskog književnog jezika" – srpska akademija nauka i umetnosti, Beograd, 1962.
srp. – srpski
SSRSJ – Lalević, M.: Sinonimi i srodne reči srpskohrvatskoga jezika. – Beograd, 1974.
tur. – turski
ZS – severozapadni Semiti, zapadni Semiti

ZAPADNI SEMITI I SEMITI UOPŠTE

U desetoj glavi Mojsijeve prve knjige govori se o Semu, jednom od trojice Nojevih sinova, od koga su potekli mnogi narodi. Danas se upravo ovi narodi nazivaju Semiti[1], prema imenu pomenutog nojevog sina, dok jezici kojima oni govore predstavljaju grupu semitskih jezika. Na osnovu te knjige, u Semite se ubrajaju: Asirci – koji osnivaju Asiriju, Aramejci – koji osnivaju Aram, Elamci – koji osnivaju Elam, Liđani – koji nastanjuju Lidiju, Jevreji – koji nastanjuju Kanaan. Osim pomenutih naroda, kao Semiti se pojavljuju i Akađani, Moabičani (Moavci), Feničani (od njih Puni), Ahlamejci, Magdaičaňi (Magdaiti), Siričani (Sirijci), Nestorci, Jakobčani (Jakobovci), Samarićani (Samarjani), Arapi, Ševaićani, Etiopljani. Međutim, prema novijim proučavanjima istorije semitskih naroda iz ove grupe se izuzimaju Elamci i Liđani koji su predstavljali vazale Asiraca. Za pradomovinu Semita vezuje se Južna Arabija, i to pre svega stepe Arabije.[2]

U četvrtom milenijumu p. n. e., veliki talas prasemita naselio je Mesopotamiju i Vaviloniju, gde su se pomešali sa prastanovnicima – Sumercima. Odavde se razvija grana tzv. *Istočnih semita*. Oni prasemiti koji naseljavaju prostore južno od Kanaana[3] i dalje na jug, kao i istočno od Kanaana, obrazuju grupu *Južnosemitskih naroda*, među koje spadaju: Arapi, Etiopljani i dr. Prasemiti koji se u istom periodu naseljavaju u Kanaan, mešajući

---

[1] Imenica:»Šem«-!v znači: »Ime«, na većini semitskih jezika, te se ovako i objašnjava etimologija izraza: SEMIT, SEMITI.

[2] Dragan Milin: »Starozavetna istorija«, Novi Sad,1994, str.13

[3] Kanaan, Hanaan ili Hanan – obećana zemlja, koju je Bog dao Avramu i njegovim potomcima. Prostire se zapadno od reke Jordan, sa juga od Egipta a sa severa od Sirije. Deo ove zemlje se kasnije zvao Palestina. Pre naseljavanja Izraelaca na ove prostore naseljavala su ga razna plemena koja su nazivana zajedničkim imenom: Hanaanci tj. Kanaanci. (1. Moj. 12:1–7)

se sa Kanaancima i ostalim narodima koje zatiču u ovoj oblasti, daju mnoge narode koji se označavaju *Zapadnim Semitima* ili *Severozapadnim Semitima*.

U Zapadne Semite ubrajaju se:

– *Aramejci*, čiji je jezik par vekova pre Hrista, i uopšte za vreme Persijanaca, predstavljao službeni jezik čitavog Bliskog Istoka i prednje Azije.

– *Jevreji*, koji ostavljaju veliku religijsku i kulturno-književnu baštinu svetu: Stari Zavet, Judaizam uopšte, Talmud, Kabalu, Zohar, Novi Zavet, Hrišćanstvo, a indirektno utiču i na pojavu Islama.

– *Feničani*, koji se docnije nazivaju Puni, obučavaju svet moreplovstvu, trgovini, metalurgiji, vinarstvu i što je najvažnije- opismenjuju svet.

– Manje poznati Zapadni Semiti su Moavci, Ugarićani, Nestorčani,

– Jakobovčani, Magdaićani, Samarićani itd.

Jezici svih Zapadni Semita, razvijaju se u dva osnovna pravca:

1. Od staroaramejskog nastaju:

– istočnoaramejski – nestorski, jakobovski, vavilonski aramejski

– zapadnoaramejski – novoaramejski, samarićanski, magdaitski

2. Od kanaanskog se razvijaju:

– Starojevrejski (zatim od njega – jevrejski iz Mišne, jevrejski iz Mikre, Hebrejski – Novojevrejski – ivrit).

– moavski

– fenički (i punski)

– ugaritski

Svi Zapadni Semiti pišu veoma srodnim pismom, nastalim direktno od feničanskog pisma. Sve varijante toga pisma sadrže najmanje dvadeset i dva znaka za dvadeset i dva konsonanta, sa manjim varijacijama u broju znakova, naročito kod označavanja pojedinih konsonanata na kraju reči. Iako većina pisama ne sadrži oznake za vokale, nešto kasnije za starojevrejski jezik

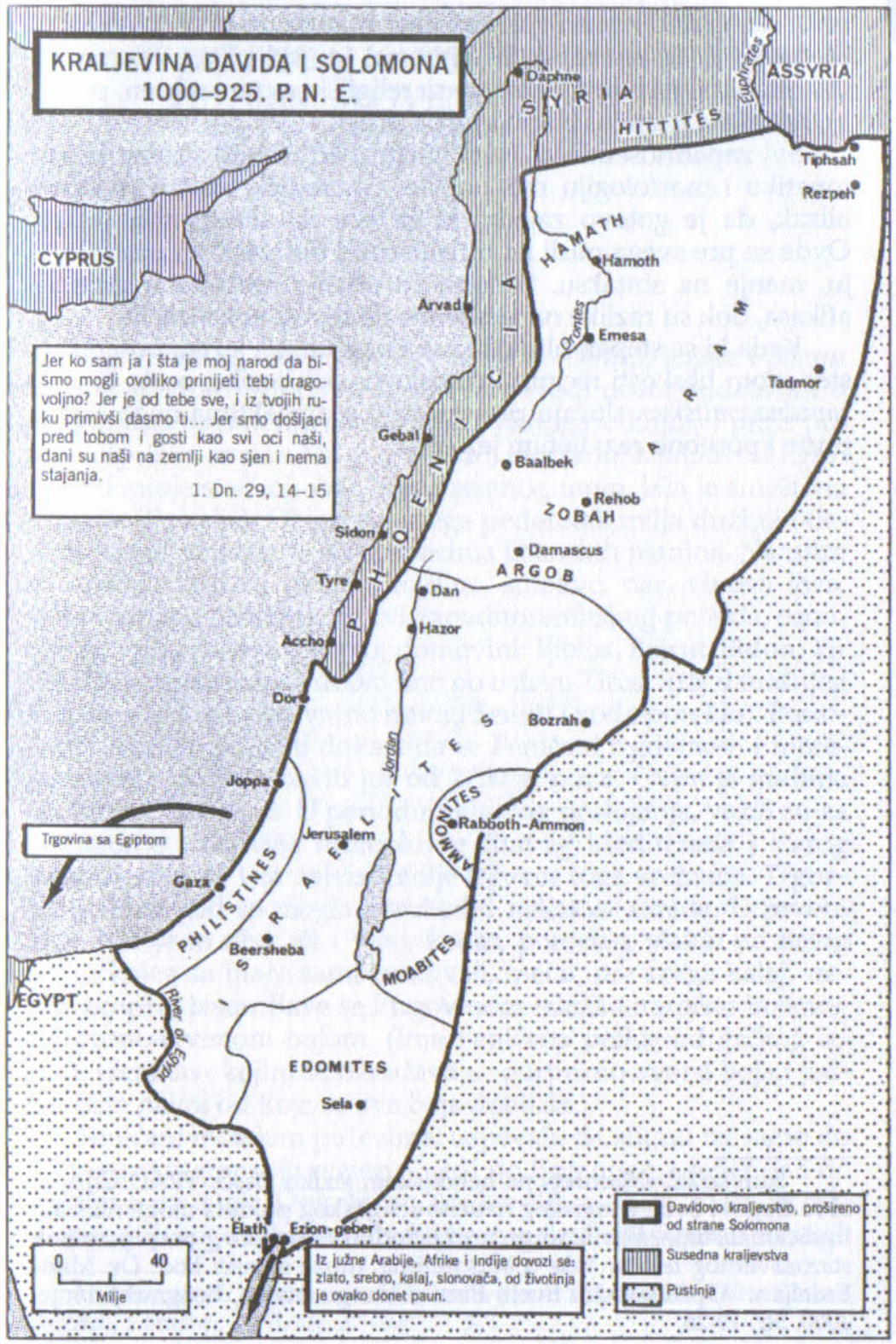

vokalske grafeme razvijaju Masoreti[1], u periodu od 6–8 veka n.e. Međutim i upotreba ovih grafema je isključivo vezana za starozavetne tekstove, tekstove sa religijskom tematikom, poeziju, rečnike a kasnije i dečju književnost.

Svi zapadnosemitski jezici imaju međusobno veoma blisku fonetiku i morfologiju reči uopšte. Gramatički sistem je toliko blizak, da je gotovo zajednički za sve *zapadnosemitske* jezike. Ovde se pre svega misli na inflektivnu i derivacionu morfologiju, manje na sintaksu. Sličnost se očituje naročito u sistemu afikasa, dok su razlike najizraženije na nivou vokalizacije.

Kada bi se stepen bliskosti *zapadnosemitskih* jezika poredio sa stepenom bliskosti recimo južnoslovenskih jezika, onda bi se u *zapadnosemitskom* slučaju pre govorilo o dijalektima nego o potpuno i posebno razvijenim jezicima.

[1] Sam izraz: »Masoret« na hebrejskom jeziku znači: TRADICIJA, te bi se članovi ovog jevrejskog naučno-religijskog pokreta mogli nazvati: tradicionalistima. Bavili su se prevashodno revizijom i prepisivanjem starozavetnog teksta. Više o Masoretima, može se naći kod: Dr. Miloš Erdeljan: »Opšti uvod u Sveto Pismo staroga zaveta, Beograd-Srbinje, 2000. Str. 19-26;

ZAPADNOSEMITSKI NARODI I NJIHOVI KONTAKTI SA BALKANSKIM POLUOSTRVOM I STARIM SLOVENIMA UOPŠTE, DO POJAVE ISUSA HRISTA

U jednom od najvećih naših izvora o istoriji, jeziku i pismu Severozapadnih Semita, u kojem se navodi dosta podataka i o Feničanima-opismenjivačima sveta: »Knjiga o knjizi«, priča počinje otprilike ovako: Na oko 400 km, morskom obalom od Egipta, na krajnjeistočnoj obali Sredozemnog mora, bila je smeštena Fenikija (Fenicija). Oblast od svega pedesetak milja dužine i desetak širine, pružala se na obroncima libanskih planina. Na istim obroncima rasli su palme, masline, smokve, nar, vinova loza, kedar, kiparis Feničani, narod zapadnosemitskog porekla, osnovali su više gradova u svojoj domovini: Biblos, Bejrut, Sidon, Tir (Za Tir se smatra da je dobio ime po ostrvu Tiros, kraj današnjeg Bahreina, odakle verovatno mnogi Semiti i vode poreklo). Postoje već uveliko poznati dokazi da se Feničani trgovinom i moreplovstvom počinju baviti još od 2700 g. p.n.e. Ovim je ljudima otadžbina bila more. U periodu njihovog postojanja, važili su za najhrabrije i najbolje moreplovce čitavog Mediterana i starog sveta uopšte, ali i za najvisprenije trgovce toga vremena. Trgovali su čime god se mogla obezbediti nekakva zarada. U prvom redu bila je to riba, ali i vino, kedar, porcelan, staklo od belog peska kojeg su inače sami izrađivali, metal, pre svega kalaj, srebro, bronza, bakar Bave se i trgovinom tekstila naročito bojenog purpurno-crvenom bojom. (Ime Feničana potiče od grčkog izraza: »fenikas« kojim se označavaju: purpurnocrvena boja i jedna vrsta palmi od koje se ova boja dobijala.)

Feničani morskim putevima, uspevaju da stignu ne samo do većine mediteranskih regiona, već i do Britanije na sever pa i do Vavilona na istok. Oplovili su Afriku 600. g. p. n. e. što je bilo mnogo pre nego što su to uradili Portugalaci[1]. Zasigurno su stigli

[1] Opširnije u: A History of Discovery and Exploration (The Search Begins), London, 1973, str. 37–50.

i do Balkanskog poluostrva. Jedan od najboljih dokaza za to je feničansko ime sačuvano u toponimu: Fenice, na obali Jadranskog mora u južnoj Albaniji. Kako na Balkanu, tako i na prostorima današnjeg Izraela postoje toponimi koji imaju identičan koren, različito razvijen u dvema jezičkim familijama – semitskoj sa jedne strane i slovenskoj sa druge, a za koje se može reći da su ih upravo Feničani ili eventualno kasnije, Jevreji preneli na Balkan ili pak sa Balkana u predele Kanaana, odnosno na Bliski Istok.

Stizavši do određenih područja, često da bi sebi učvrstili pozicije, osnivaju kolonije-gradove, i to pre svega na Siciliji, Korzici, Kipru, Španiji, i mnogim drugim mestima na mediteranskoj obali. U tim je gradovima bilo obilje višespratnica sa čak 6 ili 8 spratova. Upravo ova činjenica je jedan od dokaza da su Feničani bili prvi učitelji graditeljstva na Mediteranu[2]. Bavili su se i gusarenjem, porobljavali su žene i decu na koje bi nailazili po svojim putovanjima, i prodavali ih kao roblje. Muškarce bi pak koristili kao veslače na svojim barkama (v. veslati). Pouzdano se zna, da su iz svoje domovine preneli, i to pre svega u mediteranske zemlje a tako indirektno u čitav svet[3], od životinja: magarca, kokoš, pauna, goluba, od biljnog sveta: smokvu, maslinu, vinovu lozu, ali i znanja o prirodi i obradi metala. Fenikija je samostalno bitisala sve do invazije Asiraca na nju, u VIII v. p. n. e. Najduže se održao grad Tir, ali je kasnije 668. p. n. e. pao u ruke Asiraca, kralju: Asurbanipalu. Feničani tada počinju da se raseljavaju. Većina njih stiže do obala današnjeg Tunisa, gde osniva grad: Kartaginu. (Ovaj grad je osnovala oko 200 godina ranije feničanska princeza Didona. Dala je prestonici ime: Kart Hadašt (קרת חדשת) – Kartagina, što na feničanskom jeziku znači: »Novi Grad«[4]. Kartaginu su Grci nazivali Karchedon, a Rimljani: Kartago).

---

[1] Živko D. Petković »Semićani i Balkansko poluostrvo«, Beograd 1926. str.4–8

[2] KK, str. 209. i dalje.

[3] Postoje indicije, koje podnosi izraelska akademija za zapadnosemitske jezike, (Avraham Even Šošan: MILON IVRI-IVRI Jerusalim 1932), da se ovaj grad nazivao: KIRJAT HADETIT: קריה חדתיה gde reč: KART znači: naselje, mesto, grad, što imamo i u hebrejskom jeziku u obliku: קריה (KIRJA), dok izraz: HADETIT znači isto što i gore navedeni izraz: HADAŠT ali na feničanskom jeziku.

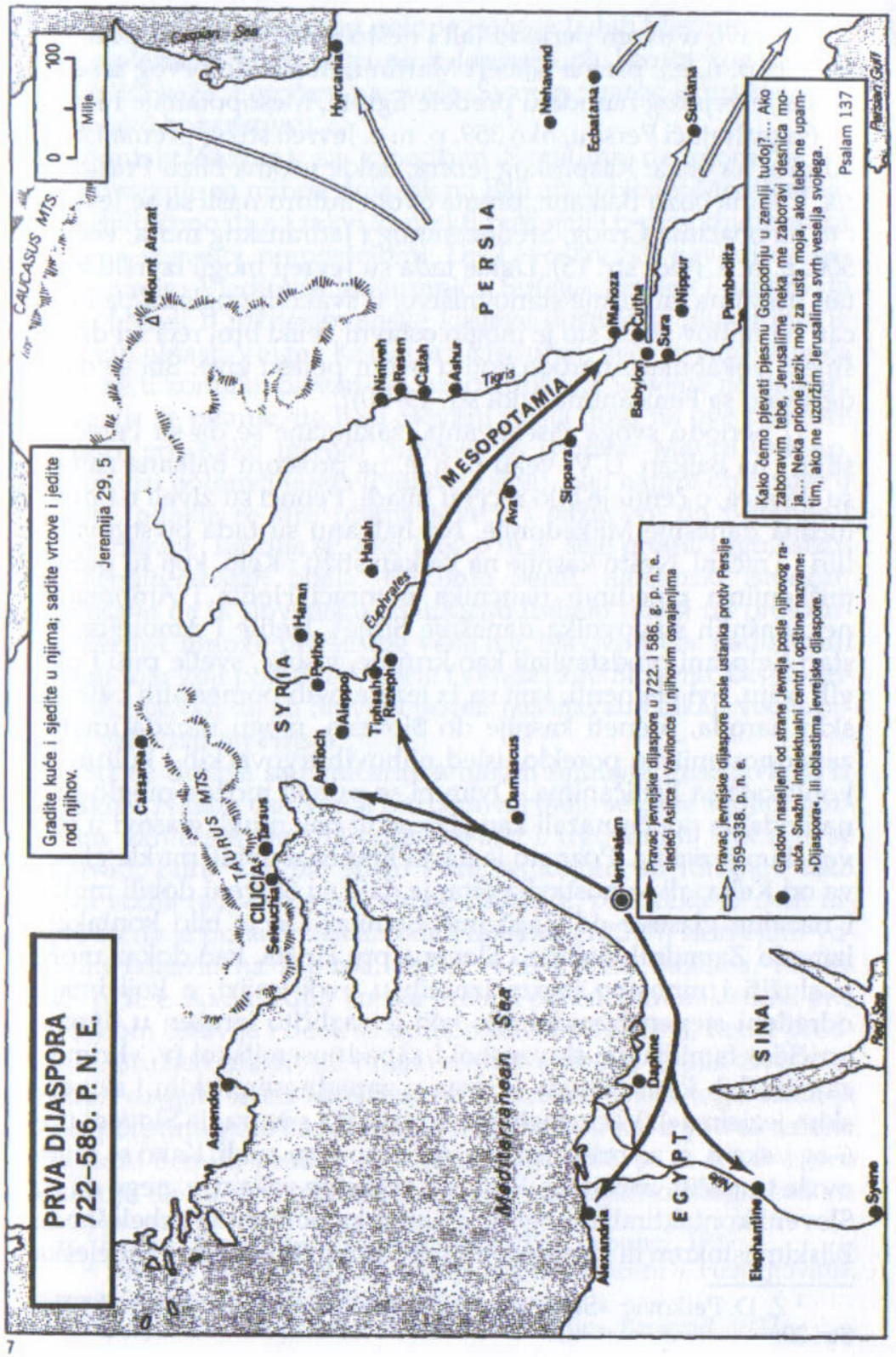

7

Upravo u ovom periodu (ali i nešto ranije – od 722. p. n. e. i od 586. p. n. e.), prema Gilbert Martinu, dolazi do prvog raseljavanja Jevrejskog naroda u predele Egipta, Mesopotamije i Persije. Napuštajući Persiju, oko 359. p. n. e. Jevreji stižu, prema istom autoru, na obale Kaspijskog jezera, dakle veoma blizu Praslovena. Veoma blizu Balkana, prema ovom autoru našli su se Jevreji, i to na obalama Crnog, Sredozemnog i Jadranskog mora, već od 500. p. n. e. (vidi str. 15). Dakle tada su Jevreji mogli izvršiti znatan uticaj na tamošnje stanovništvo, u svakom pogledu pa i uticati na njihov jezik, što je moglo ostaviti veliki broj reči i u današnjem vokabularu naroda koji u ovom pojasu žive. Šta se dalje dešavalo sa Feničanima (vidi str. 19–20)?

U periodu svoga raseljavanja, zaključuje se da su Feničani stigli i na Balkan. U VI veku p. n. e. na prostoru Balkana zatekli su Peonce, o čemu je bilo reči i u Ilijadi. Peonci su živeli na prostorima današnje Makedonije. Na Balkanu su tada bivstvovali i Iliri i Tračani. Nešto kasnije na Balkan stižu i Kelti, koji su prema mišljenjima pojedinih naučnika potomci Hetita i Amorejaca, nekadašnjih stanovnika današnje Sirije[1]. Hetite i Amorejce, su stari Egipćani predstavljali kao krupne, visoke, svetle puti i plavih očiju. Svi elementi, koji su iz jezika ovih pomenutih balkanskih naroda, preneti kasnije do Slovena, mogu možda imati i zapadnosemitsko poreklo usled njihovih trgovačkih i kulturnih kontakata sa Feničanima. Ovim bi se putem možda moglo saznati odakle potiču nazali kao glasovi ili pak mukli glasovi u slovenskim jezicima. Poznato je da su Francuzi dobili mukle glasove od Kelta, ali se postavlja pitanje da li su Sloveni dobili mukle i nazalne glasove od Zapadnih Semita? Da je bilo kontakata između Zapadnih Semita i Slovena pre Hrista, kao dokaz može poslužiti i mnoštvo izraza iznetih u ovoj knjizi, a koji imaju određeni stepen homonimije koji je različito izražen u dvema jezičkim familijama: slovenskoj i zapadnosemitskoj (v. »Primeri zajedničkih konsonanata korena u zapadnosemitskim i slovenskim jezicima«). Većina istoričara i teologa smatra da Sloveni pre 6-og veka n. e. za hrišćanstvo zasigurno nisu znali. Kako se onda može tumačiti, zabeleška Prokopa iz šestog veka n. e. nego da su Sloveni kontaktirali mnogo pre nastanka pomenute zabeleške sa Bliskim istokom ili sa njegovim narodima. (Prokopova zabeleška

[1] Ž. D. Petković: »Semićani i Balkansko poluostrvo«, Beograd 1926. Str. 20.

govori o tome da je nakon potopa počeo vladati Mestrom, koji je bio iz plemena Ham, a za njim Jeremija pa Feosta koga, kako zabeleška kaže, Egipćani nazivaše: Svarog. Svarog je inače staroslovensko božanstvo[1]).

Kontakt Slovena sa zapadnim Semitima ne mora da se nužno vezuje za njihov dolazak na Balkan, u blizini Mediterana. Nije isključeno da su takvi kontakti postojali i u periodu boravka Slovena u svojoj prapostojbini. Dr. Lavoslav Šik navodi na osnovu napisa Vladimira Mažuranića, Šuflaja, Piskera i drugih da su se Jevreji u južnoslovenske krajeve doselili sa Slovenima iz stepskih oblasti Volge i Kavkaza[2]. Međutim, veća je verovatnoća da su se ti kontakti ostvarivali nakon dolaska Slovena na Balkan. Postavlja se pitanje, da li su Sloveni zaista došli na ove prostore u našoj eri. Kako navodi dubrovački istoričar Mavro Orbinu, Sloveni su potomci Jafeta (Nojevog sina), koji najpre obitavaju u Kilikiji, odakle se šire prema severu i stižu sve do Britanije i Skandinavije. Kasnije se, oko 1460 p. n. e. sele prema jugu i stižu do Mediteranskih obala. Đakomo Serđi, italijanski istoričar, naglašava da bi slovensku civilizaciju trebalo tražiti na prostorima Evrope mnogo pre šestog veka n.e. Na ovo treba nadovezati i Herodota koji pominje Venete (Vende) kao Slovene. Dr. Erdeljanović navodi da su Sloveni počeli naseljavati balkan već u prvom veku nakon Hrista[3].

Šta se dešava sa Feničanima nakon njihovog raseljavanja iz Fenikije? Nakon osnivanja Kartagine, i dalje se bave svojim poznatim zanimanjima: moreplovstvom i trgovinom. Počinju se nazivati: Puni. Da, bili su to Puni, sa kojima su Rimljani tako često vodili ratove. Za nas važne činjenice, proistekle iz ovih ratova su da je punski vojskovođa Hanibaal (חניבעל) sa svojom vojskom boravio na Alpima, dakle veoma blizu Balkana, tokom 218. p. n. e. Kada jedna vojska prolazi određenim oblastima ona za sobom ostavlja i decu sa domorodačkim ženama, razne predmete, oružje i oruđe, ali i nazive tih predmeta, ili pak životinja, raznih drugih stvari koje donose sa sobom. Osim toga, kada je Rim potpuno potukao Kartaginjane (koji su kako je već rečeno Zapadni Semiti) prodao ih je kao roblje (201. p. n. e.). Sve ovo ukazuje da su se zapadnosemitski izrazi sigurno mogli čuti na

[1] Petar D Stojović: »Slovenska mitologija«, Beograd, 1939.

[2] Samuel Elazar: »Prilozi istoriji Jevreja u Bosni i Hercegovini«, Jevrejski almanah, 1971–1996, str.43.

[3] Dr. Jovan Erdeljanović: »Osnovi etnologije«, Beograd, 1932.

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ

Balkanu pre 2300 godina te da su kao takvi ili ostali tu i preneti kasnije do Slovena, ili su praslovenska plemena mogla i uživo da ih čuju, po tvrdnji gorenavedenih istoričara.

U zlatnom periodu Kartagine, Kartaginjani su slali ekspedicije po čitavom Mediteranu i ostalim evropskim i afričkim obalama. Ekspedicije su se sastojale od nekoliko hiljada ljudi. Postoje indicije da su Kartaginjani stigli i do Amerike. U poslednjih nekoliko godina u Americi su pronađeni mnogi dokazi za ovu tvrdnju. Kako navodi poznati engleski istoričar i arheolog Džordž Rolinson, nađen je kamen na jezeru Massacre, na kojem je feničanskim pismom ispisano: q mtr ab (qa matar ab – Neka oblak pusti kišu!). Kamen je datiran u period od 400–300g. p. n. e.[1]

Na reci Ohajo i oko nje, na američkom srednjem zapadu, nađena je kolonija tzv. adenske kulture, za koju je utvrđeno da je potomak i nastavak feničanske kulture. Pronađeni elementi adenske kulture, datirani su u period 500. g. pre Hrista, što se poklapa sa momentom kada su Feničani bežali od Asiraca iz Fenikije[2]. Bežeći od Asiraca, mogli su naseliti i obale Jadranskog i Crnog Mora. Iako materijalnih dokaza o ovim događajima ima malo, prisustvo Feničana i ostalih Zapadnih Semita na Balkanu i moguće među Slovenima, ma gde da su se oni nastanjivali pre pojave Isusa Hrista, je evidentno. Skilah je svojevremeno pisao, da je Kadmus, sin feničkog kralja: Agenora, podučavao, zajedno sa svojom suprugom Harmonijom, Ilire koji su naseljavali regiju od Budve do Drača, oko 360 god. p. n. e.[3] Kako Skilah navodi, Kadmus i Harmonija sahranjeni su u Dubrovniku. Upravo ovo

[1] Collins S.: »The lost ten tribes of Israelfound«, Oregon, 1995. Str.164. i dalje.

[2] Collins S.: »The lost ten tribes of Israelfound«, Oregon, 1995. Str.195. i dalje.

[3] Franjo Rački u svom delu: »Pismo Slovjensko«, Zagreb 1861. navodi: »Polag prastaroga grčkoga predanja, koje se gubi u bajoslovnom vijeku, Kadmus, praučitelj feničkoga pisma u Evropi sa svojom suprugom Harmonijom, junakinjom thračkom, sestrom Dardana, prognan od nezahvalnih Thebanaca, kojo podučavaše u knjizi i umjetnosti, uteče se u Ilyrik k Encheleom, koji po Skylaxu (oko 360 p.Isukrsta) stanovahu duž mora med Budvom i Dračom, tj. U IIlyriku. U najužjem znamenovanju. Ovdje nastojanjem orakula dopademu prijesto. Ovdje sa ženom pretvaraše se u zmiju, symbol mudrosti. Ovdje starodavnost stavljaše Im grobove; a kod starog Dubrovnika(Epidaura), špilju čudnovate metamorphoze.

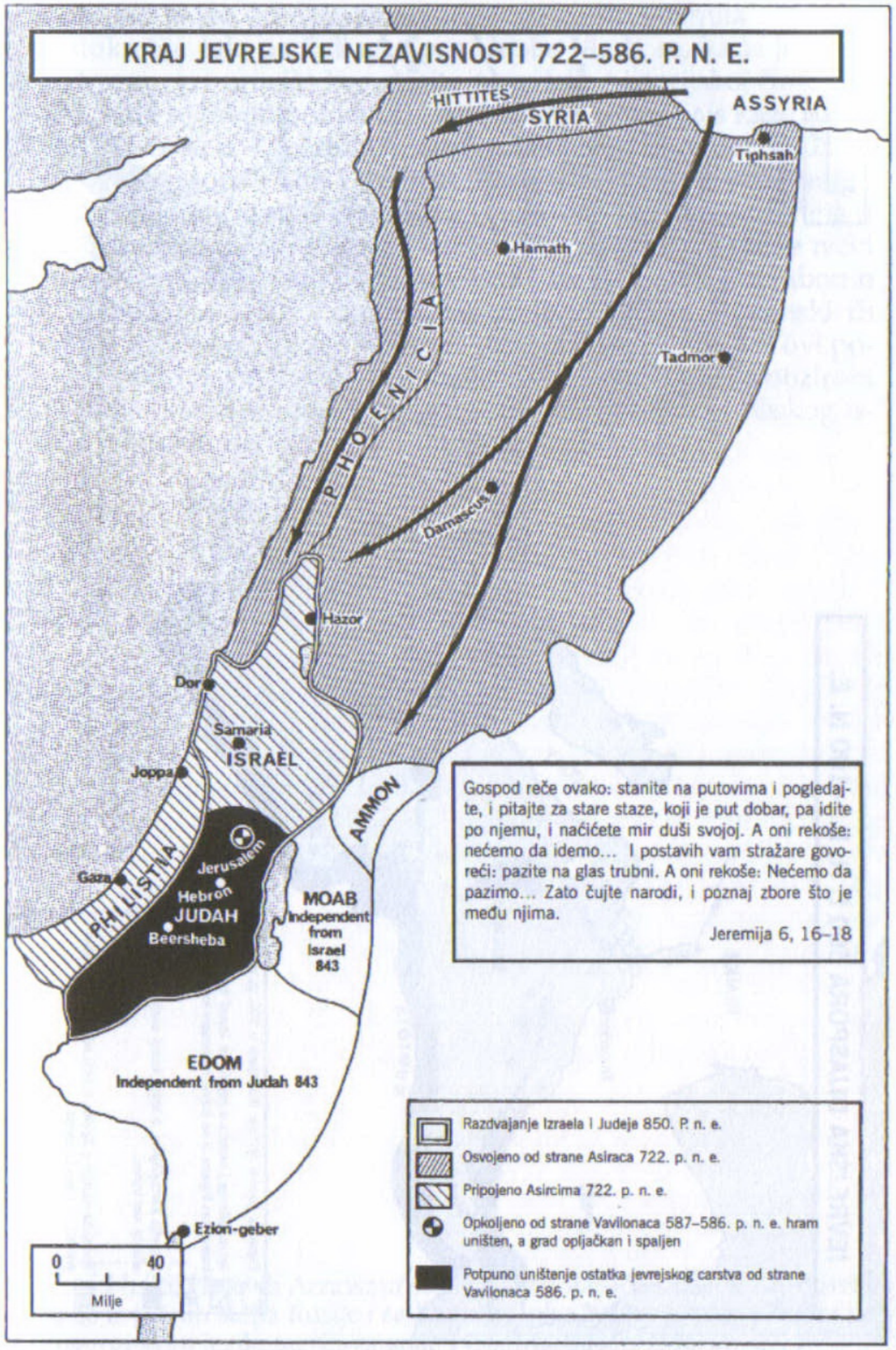

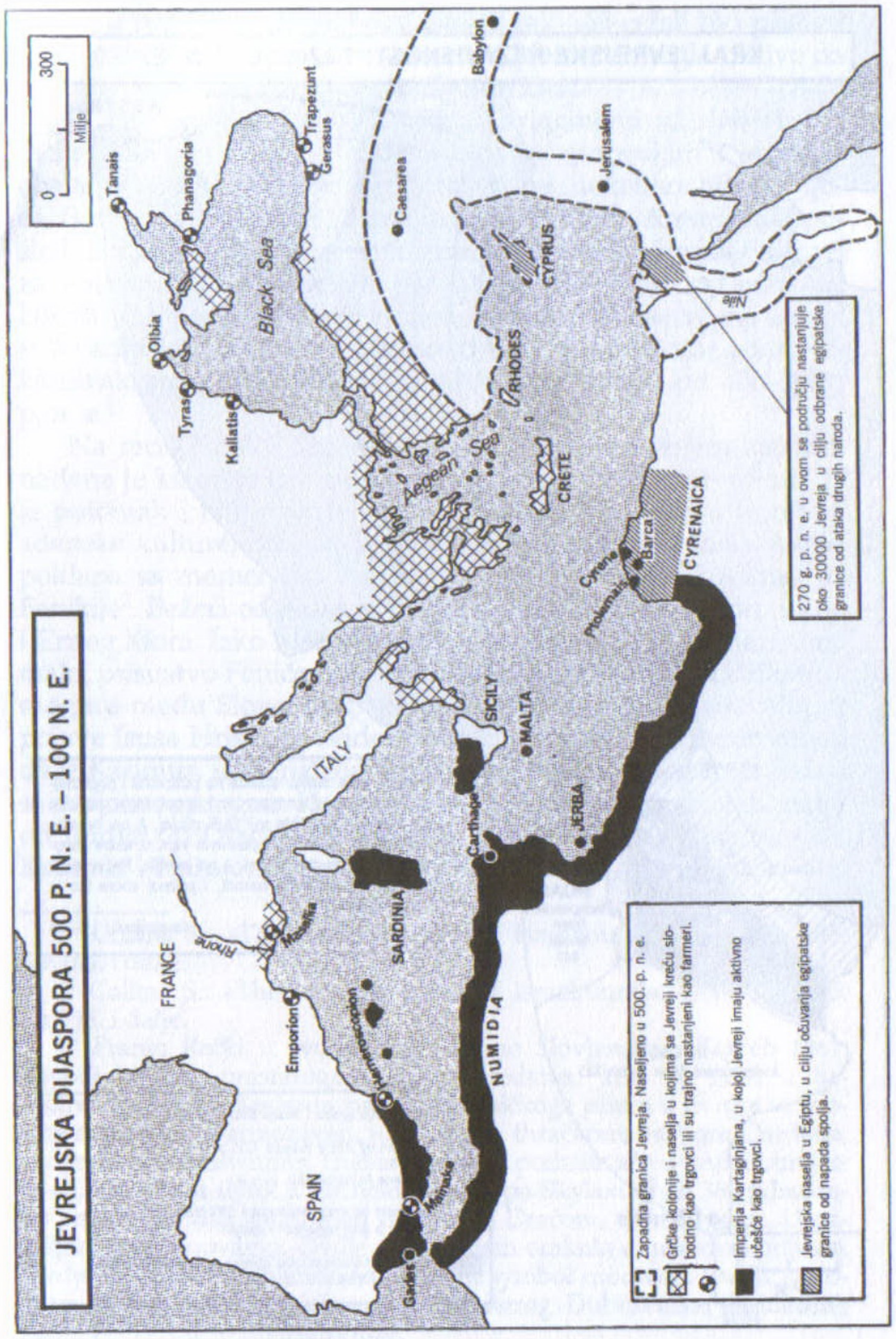

može biti jedan od dokaza prisustva Zapadnih Semita i njihove aristokratije čak, na Balkanu pre Hrista. Mada se, kada je reč o Kadmusu, govori više kao o mitu nego kao o istorijskoj činjenici.

Ovde se mogu pomenuti i Amazonke. Henri Sajs kaže da su one bile žene iz Kapadohije, ratnice hetitskog porekla[1], te da su osnovale gradove Efes i Smirnu. Mnoga su njihova verovanja i običaji zajednički sa Kanaancima i Asiro-Vaviloncima, preneta u Efes i Smirnu. Osim običaja i verovanja, prenele su i razne reči i pojmove, naročito one koje su vezane za rat i borbu. Strabon o Amazonkama kaže da su nastanjivale i Kavkaz. Ravenski ih stavlja u predeo između Kavkaza i Kaspijskog jezera. Svi ovi podatci mogu nas navesti na pomisao da su Amazonke, s obzirom na svoja kretanja, prenele pojedine reči Slovenima sa Bliskog Istoka. Njihova je istorija još nedovoljno istražena.

[1] Hetiti, Hetej ili Arzawani su mešavina naroda male Azije, doselili su se iz južnih stepa Rusije i sa Kavkaza, oko 2900g. p. n. e. Govore indoevropskim jezikom. (Cavaignac 1936, Macqueen 1986; str. 27.)

KONTAKTI ZAPADNIH SEMITA I (BALKANSKIH) SLOVENA NAKON POJAVE ISUSA HRISTA

Nakon pojave Isusa Hrista, događaji koji bi se mogli razmatrati na prvom mestu, su upravo raseljavanje jevrejskog naroda sa teritorije današnjeg Izraela. Najmasovnije raseljavanje nakon Isusa, počinje od 70-te godine n.e. Osim u Vavilon, Jevreji se tada masovno sele ka Italiji, Grčkoj i na Kipar. Naš poznati istoričar Tihomir Đorđević je utvrdio logičnim nizom događaja, da su Jevreji počeli naseljavati Balkan odmah nakon razorenja drugog hrama, 76.n. e. Veliki rimski vojskovođa Pompej, osvojivši Palestinu odvodi u ropstvo kralja Aristobula sa njegovom porodicom i mnogim drugim Jevrejima. Uskoro je nakon toga u Rimu stvorena jevrejska naseobina. Tako je već u toku prvog veka n. e. postojao veliki broj jevrejskih naseobina u Italiji, Grčkoj i na Kipru. Apostol Pavle je držao propovedi u grčkim gradovima: Atini, Solunu i drugim mestima, upravo u jevrejskim sinagogama. Ubrzo se na Balkanu javljaju jevrejska naselja, naročito iz razloga što Balkan i Palestina postoje kao jedna država pod vladavinom Rimskog Carstva, što olakšava jevrejskom narodu, pre svega u bavljenju trgovinom ali i uspostavljanje duhovno-kulturnih veza sa maticom. Ovakvih je naseobina bilo i u doba Vizantije, srednjovekovne Srbije, u Dalmaciji, Sloveniji, Bosni i Hrvatskoj[1]. Kao dobar dokaz ranog prisustva Jevreja na Balkanu, nakon pojave hrišćanstva, mogu poslužiti uljanice sa jevrejskim obeležjima[2], pronađene u Saloni, Muću i Aseriji, Dalmacija, koje su datirane na 2. v. n. e. Interesantno bi bilo navesti i to, da su u Stoblju u Makedoniji, ispod hrišćanske bazilike, pronađeni ostaci jevrejske sinagoge, koji su datirani u treći vek n.e. U depou neizloženih arheoloških predmeta, u Zemaljskom muzeju Sarajeva, nalazi se zemljana kultna svetiljka sa utisnutom menorom, koja je pronađena kod Čapljine u Hercegovini, iz IV v. n. e.[1], a koja predstavlja odličan dokaz za prisustvo Jevreja na Balkanu u tom dobu. Sve do danas Jevreji masovno žive zajedno sa slovenskim narodima.

Ukoliko, sa prekidima, dve teritorije obitavaju u jednoj državi više od 13 vekova[2], kao što je slučaj sa Balkanom i Palestinom, razumljivo je da će dolaziti do prodiranja mnogih jezičkih elemenata (reči i izraza) sa jedne teritorije na drugu i obratno. Ovde se pre svega misli na upliv zapadnosemitskih (jevrejskih i aramejskih) izraza u slovenske jezike. Međutim, kasnije u periodu prevlasti Turaka Osmanlija, mnogi su arapski izrazi (dakle južnosemitski) ušli u slovenske jezike preko turskog, koji je tako imao ulogu posrednika[3]. Najčešće su to bili izrazi iz islamske terminologije. Kako se južnosemitski i zapadnosemitski jezici veoma fonološki poklapaju, tako nam mogu biti jasne sličnosti mnogih turcizama, arapskog porekla, sa izrazima iz judaističke terminologije ili iz hebrejskog jezika uopšte a koje smo i mi prihvatili u srpskom jeziku.

Kako navodi Šobajić u svom delu[4], jedan deo judejskih zarobljenika iz Palestine, su Rimljani nakon 134 god. n. e. odveli u oblast Rajne i gornjeg Dunava, da rade na izgradnji utvrđenja duž evropske granice Rimskog carstva, prema Germaniji. Nešto kasnije, ovi se Jevreji spuštaju prema donjem toku Dunava u

[1] U svom delu V. M. Šobajić: »Jevrejstvo i Izrael«Skopje, 1982. navodi sledeće:«Jevreji su se počeli naseljavati u južnoslovenske zemlje još u prvim vekovima nove ere. Prvi jevrejski doseljenici koji su živeli na jugu današnje Jugoslavije, zvali su se Romanioti. To su bili potomci starih jevrejskih opština Rimskog a zatim Vizantijskog carstva, koji su se postepeno kretali prema severu. Brojna i razvijena jevrejska zajednica u Solunu, kroz vekove je vršila uticaj na sefardske Jevreje, koji su se otuda selili prema Makedoniji, Bosni i Srbiji«.

[2] Grupa autora, »The times atlas of the Bible« London, 1987, str. 627.

[1] Samuel Elazar: »Prilozi istoriji Jevreja u Bosni i Hercegovini«, Jevrejski almanah 1971-1996, Beograd,str.38.

[2] U periodu vladanja cara Davida i Solomona judejsko carstvo prostiralo se od Sinaja do blizu današnjih turskih granica i izvora reke Eufrat. Dva veka posle raspada solomonovog carstva, Samariju su pokorili Asirci (722 p. n. e.), a Judeju novovavilonsko carstvo (586. p. n. e.). Posle toga Palestinom vladaju sledeći osvajači: Persijanci (520–332), Stari Grci (Aleksandar veliki i njegovi naslednici iz dinastije Ptolomeja i Seleukida) – (332–63), Rimljani (63. p. n. e. – 326 n. e.), Vizantija (326–638), Arapi (638–1072), Turci Seldžuci (1072–1099), Krstaši (1099–1291), Egipatski Mameluci (1291–1517), Otomansko carstvo (1517–1917), Engleska (1917–1948).

[3] Opširnije vidi u: Škaljić Abdulah:»Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku«, Sarajevo 1989.

[4] Šobajić, M.: »Jevrejstvo i Izrael«, Skopje, 1982.

JEVREJI U RIMSKOM CARSTVU 100–300 N. E.

Do 100. g. n. e. Jevreji su se nastanili u svakom delu Rimskog carstva, osim u Britaniji. Bila im je garantovana sloboda vere, kao i korišćenje jevrejskog prava u sporovima među Jevrejima. Bili su oslobođeni služenja vojske. U ovom periodu bilo je najmanje 3 miliona Jevreja, od toga zasigurno 1 milion živeo je zapadno od Makedonije.

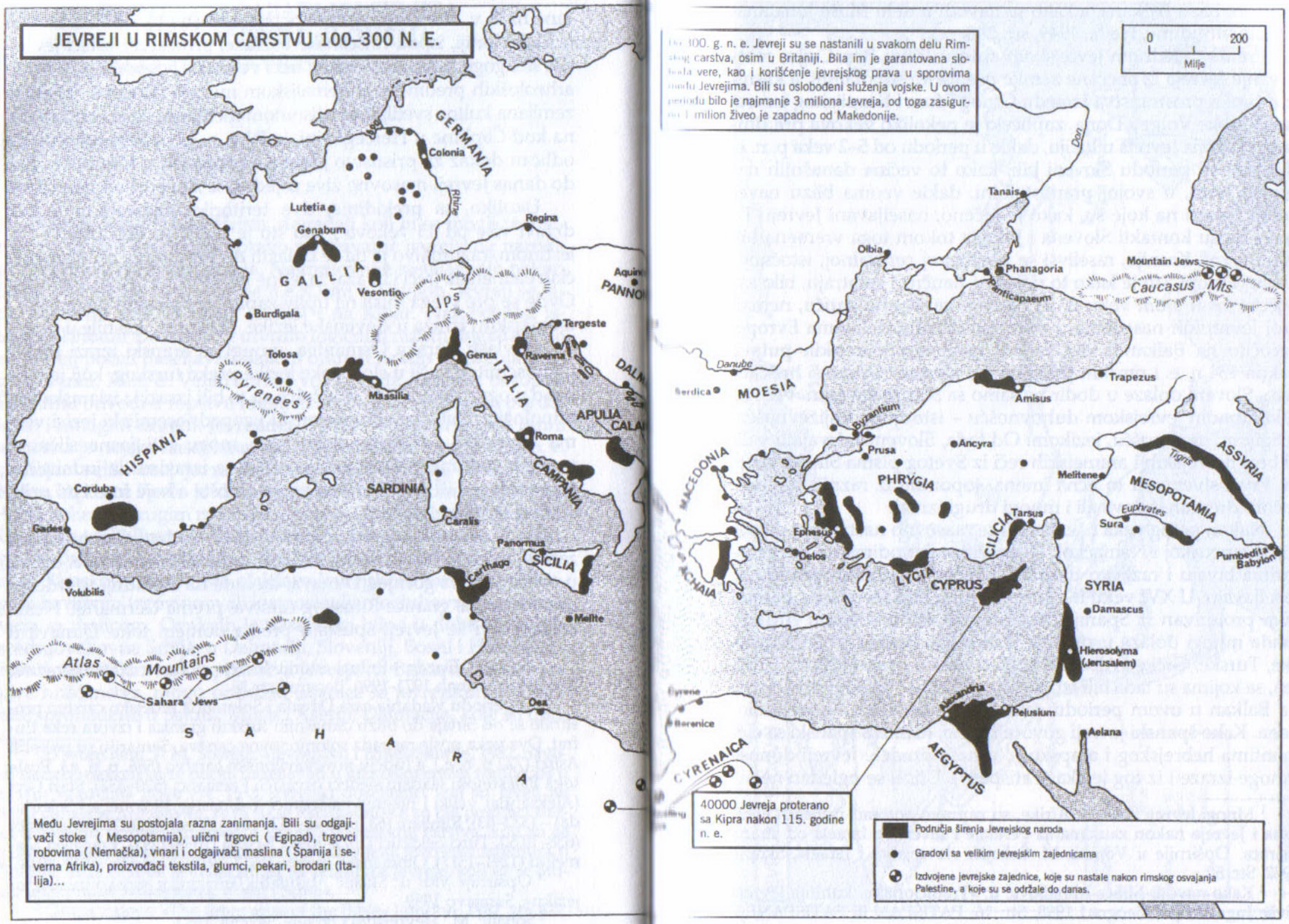

Među Jevrejima su postojala razna zanimanja. Bili su odgajivači stoke (Mesopotamija), ulični trgovci (Egipad), trgovci robovima (Nemačka), vinari i odgajivači maslina (Španija i severna Afrika), proizvođači tekstila, glumci, pekari, brodari (Italija)...

40000 Jevreja proterano sa Kipra nakon 115. godine n. e.

Područja širenja Jevrejskog naroda

Gradovi sa velikim jevrejskim zajednicama

Izdvojene jevrejske zajednice, koje su nastale nakon rimskog osvajanja Palestine, a koje su se održale do danas.

prostore blizu Balkana, a kako se navodi u delu Moše Jonatana: »Ivriim vihudim«, Haifa, 1949, str. 248.

Prema uglednom jevrejskom autoru Isaku Ben Cviju, raseljavanje Jevreja iz obećane zemlje prema Mesopotamiji, a kasnije u široka prostranstva između Crnog Mora i Kaspijskog jezera, sve do reke Volge i Dona, započelo je nekoliko vekova pre rimskog progona Jevreja u Italiju, dakle u periodu od 5–2 veka p. n. e. U ovom su periodu Sloveni bili, kako to većina današnjih naučnika tvrdi, u svojoj prapostojbini, dakle veoma blizu navedenih oblasti na koje su, kako je rečeno, naseljavani Jevreji. To znači da su kontakti Slovena i Jevreja tokom toga vremena bili neminovni. Kasnije, raselivši se po čitavoj centralnoj, istočnoj i južnoj Evropi, što je kako to pojedini naučnici smatraju, bilo započeto još u 4-om veku n. e., Sloveni verovatno zatiču, nemali broj Jevrejskih naseobina u svim navedenim delovima Evrope, naročito na Balkanu, kao važnoj raskrsnici jevrejskih puteva nakon 134 n. e. i rimskih progona iz Palestine. Primivši hrišćanstvo, Sloveni dolaze u dodir ne samo sa Starim zavetom već i sa celokupnom jevrejskom duhovnošću – istorijom, književnošću, religijom, umetnošću, jezikom. Od tada, Sloveni prisvajaju veliki broj hebrejskih i aramejskih reči iz Svetog pisma Starog zaveta. Prvenstveno su to lična imena, toponimi iz raznih bliskoistočnih drevnih država ali i mnogi drugi izrazi.

Nakon petog veka n. e. Jevreji se masovno nastanjuju u Španiji, Francuskoj i Nemačkoj. U različitim periodima na tim prostorima bivaju i različito tretirani. Obično su primoravani da se raseljavaju. U XVI veku n. e. impozantan broj jevrejskog naroda biva proterivan iz Španije. Veći deo se seli u severnu Afriku[1], mada mnogi dolaze u predele Dalmacije, Bosne, Srbije, Bugarske, Turske, Grčke i Albanije, tražeći spas u osmanlijskim Turcima, sa kojima su tada bili u dobrim odnosima. Veliki priliv Jevreja na Balkan u ovom periodu ostavlja takođe uticaj na jezik Slovena. Kako španski jevreji govore ladino, (osnova španski sa elementima hebrejskog i arapskog), u naše predele Jevreji donose mnoge izraze i iz tog jezika (Patišpan[2]). Uticaj se ogledao ne sa-

[1] Mnogi Jevreji Severne Afrike, su zapravo potomci iseljenih Feničana i Jevreja nakon zauzimanja Fenikije i severnog Izraela od strane Asiraca. Opširnije u Vojimir M. Šobajić: »Jevrejstvo i Izrael«, Skopje 1982. Str. 50.

[2] Kako navodi Milica Mihailović u: »Tradicionalna kuhinja Jevreja bivše Jugoslavije«, Beograd 1998. Str. 16, PATIŠPAN ili PATIŠPANJ je

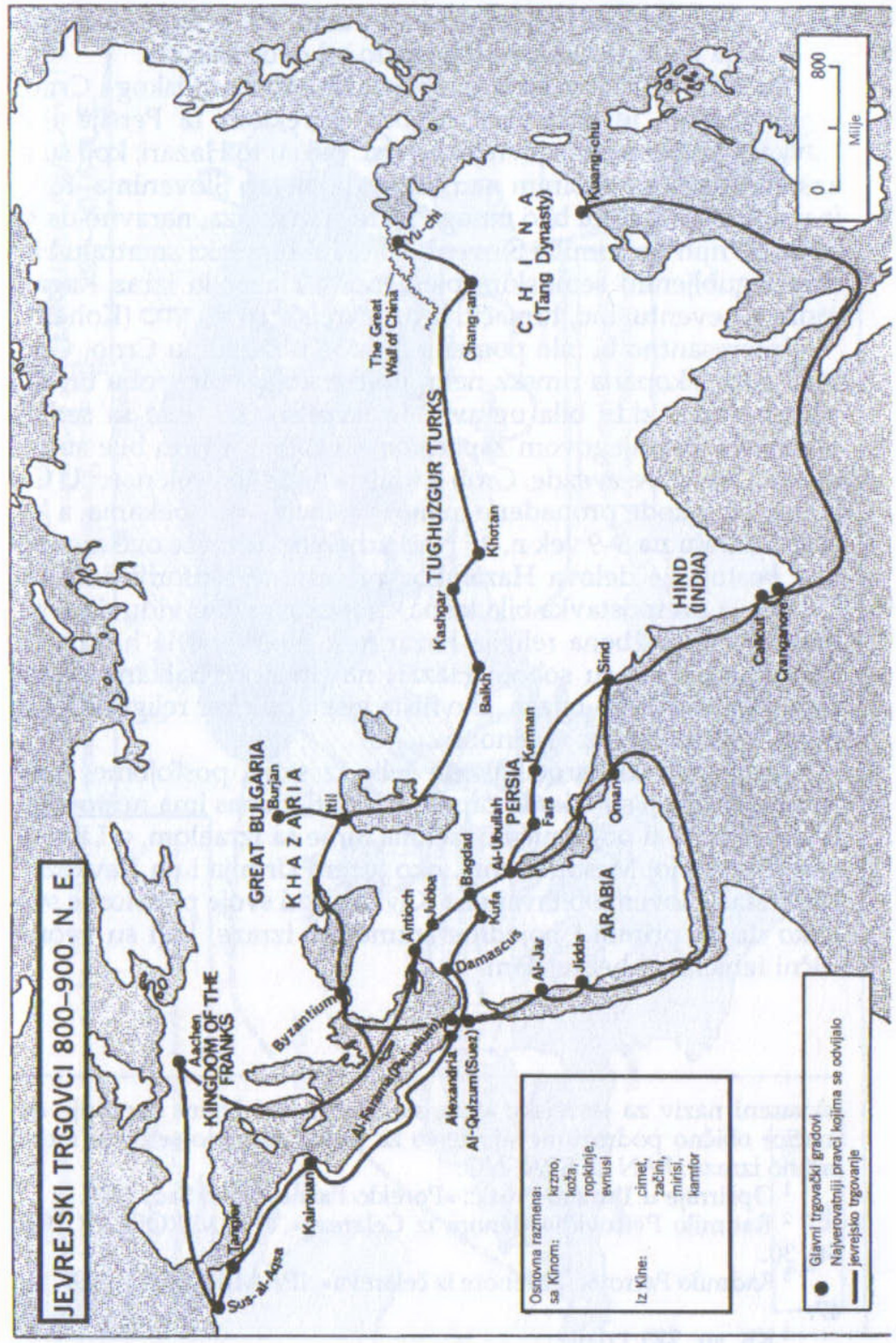

mo na jezičkom već i na kulturnom planu. Na primer običaj posluživanja gosta slatkim vodi poreklo od ovog naroda.

Između VIII i X veka n. e. oblast između Kaspijskog i Crnog mora dospela je pod vlast naroda poreklom iz Persije i sa Kavkaza koji je primio jevrejsku veru. Bili su to Hazari, koji su se kasnije stopili sa okolnim narodima, dakle i sa Slovenima. Kako je u njihovom jeziku bilo mnogo jevrejskih izraza, naravno da su neke od njih poprimili i Sloveni. Pojedini naučnici smatraju Hazare izgubljenim semitskim plemenom. Hazarski izraz Kagan, može se, eventualno, tumačiti kroz jevrejski izraz: כוהן (Kohen).[1]

Interesantno bi bilo pomenuti, da je u Duklji, u Crnoj Gori, 1967 god. iskopana rimska nekropola u kojoj je u grobu br. 281 na severnom zidu bila ugravirana jevrejska menora sa sedam svećnjaka. Na njegovom zapadnom i istočnom zidu bile su uslikane Davidove zvezde. Grob se datira na III–IV vek n. e.[2] U Čelarevu su takođe pronađene menore oslikane na opekama, a koje se datiraju na 8–9 vek n. e.[3] Naši arheolozi tumače ove menore kao postojanje delova Hazarskog naroda na teritoriji Balkana. Da bi ova pretpostavka bila tačna, mora se imati u vidu da je judaizam bio službena religija hazarskog dvora i dela hazarskog naroda, tako da su sobom Hazari na prostore Balkana doneli mnoštvo jevrejskih izraza, ako ništa više onda bar religijskih termina, možda i izraz: »Menora«.

Aramejski se narod takođe selio iz svoje postojbine. Tako Aramejaca, koji su takođe zapadni Semiti, danas ima nešto malo u Jerusalimu, u pograničnim selima Sirije sa Izraelom, u Libanu, ali i u severnoj Mesopotamiji, oko jezera Urmija i na Kavkazu[4]. Kako stari Sloveni obitavaju na Kavkazu od svoje praistorije svakako da su primili i pojedine aramejske izraze, koji su veoma slični feničkim i hebrejskim.

---

iskvareni naziv za jevrejski: »Španski hleb«, pod kojim današnje domaćice obično podrazumevaju testo za tortu. Zapravo se ovde radi o ladino izrazu: PAN DI SPAGNO.

[1] Opširnije u Tamara Prošić: »Poreklo Pashe« Novi Sad, 1998.

[2] Radmilo Petrović: »Menore iz Čelareva«, IPA MIROSLAV 1997. Str. 30.

[3] Radmilo Petrović: »Menore iz čelareva«, IPA MIROSLAV 1997. Str. 47.

[4] KK, str. 225. i dalje.

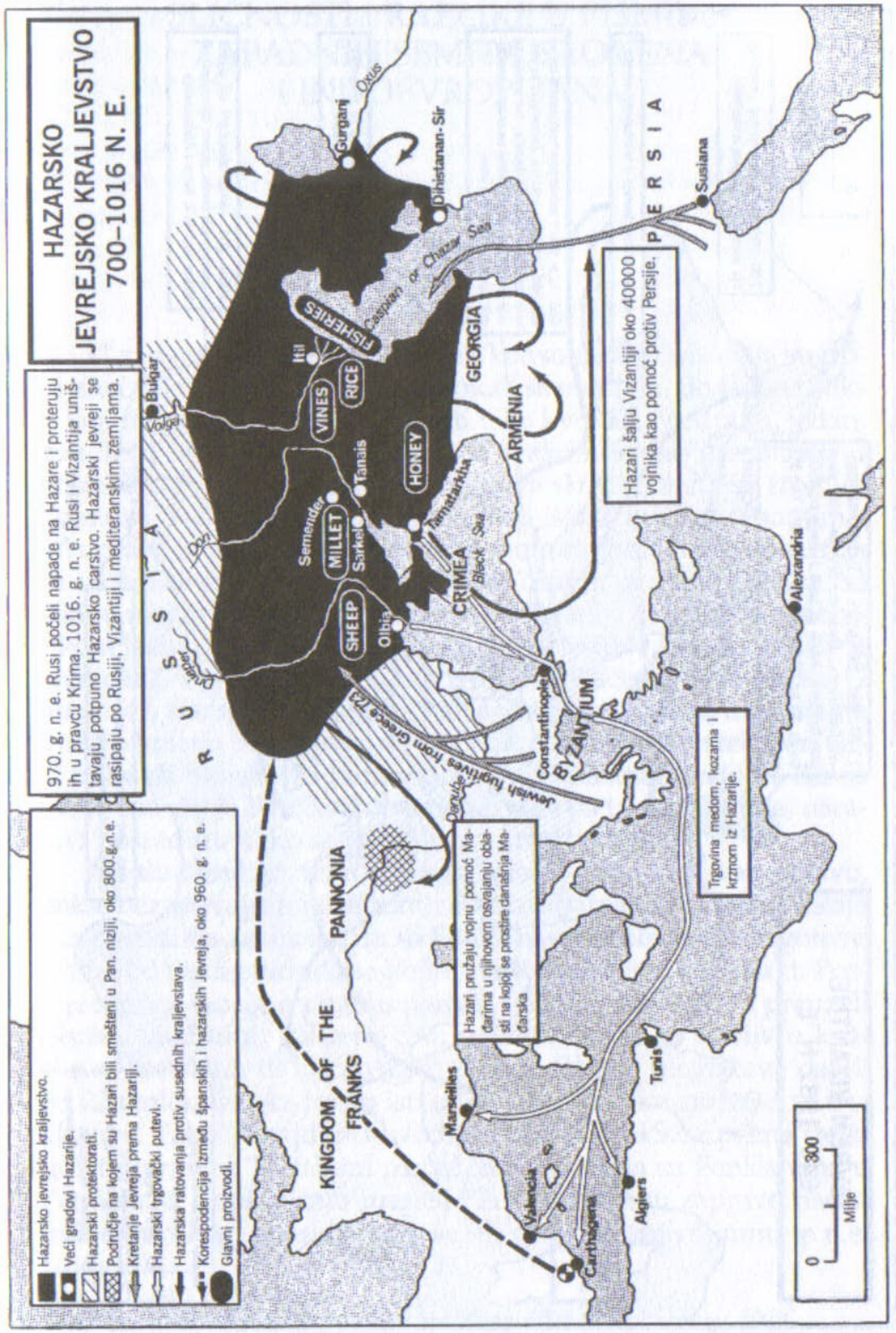

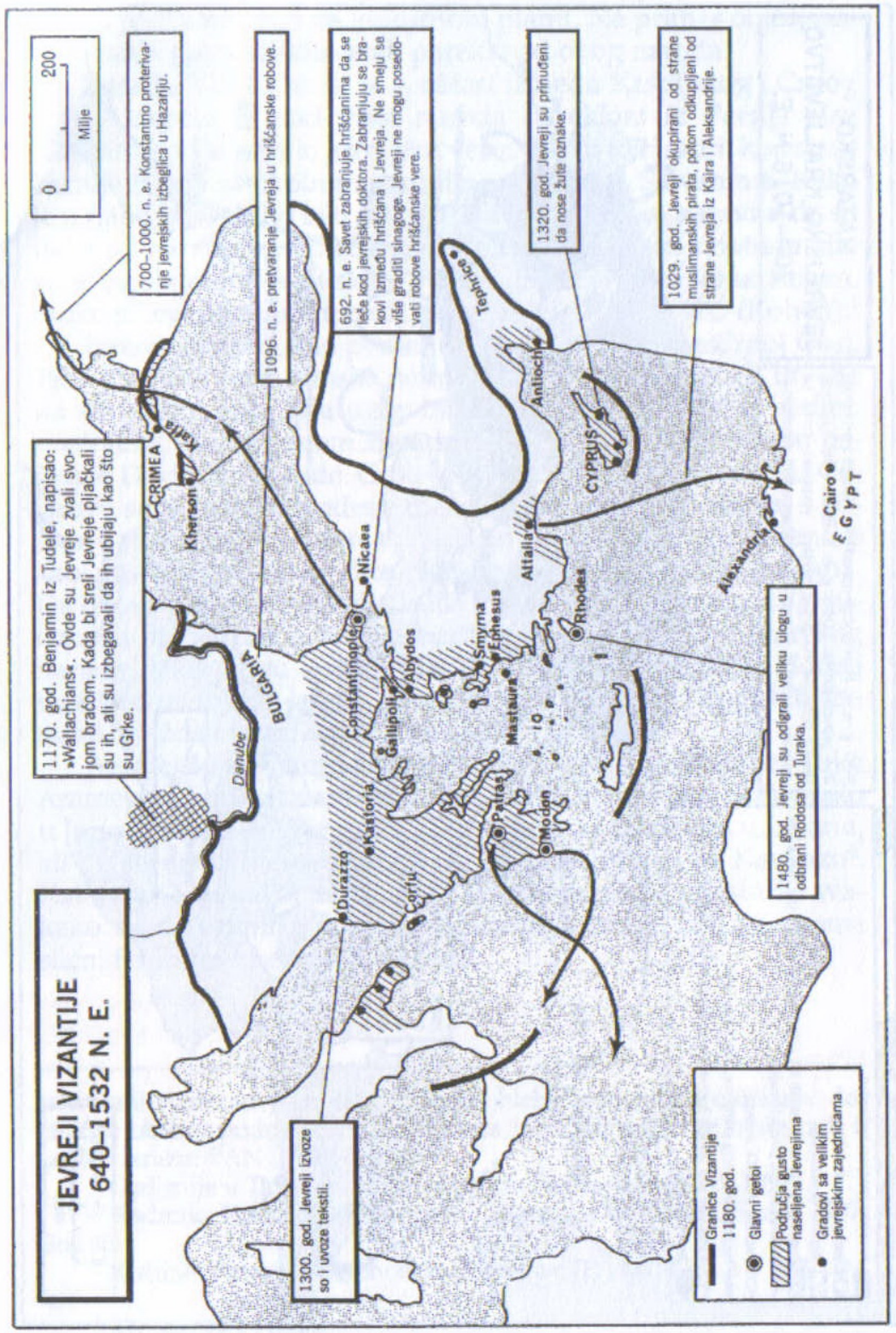

SLIČNOSTI I RAZLIKE U PISMIMA ZAPADNIH SEMITA, SLOVENA I INDOEVROPLJANA

U zapadnosemitskim jezicima konsonant predstavlja nosioca značenja određenog izraza. Vokali se menjaju, dodaju se afiksi koji mogu biti kako konsonanti tako i vokali. Međutim, jedan, dva ili tri pa i četiri konsonanta, u svakom jeziku predstavljaju nosioce ideje, pomoću kojih se izražava skup semantički srodnih pojmova. Svi zapadni Semiti, pisali su isključivo konsonantima. To upravo znači da su se zapisivali samo suglasnici pojmova a da su se vokali pretpostavljali prilikom čitanja poznatog jezika od strane njegovog govornika. Tako je i danas u arapskom i hebrejskom jeziku, stim da postoje oznake za vokale koje se koriste u rečnicima, svetim spisima, kao i prilikom učenja ovih jezika. U literaturi, štampi i pisanju, vokali se ne koriste. Ova tradicija ne pisanja vokala potiče još od Feničana. Vokale uvode tek stari Grci primivši oznake za konsonante od Feničana. Često se danas može čuti da su Feničani opismenili svet pa tako i Slovene, naravno posredno. Kako se taj proces u stvari odvijao?

Na tlu Fenikije, feničansko pismo se pojavljuje kao gotovo, dakle bez razvojnih i prelaznih oblika pisama[1]. Ova konstatacija nas navodi na zaključak da su Feničani verovatno primili gotovo pismo od nekog naroda sa kojim su dolazili često u kontakt. Postoje mnoge teorije o pitanju naroda od koga su Feničani preuzeli pismo. Međutim, kako se čini, najverovatnija je teorija o kritskom, kretskom ili krićanskom pismu. Ewans naznačava da 12 od 22 fenička znaka imaju isti oblik kao i kretske grafeme za iste glasove. Tako i Šnajder[2] navodi da izvore feničkog pisma treba tražiti upravo u kretskom pismu. Smatra se da su Feničanima u Fenikiju sa Krita, pismo preneli Filistejci. Oni su zapravo narod indoevropskog porekla koji se u drugom milenijumu p.n.e.

[1] KK, str. 209. i dalje.
[2] Šnajder: »Kretsko poreklo feničkog alfabeta«, Lajpcig, 1913.

spustio sa severa u prostore tadašnjeg Kanaana i Fenikije i to morskim putem, prelazeći pri tome i preko Krita. Kao dokaz da su Filistejci preneli kretsko pismo Feničanima, može poslužiti i činjenica da Feničani baš u momentu kada na njihovo tlo dolaze Filistejci počinju da koriste pismo, koje je bilo veoma slično kretskom zbog zapisivanja i vođenja trgovačkih beleški i knjiga[1].

Ovde treba pomenuti i interesantnu sličnost vinčanskog pisma, pronađenog u Vinči kraj Beograda, sa feničkim. U pitanju je deset identičnih znakova, od 22 koliko ih ima u feničkom pismu. Vinčansko pismo postoji još u četvrtom milenijumu p. n. e. tako da postoje indicije da su Krićani pa tako posredno i Feničani primili pismo upravo sa područja današnjeg Balkana.[2] Međutim, nauka će dokazati da li su ove pretpostavke i tačne.

Od feničkog pisma razvija se starojevrejsko pismo i to u osmom veku p. n. e. Najstariji natpis pronađen na starojevrejskom pismu je tzv. Gezerov kalendar. Osim starojevrejskog, od feničkog pisma se razvija i punsko, kao direktan nastavak feničkog, a koje koriste Puni, inače Feničani koji naseljavaju Kartaginu. Od feničanskog pisma razvija se i aramejsko, koje primaju Jevreji već u petom veku p. n. e., i nešto modifikovano zadržavaju sve do danas. Feničko pismo je preteča i današnjeg arapskog pisma, i mnogih indijskih pisama. Takođe se od feničkog razvijaju etiopsko i mnoga druga pisma u Africi i Aziji.

Heleni u devetom veku p. n. e. od Feničana prenose na svoje tlo pšenicu, ječam, bob, leće, luk, zlatarstvo, preradu ulja i vina, staklarstvo, kola sa točkovima, papirus, mere za težinu, dužinu i vreme, slikarstvo i pisanje. Čak je i sam grčki termin za knjigu: (biblos), nastao od imena feničkog grada Biblos, kako je papirus koji su Grci kupovali od Feničana dolazio prvenstveno preko ovog grada. Grci su u početku papirus nazivali: biblos a kasnije i knjigu. Tako nastaje i naziv za sveto pismo: »Biblija«[3].

U najstarijim grčkim tekstovima slova su još potpuno feničkih oblika, nema znakova za vokale i piše se s desna na levo, kako to i danas zapadni Semiti upražnjavaju. (Naravno ovo važi i za mnoge druge Semite, pre svega misleći na Arape). Grci čak primaju i nazive slova. Neki od njih su:

[1] KK, str. 209. i dalje.

[2] Opširnije vidi u Radivoje Perišić: »Vinčansko pismo«, Beograd, 1995.

[3] Stijepčević Aleksandar: » Povijest knjige«, Zagreb, 1985

Alef – alfa	Jod – jota
Bet – beta	Kaf – kapa
Gimel – gama	Lamed – lambda
Dalet – delta	Mem – mi
Zajin – zeta	Nun – ni
Het – eta	Pe – pi
Tet – teta	Reš – ro
Tav – tau	

Interesantno bi bilo pomenuti i značenja naziva feničkih slova na samom feničkom jeziku, kao i na hebrejskom što se u mnogome podudara. Pre svega treba pomenuti tumačenje naziva feničkih od strane nemačkog naučnika Šnajdera[1], koje on objavljuje još dvadesetih godina prošlog veka. Za znak alef, on smatra da označava glavu bika (v. tabelu na str. 42–43 i 126), bet – lavirint, gimel – sekiru, dalet – ravnalo, he – drvo, vav – štap sa rogovima, zajin – rezu, het – polje, tet – točak, jod – ruku sa šakom, kaf – otvorenu šaku, lamed – godina, mem – vodu, nun – zmiju, sameh – stub, ajin – vulvu, pe – koplje, cadi – trozubac, kof – penis životinje, reš – glavu, šin – brdo, vrata, tav – krst.

Postoje i druga tumačenja, koja su danas prihvaćenija, kada je u pitanju hebrejski alefbet, koja su proizašla ne iz izgleda samih znakova, već od naziva konsonanata na *zapadnosemitskim* jezicima. Za bet se navodi značenje – kuća, dalet – vrata, vav – kuka, ajin – oko, pe – usta, šin – zub, zubi, gimel – kamila, nun – riba, het – barijera, ograda, tet – lopta, klupko, lamed – štap učitelja, sameh – riba, ili potporanj.

Poređenje (vidi tabelu na str. 42–43) današnjih grčkih, latinskih, starih feničkih i hebrejskih slova (grafema), ukazuje na sledeće sličnosti i razlike između navedenih ortografskih sistema:

1. Grčki znak ALFA[2] predstavljen je upravo feničkim znakom kojim se označava prvo slovo i u feničkom pismu. U grčkom slučaju je došlo do toga, da je oštar ugao kojeg čine dve prave crte iste dužine, okrenut nagore, za razliku od feničkog znaka kod kojeg isti ugao ide u pravcu pisanja, prema levo. Poredeći ovaj grčki znak sa hebrejskim znakom alef (א), kojem odgovara

[1] Šnajder: »Kretsko poreklo feničkog alfabeta«, Lajpcig, 1913.

[2] Za uporednu analizu feničkih, jevrejskih, aramejskih i grčkih grafema korišćena pre svega tabela: The Israel Museum, Jerusalem, 1981. (Vidi str. 42–43).

po položaju u alfabetu a i po nekim fonetskim osobenostima, možemo uvideti takođe određene bliskosti. Naime, hebrejski znak je zadržao tzv. »rogove« od glave bika, koji su postojali i u feničkom a i u protokanaanskom znaku za fonemu alef. Hebrejski znak nema vodoravnu crtu, iako se ova vodoravna crta pojavljuje još u protokanaanskom simbolu za glas alef, a koji se datira na trinaesti vek p. n. e.

2. BETA – grafema Bet u grčkom pismu prilagođena je pravcu pisanja s leva na desno, sa takozvanim trbuščićima okrenutim nadesno. Fenički znak za isti glas, ima okrenut trbušćić takođe u pravcu pisanja – nalevo, ali donji trbušćić nije potpuno formiran. Donji se trbušćić formirao na ovoj grafemi tek kod Grka. Aramejsko-hebrejski znak: ב (bet), koji odgovara grčkom beta je potpuno prilagođen pravcu pisanja-nalevo, pojednostavljen je i nema tzv. trbuščića. Ćirilični znak: »B«, predstavlja u potpunosti preslikan fenički odgovarajući znak, prilagođen pravcu pisanja sa jednim trbuščićem okrenutim nadole, kao svojevrsnim oblikom osnove.

3. GAMA – ova grafema u grčkom pismu predstavlja potpuno preslikanu feničku grafemu za konsonant: gimel (Vidi tabelu). Naravno da je u grčkom slučaju prilagođena pravcu pisanja, te je gornja vodoravna crta okrenuta nadesno, dakle suprotno od pravca pisanja, dok je u feničkom slučaju okrenuta nalevo, takođe suprotno od pravca pisanja. Aramejsko-hebrejska grafema za ovaj konsonant: ג (gimel), je nešto stilizovanija, u smislu da je za osnovu korišćen fenički znak, kojem je pridodata kraća crta nalevo u osnovi znaka. Ovakva stilizacija ove grafeme kod aramejsko-hebrejskog pisma, primećena je još u drugom veku p. n. e. Pre toga, znak je bio veoma nalik feničkom. Latinska grafema CE (C) vodi grafički poreklo od feničkog gimel, pri čemu je ovaj znak naravno u nešto izmenjenom obliku i podseća na samarićansko: G, prilagođeno pravcu pisanja – nadesno.

4. DELTA – ova grčka grafema je predstavljena u potpunosti feničkim znakom za konsonant: dalet. Latinski znak za isti glas je nešto zaobljeniji na desnoj strani. Aramejsko-hebrejski znak: dalet (ד) je vremenom izgubio svoj trouglasti oblik produžavanjem desne stranice toga jednakostraničnog trougla. Ovo se produžavanje javlja već u sedmom veku p. n. e. u starom pismu Jevreja. Tokom razvoja ove grafeme kod Jevreja, postojali su periodi kada je ista podsećala na latinično slovo P, sa trbuščićem na

levoj strani, dakle sa drastičnim produžetkom desne stranice toga jednakostraničnog trougla feničkog znaka. Iako su pronađeni neki stari jevrejski natpisi iz devetog veka p. n. e. u kojima je glas: dalet zapisivan u potpunosti isto kao i grčko delta, konačni oblik aramejsko-hebrejskog znaka za ovu fonemu sačinjen je od jedne kraće vodoravne linije, postavljene na levoj strani u odnosu na tzv. postolje znaka, uspravne i duže crte. Gornja crta izlazi malo iz linije postolja na desnoj njegovoj strani, kao što se vidi i na gorenavedenom prikazu znaka za konsonant dalet u hebrejskom jeziku.

5. EPSILON Ovaj grčki i latinski znak za glas (vokal): E, predstavljen je nešto modernizovanim feničkim znakom za glas: »he« (v. »Hebrejski izgovor«). Naime, fenički je znak uspravnu liniju imao postavljenu na desnoj strani, što je odgovaralo i pravcu pisanja. U grčkoj i latinskoj varijanti, uspravna linija u znaku, koja na neki način predstavlja i osnovu znaka, postavljena je sa leve strane, čime je i ovaj znak u grčko-latinskom slučaju prilagođen pravcu pisanja. U indoevropskim jezicima, ovim se znakom predstavlja vokal, dok se u semitskim predstavlja konsonant: he (Vidi o glasu: »He«). U aramejsko-hebrejskoj varijanti ovoga znaka (ה), osnovna uspravna linija postavljena u feničkom znaku na desnoj strani se zadržava, kao i jedna gornja vodoravna crta. Srednja linija postaje uspravna i odvojena od vodoravne gornje, dok se donja vodoravna gubi. Odvajanje donje vodoravne linije iz znaka primećuje se još u natpisima u starojevrejskom pismu iz šestog veka p. n. e., dok do njenog potpunog ispadanja dolazi tek u II veku p. n. e.

6. Zapadnosemitski znak: VAV (ו) Grčko pismo nema odgovarajućeg znaka za ovaj fenički i aramejsko-hebrejski znak[1]. U latinskom pismu simbol postoji. Polukrug, koji je na osnovu znaka bio postavljen naviše, negde u devetom veku p. n. e. počinje da se okreće nadesno, i sve se više približava latinskom znaku: F, samo okrenutim nadesno, prilagođeno pravcu pisanja. Već u sedmom veku p. n. e. znak je gotovo identičan latinskom znaku:

[1] Grčka grafema FI, koja izgleda kao ćirilično F, zasigurno ne vodi poreklo od zapadnosemitskog znaka: VAV, iako se njome označava glas: F u latinskom pismu, što bi po analogiji bilo prihvatljivo. Ova je grčka grafema nastala poznije, tokom razvoja grčkog pisma, i to najverovatnije nakon VII veka p. n. e., kako navodi nemački paleograf Gardthausen u: »Griechische Paleographie«.

F, samo je okrenut nadesno. U aramejsko-hebrejskom pismu, gube se dve vodoravne crte, postavljene na osnovu, a zadržava se samo deo prve, i to okrenute nalevo, dakle suprotno pravcu pisanja. U petom veku p. n. e. potpuno su se pomenute dve vodoravne crte izgubile iz znaka, u aramejskom pismu, što se dakle preslikava kasnije, i na jevrejsko.

7. Grčki znak: ZETA predstavljen je modifikovanim feničkim znakom. Fenički znak se sastojao od dve duže vodoravne linije sa među njima postavljenom jednom dužom uspravnom linijom.U desetom veku p. n. e. u starojevrejskom pismu skraćuje se središnja uspravna crta i polako se počinje zapisivati dijagonalno u odnosu na dve vodoravne, koje se gotovo i ne menjaju. U grčkom i latinskom pismu, središnja je linija postavljena potpuno dijagonalno kod znaka za glas: Z. Aramejsko-hebrejsko pismo, za ovaj glas ima zadržanu samo središnju liniju koja je postavljena uspravno, sa manjom kvržicom na svom gornjem delu okrenutom nalevo, dakle u pravcu pisanja: ז

8. ETA – ovaj grčki znak je predstavljen modifikovanim feničkim znakom: HET. Naime, kako se i u tabeli vidi, fenički je znak bio predstavljen dvema uspravnim linijama, između kojih su postavljene tri kraće vodoravne crte međusobno razdvojene. U devetom veku p. n. e. u starojevrejskom pismu, gubi se treća vodoravna linija, te ostaju samo dve. Nešto se kasnije dve stapaju u jednu, i tako nastaje znak za glas: eta u grčkom jeziku i za glas: H, u latinskom jeziku. Aramejsko-hebrejski znak za glas: het (ח) zadržava dve uspravne linije i prvu vodoravnu iz feničkog znaka, koja je postavljena na vrhu dve uspravne, tako da znak podseća na ćirilično slovo: P. Potpuna modifikacija ovog aramejsko-hebrejskog znaka, javlja se tek u drugom veku p. n. e.

9. THETA – ovaj grčki znak predstavlja preslikani fenički znak, veoma malo modifikovan. Fenički znak: tet, bio je predstavljen krugom, u kojem je postojao krstić. Grčki znak je takođe predstavljen krugom, s tim da je krstić modifikovan u jednu kratku vodoravnu liniju unutar kruga. U starojevrejskom pismu, ovaj se krug malo otvara, da bi se lakše i brže pisalo, a na mestu gde se manji otvor završava, stavlja se potez na unutra, da se označi i postojanje znaka unutar kruga. Ovakvo zapisivanje se javlja u zapisima na starojevrejskom jeziku iz petog veka p. n. e. U aramejsko-hebrejskoj varijanti istog znaka, zadržava se sličan način pisanja ovog znaka iz starojevrejskog pisma: ט

10. IOTA – postoje manje ili više osnovane sumnje da se ovaj grčki pa i latinski simbol za označavanje glasova: I, J može dovesti u vezu feničkim ili starojevrejskim znakom za glas: jod. Ovakvo mišljenje pre svega vlada iz razloga što fenički i starojevrejski znakovi za pomenute glasove, kako se i u tabeli vidi, poseduju jednu uspravnu i dve ili tri vodoravne linije, koje prekrižavaju uspravnu. Ovakav razvoj grčke i latinske grafeme, vezuje se za pojednostavljenje zapisivanja samo baze znaka-uspravne crte. U aramejsko-hebrejskoj varijanti, pojavljuje se znak koji je nešto kraći u odnosu na druge, i koji se najčešće predstavlja kao jedna kraća crtica, koja mnogo kasnije dobija izgled zareza ili kvačice: ' – ovim se znakom u aramejskom i hebrejskom jeziku označavaju glasovi: J, i dok se sam znak naziva: »Jod«.

11. KAPA – ovaj je grčki i latinski znak zapravo nešto modifikovan fenički i starojevrejski. Naime fenički je znak imao pre svega oblik male grabulje postavljene naviše sa tri kraka. Vremenom je (U devetom veku p. n. e.), desni krak grabuljice produžen nadole, tako da se dobije znak nalik na grčko i latinsko: K, s tim da je postavljen kracima nagore. U grčkom i latinskom pismu, znak je prilagođen pravcu pisanja. U aramejsko-hebrejskom pismu, koje se i danas koristi u hebrejskom jeziku, kraci su prešli u jednu deblju i kratku vodoravnu liniju, koja na svojoj krajnjoj desnoj tački ima liniju nadole, dakle uspravnu crtu, koja se savija nalevo, dakle u pravcu pisanja a paralelno sa gornjom linijom: כ. Koristi se za označavanje glasova: kaf (K) i haf (H).

12. LAMBDA – grčki znak kojim se označava glas: L, predstavlja gotovo preslikan fenički znak za isti glas. Naime fenički je znak imao isti izgled kao grčko lambda (Kao ćirilično: L), ali je bio okrenut otvorom prema desno, dakle prema strani od koje pisanje počinje u feničkom jeziku. Jedan je krak u feničkom znaku bio obično nešto duži u odnosu na drugi. Latinski znak, kao da nastaje od starojevrejskog znaka za glas: L. U devetom veku p. n. e. starojevrejski znak je podsećao na latinski, s tim da je donja kraća crta bila okrenuta nadesno i nije gradila prav ugao sa uspravnom crtom. Može se reći da je podsećao na latinsko: J, okrenutim nadesno. Aramejsko-hebrejski znak: lamed, u drugom veku p. n. e. dobija svoj konačni oblik, naime duža crta iz feničkog znaka se još više izdužuje i postavlja uspravno, kraća crta se nastavlja nadole, u obliku jednog cik-cak poteza. Tek kasnije u modernom pismu znak je predstavljen zapravo ovim

potezom, a duga uspravna linija, koja predstavlja i osnovu znaka, biva skraćena: ל

13. MI – grčki znak, koji se potpuno zadržao iz doba feničkog pisanja, nešto modifikovan i prilagođen pravcu pisanja. Fenički znak za glas: M, je predstavljao talase vode, dva do tri talasa postavljena uspravno u obliku vodopada (Vidi tabelu). Grčki i latinski znak je predstavljen sa dva talasa u dva poteza, pomoću četiri linije. Aramejsko-hebrejski znak se razvijao nešto drugačije, tako da se negde u 9 veku p. n. e. u starojevrejskom pismu talasi, kojima je znak predstavljen, postavljaju vodoravno, a jedan desni krak se produžava. U petom veku p. n. e. talasi dobijaju oblik deblje polukružne linije, postavljene vodoravno u odnosu na uspravnu, ranije nastalu liniju, koja predstavlja dakle produžetak krajnje desnog vala iz feničkog znaka. Osim toga pomenutoj uspravnoj liniji dodaje se postolje paralelno debljoj polukružnoj liniji. Iz deblje vodoravne polukružne linije izlazi pridodata kasnije, uspravna linija čime se dobija nepravilni kvadrat. Na posletku aramejsko-hebrejski znak dobija ovakav oblik: מ

14. NI – simbol kojim se u grčkom i latinskom jeziku predstavlja glas: N, odgovara verno feničkom znaku za isti glas, nešto prilagođen za potrebe ovih jezika, odnosno pravcu pisanja. Naime, fenički je znak bio sastavljen od jednopotezne linije, zapravo krive, u obliku obrnuto napisanog latiničnog slova: Z (vidi tabelu). Grčki i latinski znak je prilagođen pravcu pisanja, te okrenut tako da mu bazu čine gornja i donja linija feničkog znaka, a da je među njima ostala dijagonalna crta i to s leva nadesno. Aramejsko-hebrejski znak za isti glas, dobija u devetom veku p. n. e. produženu donju crtu u odnosu na fenički znak, koja kasnije postaje osnova znaka. Tek u sedmom veku p. n. e. ona se u svom donjem delu povija nešto nalevo, dakle u pravcu pisanja. Gornja linija se smanjuje ili u pojedinim oblicima starojevrejskih pisama potpuno iščezava. Danas u hebrejskom pismu izgleda upravo tako: נ

15. KSI – grčki znak nastao od feničkog znaka, kojim se označavao glas: S u feničkom jeziku. Od ovog feničkog znaka nastao je i znak: X u latinskom jeziku, kao i znak za konsonant: sameh (s) u hebrejskom jeziku. Fenički je znak imao tri vodoravne kraće crte, kroz koje je prolazila jedna uspravna i duža, tako da je podsećao na antenu (Vidi sliku). Grčki znak je samo

izgubio uspravnu crtu. Latinski znak ima nešto drugačiju strukturu-dve ukrštene linije, te dobijamo znak: X, dok je slučaj sa aramejskim i hebrejskim znakom sameh, nešto drugačiji. Tri vodoravne linije počinju vremenom da se ispisuju sa manje pažnje. Prednost se daje upravo središnjoj uspravnoj liniji a zapisivanje znaka započinje tom istom uspravnom linijom nalevo, koja se nešto zaobljava, te se tri vodoravne linije zapisuju u jednom potezu bez mnogo obraćanja pažnje na njih same. Kasnije, u drugom veku p. n. e. tri vodoravne crte se pretvaraju u jednu deblju, nešto kitnjastu, koja sa osnovom, ili pomenutom uspravnom linijom opisuje krug. Danas znak za glas sameh izgleda ovako: ס.

16. OMIKRON-ovaj grčki a kasnije i latinski znak za vokal: O, predstavljaju u potpunosti imitiran fenički znak za sličan glas. Naime u *zapadnosemitskim* jezicima, u pitanju je guturalni glas: ajin (vidi o glasu ajin). Aramejsko-hebrejski znak ovde dobija jedan oblik trougla, kojem se kasnije, u šestom veku p. n. e. jedna, i to desna stranica produžava, dok on sam gubi oblik trougla i otvara se. Danas ovaj znak u hebrejskom jeziku izgleda ovako: ע

17. PI – ovaj grčki znak, je zapravo razvijeniji fenički, kojim se označavao takođe glas: P. Kod feničana je ovaj znak bio predstavljen kraćom kosom crtom, od koje se nadole spuštala jedna duža u obliku postolja. Kasnije je grčki znak dobio današnji oblik (ćirilično: P). Latinski ovde koristi, oznaku za grčko: ro. Aramejski i hebrejski koriste nešto razvijeniji znak: פ

18. KU – ovaj znak i glas ne postoje u grčkom ali se zato javljaju u latinskom pismu, koje je potpuno preslikalo fenički znak za emfatični glas: KOF. Jedina modifikacija je da se skraćuje bazna uspravna linija iz feničkog znaka, dok bazu predstavlja upravo krug. Aramejsko i hebrejsko pismo zadržavaju kod ovog znaka za osnovu uspravnu liniju od feničkog znaka, dok je krug smanjen čak i otvoren. Konačno hebrejski znak dobija ovakav oblik: ק

19. RO – grčki znak za glas: R, je u stvari prepisani fenički znak za isti glas. Naime, fenički je znak samo bio okrenut u pravcu pisanja nalevo, dok je grčki prilagođen pravcu pisanja nadesno. Aramejski i hebrejski znak umesto zatvorenog jajolikog kruga postavljenog na uspravnoj liniji kao bazi, dobijaju

samo jednu zaobljenu uspravnu liniju. Tako i danas izgleda hebrejski znak za glas: ר

20. SIGMA – predstavlja znak koji je preslikan iz feničkog pisma, postavljen da odgovara pravcu pisanja s leva nadesno. Fenički znak kojim se označavaju glasovi: S, Š – imao je oblik današnjeg znaka sigme u grčkom jeziku, postavljenim kracima nagore. U latinskom se kraci zaobljavaju, te se dobija latinsko: S. U ćirilici ostaje feničko i starojevrejsko šin, sa ravnom bazom. Danas hebrejsko šin, odnosno sin izgledaju ovako: שׁ:שׂ

21. TAU – ovaj je grčki znak za glas: T, modifikovan fenički znak za isti glas. Fenički znak, prestaje da se koristi kao krstić u grčkom slučaju, već uspravna crta krstića postaje postolje, pri čemu se izdužava. U latinskom je isto tako. Aramejski i hebrejski znak za isti glas dobijaju ovakav oblik: ת. Dakle, krstić se razdvaja na dve uspravne crte, koje su međusobno povezane novom.

Iz navedenih uporednih grafičkih analiza više pisama, može se zaključiti da su iz feničkog, možda i iz aramejskog i jevrejskog pisma, grčko i latinsko pismo nasledili odnosno preuzeli 21 grafemu, od postojećih 22. Ostale grafeme su u grčkom i latinskom pismu nastale poznije, verovatno kao tvorevine kombinovanja postojećih zapadnosemitskih grafema ili neposrednim ličnim idejnim grafičkim rešenjima pojedinih drevnih pisaca.

Kako je pismo kod Slovena u početku predstavljala glagoljica, može se čisto grafički porediti ovo pismo sa feničanskim i starogrčkim. Međutim, malo je naučnika koji tu nalaze zajedničke elemente. O tome je ipak potrebno uraditi jednu posebnu analizu. Danas, u nauci preovladava mišljenje da je glagoljicu sastavio Kiril, koji je 863. godine došao među Moravce da im propoveda hrišćanstvo.[1] Treba razmišljati i o tome da mnogi znakovi iz glagoljice imaju istu formu i oblik kao i pojedini znaci feničkog pisma a koji služe za označavanje istih glasova. Može se reći da te osnovne konture imaju i grčki znakovi, koji su kako je već predočeno direktno nastali iz feničkog pisma. Pojedini znakovi glagoljice, predstavljaju i kombinaciju dva jednostavnija znaka iz same glagoljice. (To su znakovi kao: šta, jeri) Znak AZ u glagoljici, ima konture znaka alef iz feničanskog i alfa iz grčkog pisma. Vide se katete zamišljenog trougla, koje su u ovom slučaju ukrštene u obliku krstića, s tim da nema osnovice trougla koja u grčkom i u feničkom znaku preseca katete trouglića. Znak BUKI u glagoljici okrenut je kao i fenički znak, trbuščić je okrenut dakle nagore, umesto ćiriličnog – dole, kao baza. Osnovica kod znaka buki je vodoravna linija a trbuščić je rešetkast, dakle samo stilizovan u odnosu na fenički znak. Znak: VEDI, je mogao biti naknadno izmišljen, ali GLAGOLJ ima osnovnu dijagonalnu linijicu, koja mu je baza, dakle kao i fenički znak, gornja kraća crta iz feničkog znaka je prerasla u zatvoreni kružić, te je analogno tome radi simetrije mogao nastati u znaku: glagolj i donj desni kružić. Išlo se dakle ka jednom zaokruživanju ili zaobljavanju znakova. Znak: DOBRO ima konturu feničkog: dalet, sa opet zaobljenim donjim uglovima trougla, ali je i vrh trougla takođe neznatno zaobljen. Takođe i znak u glagoljici: esti, ima oblik feničkog: he, od kojeg je nastalo i grčko: eta, s tim da je u grčkom pismu znak promenio smer, prateći pravac pisanja, dok je u glagoljici smer zadržan, dakle suprotno pravcu pisanja. Uopšte, gledano, dakle ne analizirajući svaki znak glagoljice, vide se uticaji feničkog pisma, možda i pre grčkog direktno, ali i feničkog indirektno. Znak: ŠA ili ŠTA jesu direktan prepis feničkog znaka za glas: Š, koji se kao takav kasnije preneo i u ćirilicu. Znakovi: mislite, pokoj, rici, slovo, tvrdo imaju takođe osnovne konture grčkih pa indirektno i feničkih znakova. Ovo su činjenice, dakle zaključak koji se može izvesti je da su Sloveni ako ne sve onda mnoge znakove u svom pismu primili od Grka tj. Indirektno, mada je diskutabilno da li i zaista indirektno, od Feničana. Redosled slova u glagoljici je takođe fenički tj. zapadnosemitski.

Kasnije Sloveni, već od desetog veka n. e. počinju upotrebljavati i ćirilicu kao produkt feničkog pisma koje je do njih došlo posredstvom Grka.[1] Romanski narodi donose Slovenima i latinicu, nasleđenu od Latina. Osnovni potezi gotovo svakog znaka ćirilice i latinice jesu direktan prepis ideje zapadnosemitskih starih pisama – feničkog i starojevrejskog.

[1] KK, str. 280. i dalje.

[1] KK, str. 292. i dalje.

Razvoj alfabeta

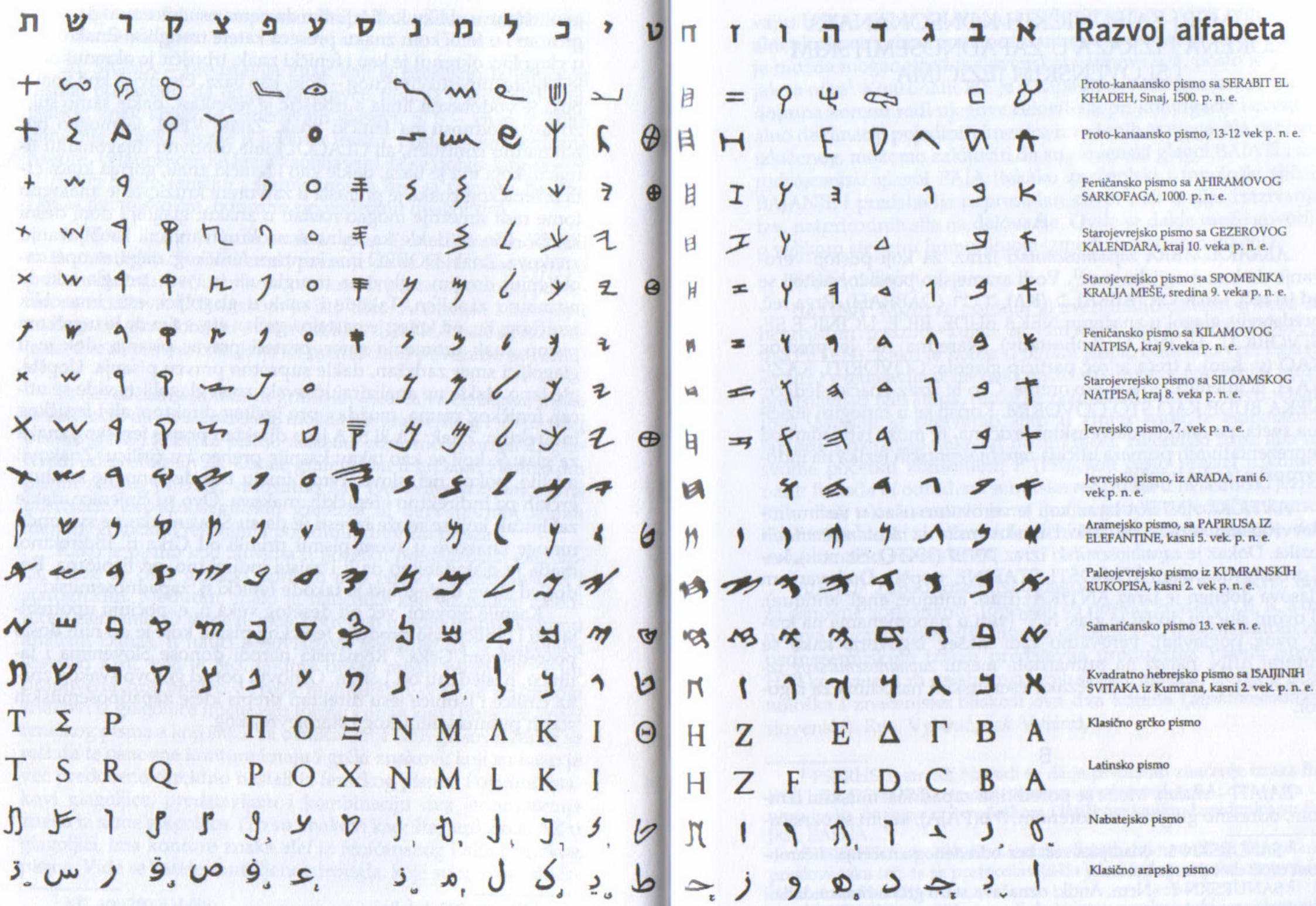

Proto-kanaansko pismo sa SERABIT EL KHADEH, Sinaj, 1500. p. n. e.

Proto-kanaansko pismo, 13-12 vek p. n. e.

Feničansko pismo sa AHIRAMOVOG SARKOFAGA, 1000. p. n. e.

Starojevrejsko pismo sa GEZEROVOG KALENDARA, kraj 10. veka p. n. e.

Starojevrejsko pismo sa SPOMENIKA KRALJA MEŠE, sredina 9. veka p. n. e.

Feničansko pismo sa KILAMOVOG NATPISA, kraj 9.veka p. n. e.

Starojevrejsko pismo sa SILOAMSKOG NATPISA, kraj 8. veka p. n. e.

Jevrejsko pismo, 7. vek p. n. e.

Jevrejsko pismo, iz ARADA, rani 6. vek p. n. e.

Aramejsko pismo, sa PAPIRUSA IZ ELEFANTINE, kasni 5. vek. p. n. e.

Paleojevrejsko pismo iz KUMRANSKIH RUKOPISA, kasni 2. vek p. n. e.

Samaričansko pismo 13. vek n. e.

Kvadratno hebrejsko pismo sa ISAIJINIH SVITAKA iz Kumrana, kasni 2. vek. p. n. e.

Klasično grčko pismo

Latinsko pismo

Nabatejsko pismo

Klasično arapsko pismo

PRIMERI ZAJEDNIČKIH KONSONANATA KORENA I IZRAZA U ZAPADNOSEMITSKIM I SLOVENSKIM JEZICIMA

A

ABRAKADABRA zapadnosemitski izraz, za koji postoji verovanje da ima magijsku moć[1]. Vodi aramejsko poreklo, sastoji se od tri reči, i to אברא (ABRA), כ (KA), דברה (DABRAH). Prva reč, predstavlja glagol u značenju NEKA BUDE, BIĆE, UČINIĆE SE, STVORIĆU, UČINIĆU (kohortativ). Naredna reč je predlog KAO (v. Kao). i treća je reč particip glagola: GOVORITI, KAZIVATI, ili imenica: govor, govorenje. Ceo bi izraz značio sledeće: NEKA BUDE KAO ŠTO GOVORIM. Koristi se u mnogim jezicima sveta, pa tako i u slovenskim jezicima, te može biti jedan od reprezentativnih primera uticaja *zapadnosemitskih* jezika na indoevropske jezike uopšte.

ANTIČKI, ANTIKA Izraz koji je verovatno ušao u većinu indoevropskih jezika, pa tako i u slovenske iz *zapadnosemitskih* jezika. Dokaz je *zapadnosemitski* izraz עתיק (XXTQ, čit. atik), koji predstavlja pojam STAROSTI, STARINE, uopšte. Dodavanjem glasova dobijen je izraz ANTIKA[2].(fran. antique, engl. antique). U ovom slučaju dodat je glas: N^{XXI} (vidi u napomenama na kraju ovog poglavlja), verovatno radi lakšeg izgovora, kako se gutural AJIN, nalazi na primarnom mestu *zapadnosemitskog* izraza, a koji je sam po sebi težak nesemitskim narodima za izgovor.

B

BAJATI – vračati. Može se porediti sa zapadnosemitskim izrazom, odnosno glagolskim korenom: פ'ה(PAJA), kojim se označa-

[1] SANURSKN-1: »Mađijska reč, bez određenog značenja, s čarobnom moći da otklanja bolesti«.

[2] SANURSKN-1: »Nem. Antik; označava staro grčko-rimsko doba i umetnost toga doba«.

vaju: USTA, USNA DUPLJA, NEPRESTANI GOVOR i SL. Labialni ploziv na primarnom mestu u *zapadnosemitskom* slučaju, lako je možda mogao preći u slovenskoj varijanti u B, pošto je parnjak sa njim[I]. Konsonant HE je u zapadnosemitskom izrazu samo dopuna korenu radi njegove celovitosti pri konjugaciji i eventualno deklinaciji pojedinih imenica izvedenih iz njega. Na osnovu izloženog, možemo zaključiti da su slovenski glagol BAJATI i *zapadnosemitski* glagol PAJA itekako značenjski i fonološki slični. BAJANJE i predstavlja neprestalan govor[1], ali u cilju izazivanja tzv. natprirodnih sila na delovanje. Ovde se dakle može govoriti o velikom stepenu homonimoje između poređenih glagola.

BAJKA v. Bajati

BATINA[2] Može se porediti ili eventualno dovesti u vezu sa hebrejskim izrazom kojim se označava vrsta zmija: KOBRA-פתן(PETEN). Kako je kobra u obliku štapa, odnosno vrat i glava su širi i predstavljaju na neki način rukohvat a telo zmije može predstavljati telo štapa, može se razmišljati u tom pravcu. Osim toga, Mojsije je pretvarao štap u zmiju kada je egipatskom faraonu pokazivao neke od Božjih moći. Hebrejski izraz ima na svome početku konsonant: P (PE), koji često prelazi u konsonant: B, kada bi određena semitska reč prešla u nesemitski jezik[I]. Kako naš, tako i semitski izraz imaju, gotovo zajedničke konsonante. Fonološki su skoro identični što se konsonanata tiče, dok su semantički veoma bliski.

BIRATI[3] Zapadnosemitski glagolski koren: ברה (BRH), ima za osnovne konsonante: (one koji su nosioci značenja) B, R, a označava upravo BIRANJE. Finalni gutural: HE, u pomenutom zapadnosemitskom izrazu predstavlja produžetak vokala ispred HE i konsonant za upotpunjavanje samog korena. Uočljiva je fonološka i značenjska bliskost ova dva korena (*zapadnosemitski* i slovenski). Rus. Vy*bi*rać, češ. Vy*bi*rat.

[1] PSERHS-1, str. 93, Navodi se da je prvobitno značenje izraza BAJATI bilo: GOVORITI, te da je osnova praslovenska: BA; da se ova osnova javlja još samo u staročeškom i lotiškom jeziku. Izvedenice su BAJKA, BASNA…

[2] PSERHS-1, str. 120, Kod izraza: »Batina« se navodi da je u pitanju praslovenska reč, te se pretpostavlja da je od indoevropske osnove, i to od korena: Udarati«.

[3] PSERHS-1, str. 201, navodi da je izraz praslovenski i sveslovenski.

BLATO Slovenski izraz koji se može porediti sa *zapadnosemitskim* korenom: פלט (PLT), a kojim se označava: IZBACIVANJE, VAĐENJE, UMEKŠAVANJE, RAZVODNJAVANJE. Naš izraz: »Blato[1]« ima za konsonante: B, L, T. Lako je uvideti da su u *zapadnosemitskom* slučaju isti ti konsonanti nosioci značenja, osim prvog, koji je u bezvučnoj varijanti bilabijala, dakle radi se o glasu: P, dok je u slovenskom izrazu na primarnom mestu: B^{II}. (Ovde se može vršiti poređenje i sa *zapadnosemitskim* korenom: MLT, v. Malter) Dakle, može se pretpostaviti, da su dva poređena izraza srodni fonološki a semantički bliski, iako su iz dve apsolutno različite jezičke familije.

BOL Slovenski izraz koji se može porediti sa *zapadnosemitskim* korenom: בלה (BLH), koji označava: STARENJE, ISTROŠENOST, OBOLELOST… Kako se može primetiti, *zapadnosemitski* koren sadrži dva konsonanata, koji predstavljaju osnovu. Treći je konsonant H (HE), koji služi za upotpunjavanje korena i kao produžetak vokala pred njim. Može se reći da ovaj konsonant i nije pravi deo korena, te da nije glasovni oslonac ideje koju koren nosi. I slovenski izraz: »BOL[2]«, sastoji se od konsonanata: B, L. Možemo reći, da su naš i *zapadnosemitski* izraz fonološki izuzetno bliski, dok su po značenju slični.

BRAT[3] Opšteslovenski izraz, koji se može porediti sa jednim *zapadnosemitskim* izrazom kojim se označava: VEZA, SAVEZ, BLOK, UJEDINJENOST, SRODNOST. Naime, radi se o izrazu: ברית (BERIT). Kako se da i primetiti, konsonanti slovenskog i *zapadnosemitskog* izraza su identični, dok se sami po sebi često promenljivi vokali, razlikuju. Dva poređena izraza se semantički nešto nalikuju, odnosno njihova značenja se mogu dovesti u vezu, dok su fonološki, što se konsonanata tiče, identični.

---

[1] PSERHS-1, str. 168, navodi se da je izraz: »Blato« sveslovenski i praslovenski, te se smatra da vodi predindoevropsko poreklo i to od reči: bal-ta, te da se odnosi na močvarno područje.

[2] PSERHS-1, str. 185, Za izraz: »BOL« se navodi da je od sveslovenskog korena iz praslovenskog doba, te da nisu utvrđene veze ovog izraza sa nekim izrazom iz indoevropskih jezika.

[3] PSERHS-1, str. 199, Kod reči: BRAT, navodi se da je ona sveslovenska iz praslovenskog doba, dovodi se u vezu sa indoevropskom osnovom: BHRA. Navode se i dokazi o tome da se izrazi za označavanje srodstva često bez razloga pozajmljuju.

BRATI[1] Rečnik hebrejskog jezika Ben Šošan-a, pokazuje glagolski koren ברא (BRX), koji označava UZIMANJE, DOHVATANJE, BRANJE, SABIRANJE LETINE. Na finalnom mestu je gutural ALEF koji se ne izgovara, niti se izgovarao ranije u biblijskom periodu, naročito ne na finalnom položaju, već služi kao i ranije, kao produžetak vokala ili kao glas za upotpunjavanje samog korena. Lako se uočava strukturalna i značenjska bliskost dva korena (Hebrejskog i slovenskog). Rus. Brać, češ. Sbirat. Slovenski koren od konsonanata ovde sadrži samo:B, R, a upravo su ti isti konsonanti nosioci značenja i u pomenutom hebrejskom glagolskom korenu. Teško je utvrditi da li je ovaj koren opštezapadnosemitski ili je samo hebrejski.

BRISATI Izraz koji se može porediti sa *zapadnosemitskim* korenom: פרס (PRS), kojim se označava: STISKANJE, POVLAČENJE, BRISANJE. U hebrejskom jeziku recimo, označava i RASTEZANJE. (Mada se može porediti i sa *zapadnosemitskim* korenom: BRŠ, v. BRUSITI) Lako se uočava bliskost ovog *zapadnosemitskog* i slovenskog izraza[2], u smislu konsonanata. Drugi i treći koreni konsonant su isti kod oba izraza. Prvi konsonant je: P (PE), kod *zapadnosemitskog* a kod slovenskog je: B^{I}. Inače, kako lako dolazi do prelaska ova dva glasa, jedan u drugi, tako se može i smatrati da se u ovom primeru možda upravo dogodio taj prelazak. Ovako postavljajući i poredeći konsonante, koji su činioci slovenske i *zapadnosemitske* reči, možemo reći da se oni fonološki veoma nalikuju a da su po značenju bliski.

BRUSITI[3] Ovaj se glagol dovodi u vezu sa *zapadnosemitskim* korenom: ברש (BRŠ), kojim se označava: STRUGANJE, BRUŠENJE, SKIDANJE POVRŠINSKOG SLOJA, ČETKANJE. *Zapadnosemitski* izraz sadrži kao finalni suglasnik glas: Š (ŠIN), koji je mogao u slovenskom slučaju postati konsonant: S, što se inače

---

[1] PSERHS-1, str.201, Kod odrednice: BRATI, kaže se da je u pitanju sveslovenski glagol iz praslovenskog doba.

[2] PSERHS-1, str.211, Kod odrednice: BRISATI, kaže se da se radi o praslovenskom postverbalu, te da veze ovog praslovenskog izraza sa nekim od indoevropskih jezika nisu utvrđene.

[3] PSERHS-1, str. 220, Kod odrednice:BRUSITI, navodi se da je u pitanju sveslovenski imperfektiv, i da su veze sa pojedinim indoevropskim jezicima utvrđene.

dešavalo i u drugim primerima.[II] U tom pogledu, naš i *zapadnosemitski* izraz se fonološki, bar što se konsonanata tiče, veoma nalikuju a semantički pokazuju određene bliskosti.

BRZ[1] Pridev, koji možemo porediti sa zapadnosemitskim glagolskim korenom: ברץ (BRC), kojim se označava BRZINA, PREVIRANJE, IZVIRANJE, ISTICANJE, PROLAŽENJE... Lako se može uočiti, da su prva dva konsonanta identična kod oba izraza, dok se može pretpostaviti da je treći konsonant zapadnosemitskog izraza mogao možda preći u glas: Z[III] u slovenskom slučaju. Na osnovu iznetih pretpostavki možemo zaključiti da su pomenuti slovenski i zapadnosemitski izrazi fonološki, što se konsonanata tiče bliski, kao i da semantički nalikuju.

C

CAR[2] Slovenski izraz, koji se može porediti sa *zapadnosemitskim* izrazom: שר (SAR), kojim se označavaju: VOĐA, CAR, IZASLANIK, MINISTAR... Kako se može i primetiti, slovenska varijanta ima za prvi konsonat: C, dok *zapadnosemitska* ima na primarnom mestu glas: S[II] (SIN). Na osnovu izloženog, zaključuje se da su navedena dva izraza veoma bliski kako semantički tako i fonološki.

CRTATI[3] Ovaj izraz ima svog ekvivalenta u *zapadnosemitskim* jezicima. Naime, *zapadnosemitski* koren שרט (SRT), nosi značenje GREBANJA, STRUGANJA, UREZIVANJA, CRTANJA. *Zapadnosemitski* konsonant SIN, mogao je eventualno preći u slovenskom slučaju u glas: C[VI]. Središnji i finalni konsonant, ostali su nepromenjeni (rus. Čer*t*a. češ. Čr*t*a). Kasnije, u periodu pisanja Talmuda, u hebrejskom jeziku pojavljuje se izraz: שרטוט (SIRTUT) a na osnovu postojećeg, gorenavedenog glagolskog korena, koji

[1] PSERHS-1, str. 222, navodi se da je izraz praslovenski pridev.
[2] PSERHS-1 Navodi se da je u pitanju slovenska varijanta vizantijskog izraza: »Kajsar«, u značenju CAR, možda prevedenica, str. 258.
[3] PSERHS-1 Navodi se da je ovaj izraz sveslovenski, te da predstavlja izvedenicu iz praslovenskog doba, od izraza kojim su se označavali kod starih Slovena: »Plug, željezni nož«, str. 278.

označava CRTANJE. Zaključuje se da su poređeni izrazi fonološki slični, te da su bliski i po značenju.

CVET (Boja) Slovenski izraz za BOJU je CVET[1]. Srpski jezik ovde nema adekvatnog termina. Srpski jezik koristi turcizam: BOJA. Zapadnosemitski koren: צבע (CVXX), sa značenjem: BOJA, koji se primenjuje i u hebrejskom jeziku, ima dva zajednička konsonanta sa slovenskom rečju CVET. To su: C i V. Za treći konsonant: (AJIN) možemo pretpostaviti da se nije izgovarao u ovom slučaju, ili da je slovenska varijanta odstranila ovaj konsonant radi lakšeg izgovora, kao što se ni danas na finalnom mestu u reči, naročito kada je nevokalizovan, u hebrejskom jeziku, ne izgovara. Na srpskom je ostao slovenski koren u upotrebi kada je u pitanju CVETANJE i sve što se iz toga izvodi. Na ruskom je veza: CVET u značenju BOJA i CVET evidentna, odnosno jednom se rečju označavaju CVET i BOJA. Logično je da se po istom principu može dovesti u vezu zapadnosemitski izraz: »CEVAXX« sa slovenskom rečju: CVET (Boja, cvet). Dakle, slovenski i zapadnosemitski koren za izraz: CVET, bliski su fonološki i semantički.

Ć

ĆUTATI, šutati[2]. Ovaj izraz možemo dovesti u vezu sa hebrejskim glagolom: שתה (ŠATA), kojim označavamo: USMRĆIVANJE, SMRT, NIŠTAVILO, ĆUTNJU. Njega naravno, treba razlikovati od glagola istovetnog korena-PITI. Konsonant, koji je u hebrejskom glagolu na prvom mestu: Š (Šin), mogao je u našem izrazu, eventualno, da pređe u afrikat: Ć[XX], pošto su ovakvi prelazi primećeni u pozajmljenicama i kod drugih jezika primaoca. Finalno HE u hebrejskom izrazu je kako se već reklo, dopuna u korenu. (v. odrednicu: JURITI) U ovom slučaju bi hebrejski i slovenski glagol bili fonološki i značenjski veoma slični, pa bi se eventualno moglo govoriti o određenim vezama istih.

[1] PSERHS-1 Navodi se da je izraz: »cvet« sveslovenski, iz praslovenskog doba, str. 281.
[2] PSERHS-1 Navodi se da je u pitanju sveslovenski izraz iz praslovenskog doba, str. 367.

DATI[1] Ovaj opšti indoevropski izraz, pa tako i slovenski, može se porediti sa *zapadnosemitskim* izrazom: נתן (NTN), koji ima isto značenje: DATI. Ovaj *zapadnosemitski* koren je veoma nepostojan prilikom konjugacije. Naime, primarni konsonant: N (NUN) se u imperfektu, imperativu i infinitivu asimilira sa narednim konsonantom T (TAV), odnosno nestaje. Finalno: N (NUN) nestaje u infinitivu i perfektu. Jedini postojani konsonant je u zapravo: T (TAV), te se on može smatrati značenjskom osnovom. U akadskom jeziku, takođe semitskom, koren je isti ali je umesto konsonanta: T (TAV), na središnjem mestu, dakle kao drugi radikal korena, glas: D. Glas: D, je i u slovenskim jezicima jedini konsonant u korenu, vokali su promenljivi, prefiksi i sufiksi su takođe promenljivi, jedino ovaj glas ostaje. Na osnovu izloženog, može se zaključiti da su pomenuti *zapadnosemitski* i slovenski (indoevropski) izrazi semantički identični a fonološki eventualno slični.

DAVORITI[2] *(pevati)* Ovaj naš glagol, može se dovesti u vezu sa *zapadnosemitskim* korenom: דבר(DBR), kojim se označava GOVOR, IZGOVOR, RECITOVANJE... Kao što se vidi sva tri konsonanta slovenskog izraza javljaju se i u *zapadnosemitskom* izrazu, osim konsonanta koji je u sredini. U *zapadnosemitskom* slučaju je B (BET), koji kako se već pominjalo, može preći u VET, odnosno u V, čak i u samim *zapadnosemitskim* jezicima, kada se formiraju razne vrste reči od korena koji sadrži konsonant B (BET). Na osnovu izloženog, može se pretpostaviti da su ova dva izraza u određenom stepenu slični kako u semantičkom tako i u fonološkom smislu.

DEBEO[3] U zapadnosemitskim jezicima korenom: דב(DB, DV), označava se biće ili predmet većih razmera. Tako se recimo u hebrejskom jeziku ovim korenom označava: MEDVED. Prva dva konsonanta su ista u oba poređena izraza (u *zapadnosemitskom* korenu i u slovenskom izrazu). Za njih se može reći da su

[1] PSERHS-1, str. 382, navodi da je izraz sveslovenski, praslovenski i indoevropski glagol. Smatra da je od i.e. osnove: DO, te da se ova osnova nalazi i u asirskom kao: na-danu, istog značenja.

[2] PSERHS-1 Navodi se da postanje ove naše reči nejasno, str. 385.

[3] PSERHS-1 Smatra se da je ovaj naš izraz indoevropskog porekla, te se navode i dokazi, str. 387.

fonološki i po značenju slični. Ukoliko bi se razmišljalo u ovom pravcu, onda bi ovde trebalo pomenuti i slovenski izraz: DIV, kojim se takođe označava biće većih razmera. Konsonant: V, koji je na kraju ovoga izraza, je mogao nastati od konsonanta: B[XIX], (koji je finalni konsonant *zapadnosemitskog* izraza) što se često dešava prilikom prelaza jedne reči iz jezika u jezik, a što se moglo desiti i kod ovog primera.

DEDA – đed[1] Izraz, koji se poredi sa svesemitskim pa tako i zapadnosemitskim korenom: גד (GD), kojim se označava: DEDA, OTAC OCA. Kako se vidi, na primarnom mestu u navedenom *zapadnosemitskom* izrazu, je konsonant: GIMEL (G), koji se nekada na takvom položaju u reči izgovarao kao srpsko: DŽ. Danas se u hebrejskom jeziku ovaj konsonant izgovara kao srpsko: G, iako je na početku reči. U arapskom jeziku ostalo je: DŽ na početku. Dakle, možemo pretpostaviti da je došlo do zamene konsonanata, prilikom eventualnog preuzimanja izraza. Naime, *zapadnosemitsko*: DŽ moglo je preći kod Slovena u meko D, odmah zatim u Đ[IV]. Ovako poredeći konsonante činioce dva izraza, može se zaključiti da su ovi izrazi fonološki i semantički slični.

DOBAR[2] U srpskim etimološkim rečnicima navodi se da je izraz: »DOBAR« nastao od osnove: »DOB« dodavanjem sufiksa: R sa mekim znakom. Poredeći osnovu: DOB sa *zapadnosemitskim* izrazom: טוב (TOV) istog značenja: DOBAR, možemo primetiti određene sličnosti. Naime moguće je da je *zapadnosemitski* konsonant: T (TET), inače emfatik, radi lakšeg izgovora prešao kod slovenskog oblika reči u: D, koji mu je i parnjak[V]. *Zapadnosemitski* konsonant: V (VET), mogao je preći u slovensko: B, kako i u *zapadnosemitskim* jezicima zna da prelazi u: »B« ili da se ponovo vraća u: V[XIX] a u zavisnosti od položaja u reči. Poredeći činioce dva izraza (*zapadnosemitskog* i slovenskog) na ovakav način, možemo zaključiti da su semantički istovetni a da fonološki veoma nalikuju.

DREMATI[3] Slovenski izraz, koji se može dovesti u vezu sa *zapadnosemitskim* ali i svesemitskim glagolskim korenom: רדם

[1] PSERHS-1 Kod ovog sveslovenskog izraza se navodi da je u pitanju onomatopeja u dečjem govoru, str. 388.

[2] PSERHS-1 Navodi se da je izraz: »Dobar« sveslovenski i praslovenski pridev od korena: DOBÚ, str. 420.

[3] PSERHS-1 Navodi se da je u pitanju sveslovenski i praslovenski glagol, te da se može porediti sa lat. »Dormio«, str. 511.

(RDM), koji označava: DREMANJE, SPAVANJE, USPAVLJIVANJE. Ovaj se glagolski koren javlja već na samom početku: »Prve knjige Mojsijeve«, kao imenica: SAN, SNEVANJE... Može se lako pri poređenju našeg i *zapadnosemitskog* korena pretpostaviti, da je došlo do tako česte metateze glasova[X]. Naime, konsonanti: R, D su zamenili mesta. Kako se i naš i *zapadnosemitski* glagolski koren sastoje od istih konsonanata, možemo reći da su, što se konsonanata tiče, potpuno podudarni (izuzimajući metatezu kao redovnu pojavu), a i da se semantički u potpunosti slažu.

DROBITI[1] Slovenski izraz, koji se može porediti sa svesemitskim glagolskim korenom: דרב(DRB), kojim se označava: UDARANJE, SITNJENJE, DROBLJENJE... Slovenska osnova: DROB, ima za konsonante u svom korenu iste one koji nose značenje i kod pomenutog semitskog glagolskog korena. Može se zaključiti da su poređeni slovenski i semitski glagoli slični, što se konsonanata tiče, te da se semantički veoma nalikuju.

E

ENO Pokazna zamenica: »ENO[2]«, odgovara hebrejskoj zamenici: הנה (HINE), kojom se takođe označava: EVO ili ENO. Semantički je veoma slična našoj zamenici, dok je fonološki nešto drugačija u smislu da je kod nje na početnom mestu konsonant: H (HE), koji se često i nije izgovarao u samim *zapadnosemitskim* jezicima, naročito na finalnom položaju, o čemu je već bilo reči. Međutim, kako se smatra da se u biblijskom periodu ipak izgovarao, moguće je pretpostaviti, da se zbog lakšeg izgovora eventualno izgubio u slovenskoj varijanti [VI].

F

FARAON Izraz koji se preneo iz staroegipatskog u *zapadnosemitske* jezike pa direktno u indoevropske. Na hebrejskom

[1] PSERHS-1 Navodi se da je u pitanju sveslovenski i praslovenski izraz, str. 441.

[2] PSERHS-1, str. 484, navedeno je da se radi o južnoslovenskoj pokaznoj zamenici, koja je nastala interakcijom glasa: E. (Koji ima važnu semantičku ulogu u ovim jezicima. prim. aut.)

jeziku glasi: פרע (PARXXO). Kako se može primetiti, u slovenskoj varijanti dodat je sufiks: -n. Konsonanti: P (F) i R ostaju, dok gutural: AJIN nestaje, verovatno radi lakšeg izgovora kod Indoevropljana, dakle i kod Slovena. Ovako poredeći dva navedena imena, lako je razumeti da su slovenski jezici preuzeli izraz: »Faraon[1]« iz semitskih jezika.

G

GABELA[2] Izraz, kojim se označavaju: POREZ, CARINA. Čest je u slovenskim jezicima Balkana. Može se porediti sa *zapadnosemitskom* imenicom: קבלה (KABALA), kojom se označavaju: »Potvrda, primanje, dobijanje, naplata, porez«... U slovenskoj varijanti izraza, došlo je možda do zamene emfatičnog konsonanta iz *zapadnosemitskog* izraza: K (QOF), za glas: G, možda radi lakšeg izgovora[XII]. Ovakva zamena: QOF u G, je česta pri prelasku reči iz semitskih u indoevropske jezike. Imajuće sve rečeno u vidu, može se zaključiti da je izraz: »Gabela«, eventualno, semitski.

GAMAD[3] U *zapadnosemitskim* jezicima postoji izraz koji se može uporediti sa našom zbirnom imenicom GAMAD. Radi se o izrazu: גמד (GAMAD), kojim se označava PATULJAST RAST, PATULJAK, ODVRATNOST, GADOST, PARAZIT. Fonološke sličnosti poređenih izraza su evidentne. Značenja izraza je razvijano, te se danas ponešto razilaze.

GAMIZATI[4] Slovenski izraz gamizati, može se porediti sa hebrejskim glagolskim korenom: קמז (QMZ), koji nosi ideju RASTEZANJA, TEGLJENJA, VUČENJA, GNJEČENJA, GAMIZANJA. Na primarnom mestu u hebrejskom korenu je emfatični konsonant QOF, koji se usled svoje emfatičnosti, lako približio glasu G, ili se eventualno mogao prečuti kao G[VII] u slovenskoj

[1] PSERHS-1, str. 506, navodi da je u pitanju posuđenica iz staroegipatskog (per-a a) i od hebrejskog: (far-o), te da su ovaj izraz među Slovene doneli Cigani, kako su na putu iz Indije boravili jedno vreme u Egiptu.

[2] PSERHS-1, str. 541, navodi se da je u pitanju zapadnoevropski semitizam.

[3] PSERHS-1 Navodi se da je u pitanju onomatopejski izraz, str. 548.

[4] *Ibid.*

varijanti. Ovim bi se mogla možda objasniti i fonološka sličnost među navedenim izrazima (hebrejski i slovenski), dok je značenjska sličnost lako uočljiva.

GANUTI[1] Izraz koji se može porediti sa *zapadnosemitskim* glagolskim korenom: גנה (GNH), kojim se označava: DIRANJE U OSEĆANJA, PONIŽAVANJE, SRAMOĆENJE. Fonološki, naš i *zapadnosemitski* izraz, veoma se nalikuju, pošto su kod oba u korenu zapravo konsonanti: G, N. (U *zapadnosemitskom* izrazu, konsonant H (HE) se ne može uzeti kao ravnopravni deo korena, nije nosioc značenja, već služi za upotpunjavanje, kako svaki zapadnosemitski koren mora imati minimalno tri konsonanta. Na finalnom položaju glas: HE, se nikada i ne izgovara. Značenjski, izrazi: GANUTI i *zapadnosemitsko*: GNH, pokazuju takođe određene sličnosti, tako da se može reći da označavaju istu ideju: narušavanje osećanja I/ili položaja u društvu određene osobe.

GARAV – GAVRAN[2] Naš se izraz GARAV može uporediti sa jednim opštesemitskim izrazom, kojeg možemo predstaviti na primeru hebrejskog korena: ערב (XXRV), koji označava: VEČE, TAMU, MRAK, CRNILO, TAMNOPUTOST. Na primarnom mestu u korenu je konsonant AJIN, koji se često u evropskim jezicima transkribuje, izgovara i imitira konsonantom: G, verovatno usled njegove bliskosti po mestu tvorbe sa pomenutim konsonantom ajin[VIII]. Na sekundarnom i tercijalnom mestu u oba izraza su glasovi R, V. Ovako posmatrajući činioce navedenih izraza, može se uvideti da su semitski i slovenski koreni gotovo identičnih konsonanata, te da su veoma slični kako po značenju tako i fonološki a što se konsonanata tiče. Naša imenica GAVRAN je možda nastala inverzijom konsonanata, mada nailazimo u pojedinim govorima u srpskom jeziku i na GARVAN, dakle bez eventualne inverzije.

GAZITI[3] Izraz koji možemo porediti sa hebrejskim glagolskim korenom: עסה (XXSH). Hebrejski koren na primarnom mestu ima konsonat AJIN, inače gutural (v. odrednicu: GRDITI). On se oponaša u drugim jezicima često kao glas: G[VIII]. To se

[1] PSERHS-1, Navodi da je izraz praslovenski, str. 550.

[2] PSERHS-1 Smatra se da je ovaj naš izraz indoevropskog porekla, te da verovatno potiče od glagola: »Goreti«, str. 591–593.

[3] PSERHS-1 navedeno je da se radi o južnoslovenskom izrazu, nejasne etimologije, Mladenov poredi ovaj naš glagol sa uraloaltajskim jezicima, i to: tur. Gezmek, kirg. Kozak.

možda moglo dogoditi i kod primera: GAZITI. Na središnjem mestu hebrejskog korena je konsonant: S (SAMEH), koji se često oponaša u drugim jezicima, kada reč iz nekog semitskog jezika prelazi u druge jezike, kao glas: Z[IX]. Konsonant: H (HE) u hebrejskom izrazu ne može se smatrati nosiocem značenja, već je samo dopuna korenu, da bi koren imao minimalni broj konsonanata, te služi i kao produžetak vokala pred njim. Tako dobijamo da je slovenski izraz: GAZITI, mogao biti fonološki nalik na gorenavedeni hebrejski izraz. Navedenim hebrejskim korenom označava se: STISKANJE, GAŽENJE, PRITISKANJE, GLAĐENJE.

GENIJE[1] Izraz koji je verovatno putem latinskog jezika došao u ostale indoevropske jezike, pa tako i u slovenske. Ako uporedimo zapadnosemitski izraz: גאון (GAON) sa ovim indoevropskim, lako ćemo uočiti sličnosti. Naime, u slovenske jezike su se iz zapadnosemitskog izraza, eventualno, preneli samo zvučni konsonanti: G, N, dok je bezvučno alef otpalo, kao nepotrebno. Sa sigurnošću možemo reći da su dva poređena izraza fonološki veoma bliski, dok su semantički istovetni.

GLADITI[2] Ovaj se izraz može porediti sa *zapadnosemitskom* imenicom: גֶּלֶד (GELED), kojom se označavaju: KOŽA, POKORICA, LJUSKA, MILOVANJE (glagolski koren: גלד – GLD). Kako se može uočiti, sva tri konsonanta koja čine koren *zapadnosemitskog* izraza se javljaju kao konsonanti i u korenu navedenog slovenskog glagola. U pitanju su dakle konsonanti: G, L, D. Zaključuje se da su izrazi fonološki, što se konsonanata tiče, slični. Kao problem ostaje značenje jednog i drugog. U hebrejskom jeziku ovaj izraz ne označava MILOVANJE, već samo KOŽU, POKORICU i slično. Međutim, pojedini rečnici hebrejskog jezika, ipak navode da se ovim izrazom označava i MILOVANJE (D. B. Abba). Ako bi se ovi navodi pokazali kao tačni tada bi imalo smisla reći da se slovenski i hebrejski izraz: GLD – GLADITI, nalikuju i po značenju.

GLAVA[3] Jedan od retkih izraza koji ima sličnosti sa određenim *zapadnosemitskim* izrazom, a koji označava deo tela u sloven-

[1] PSERHS-1, str. 727, navodi da je izraz nastao, kao i većina učenih internacionalnih reči, od latinskog: ingenium.

[2] PSERHS-1, Navodi, da je izraz i.e. sveslovenski i praslovenski, str. 564.

[3] PSERHS-1 Navedeno je da se radi o sveslovenskom i praslovenskom izrazu, str. 566.

skim jezicima. Naime, u *zapadnosemitski*m jezicima postoji glagolski koren: גלב (GLV), kojim se opet u različitim *zapadnosemitski*m jezicima izražavaju različite pojave. Međutim, stiče se utisak da se njime označava upravo: GLAVA ili bar ponešto što se sa izrazom: GLAVA može dovesti u vezu. Tako recimo na hebrejskom jeziku ovim se izrazom označavaju: BERBERIN, KOSA, GLAVATOST, OBLIK GLAVE. U aramejskom jeziku znači još i: GLAVA. Kako se može primetiti da slovenski i *zapadnosemitski* izrazi imaju apsolutno identične konsonante u svojim korenima, dok se samo semantički umalome razlikuju.

GLEDATI Slovenski izraz koji se eventualno može dovesti u vezu sa *zapadnosemitski*m glagolskim korenom: קלט (QLT) a kojim se označava: UPIJANJE, SNIMANJE, USISAVANJE, POSMATRANJE, RAZUMEVANJE. Prvi konsonant *zapadnosemitskog* izraza (QOF) je emfatičan po svojoj prirodi te je lako, zbog otežanog izgovora, mogao da se u slovenske jezike prenese kao glas G, kako mu je on blizak po mestu tvorbe[VII]. (v. QOF u Hebrejskom izgovoru!). Treći konsonant u *zapadnosemitskom* korenu je TET, koji je takođe emfatičan po svojoj prirodi te se lako mogao preneti u slovenske ili neke druge jezike kao: D, pošto podseća na ovaj glas kada se izgovara emfatično. Uzimajući u obzir sve karakteristike *zapadnosemitskog* korena i slovenske reči: GLEDATI[1], može se pretpostaviti da su ova dva izraza fonološki slični a i da se značenjski veoma podudaraju.

GODITI – ugoditi[2] Izraz, koji se može porediti sa *zapadnosemitskim* glagolskim korenom: עדה (XXDH), a kojim se označava: UKRAŠAVANJE, KINĐURENJE, UGAĐANJE, ČINJENJE USLUGA. *Zapadnosemitski* izraz na primarnom mestu ima konsonant: AJIN, koji se kao gutural, često u druge jezike, putem određenih izraza, prenosi kao glas: G[VIII]. Može se zato pretpostaviti da je u slučaju: UGODITI takođe prenesen kao konsonant: G. Drugi konsonant po redu u *zapadnosemitskom* izrazu je: D, koji odgovara po položaju slovenskom izrazu. Treći konsonant *zapadnosemitskog* izraza je glas: H (HE), o kojem je bilo reči. On se ne može uzeti za ravnopravnog člana korena kojim se označava: KIĆENJE, UKRAŠAVANJE, UGAĐANJE na *zapadnose-*

[1] PSERHS-1, Navodi da je izraz indoevropski, sveslovenski i praslovenski, str. 568.

[2] PSERHS-1 Navodi se da je u pitanju sveslovenski i praslovenski izraz, str. 583.

mitskim jezicima. Zato se za nosioce ideje uzimaju glasovi: XX (G), D. U slovenskom korenu javljaju se ti isti glasovi: G, D. Ovim se potvrđuje da su slovenski izrazi: GODITI – UGODITI, i *zapadnosemitski* izraz: XXDH, fonološki veoma slični a i da im se značenja podudaraju.

GOLEM[1] Ovaj naš izraz dovodi se u vezu sa hebrejskim korenom: גלם (GLM), kojim se označava: OBRADA MATERIJE, PRAVLJENJE MAKETA, ČUDOVIŠTA... Ako je čudovište veliko i naziva se GOLEM, onda se u tom smislu može govoriti o strukturalnoj i značenjskoj bliskosti ovog, pre svega hebrejskog, izraza sa slovenskim. Međutim, ovaj naš izraz se može porediti i sa hebrejskim: גמלון (GAMLON), koji označava: VELIČINU, KRUPNOĆU. Ako je eventualno došlo do zamene mesta konsonanata: L, M, onda se može razmišljati i u tom pravcu[X]. Činjenica je da naš i hebrejski izraz imaju zajedničke konsonante u svom korenu, a to su: GLM – GML.

GORA[2] Ovaj se slovenski izraz može uporediti sa hebrejskom imenicom istoga značenja GORA – הר (HAR). U osnovi slovenskog izraza su konsonanti G, R, odnosno H, R, u češkoj ili u slovačkoj varijanti. (up. češ. Hora). U hebrejskom slučaju, kako je i navedeno, se istim konsonantima označavaju: GORA, PLANINA (konsonanti – H, R). Može se reći da postoji značenjska i fonološka sličnost ova dva izraza, kako su identični konsonanti činioci oba korena.

GRDITI[3] Izraz koji se dovodi u vezu sa *zapadnosemitski*m glagolskim korenom: ערד(XXRD). Ovim se korenom označava: ODBACIVANJE, NAMETANJE VOLJE, GRDNJA, PLAŠENJE, VASPITAVANJE, SILJENJE...To je koren koji počinje guturalnim konsonantom AJIN, koji se često prilikom prelaska u druge jezike oponaša kao glas: G[VIII]. Tako se moglo dogoditi i u našem slučaju, dakle da se u slovenskoj varijanti na početku čuje: G. Drugi i treći konsonant *zapadnosemitskog* izraza, identični su drugom i trećem konsonantu slovenskog izraza. Zaključuje se da su

[1] PSERHS-1 Ovde se navodi da je naša reč verovatno i.e. i to onomatopejskog porekla, str. 623.

[2] PSERHS-1 Kod ovog se izraza navodi da je sveslovenski i praslovenski, verovatno od indoevropskog korena: guer, str. 589.

[3] PSERHS-1 Navedeno je da se radi o i.e. korenu: Ghreu, od kojeg ovaj naš izraz vodi poreklo, str. 661.

ovde u pitanju dva fonološki veoma slična izraza, što se konsonanata tiče, a značenjski relativno bliska.

GREBATI[1] Ovaj srpski glagol ima identične konsonante kao i hebrejski, istog značenja: גרב (GRB), s tim da je razlika u tome što će treći konsonant hebrejskog korena u svakom slučaju imati VET varijantu izgovora a ne BET, kao što će to biti u srpskom. (Mada u to i ne možemo biti sigurni, pošto nam nisu poznati prvobitni načini izgovaranja pojedinih zapadnosemitskih konsonanata, naročito onih koji su imali više načina izgovora a u zavisnosti od položaja u morfemi, pa tako ni konsonanta: BET. Ovaj hebrejski koren navodi nas i na rusko: GREBJONKA (česalj), što je sredstvo kojim se može vršiti grebanje. Osim toga, u slovenskim jezicima imamo: GRABLJI, GRABULJE. Sasvim je moguće da su od istog korena i slovenske reči vezane za GRUBOST. Na osnovu izloženog, zaključuje se da su *zapadnosemitski* i slovenski koreni kojima se označava: GREBANJE, GUBOST... načinjeni od istih konsonanata, te da su veoma bliskih značenja.

GREJATI (v. garav) Ovaj se naš glagol može porediti sa *zapadnosemitskim* glagolskim korenom: גרה (GRH). Njime se označava: GREJANJE, ŽARENJE, NERVIRANJE. Konsonant: J, u srpskom obliku slovenskog glagola, može se uzeti kao glas koji je zaostao od starog glasa JAT a koji je u drugim slovenskim jezicima potpuno iščezao (rus. Greć). Često je ovaj glas (JAT), u slovenskim jezicima a tokom njihovog razvoja, zamenjivan glasom H. U *zapadnosemitskoj* varijanti konsonant H (HE) jeste u korenu, ali je zapravo samo pridodat radi upotpunjavanja korena. Dokaz za to je što se ovaj konsonant gubi kada se koren nađe u obliku imenice ili prideva, kao i u nekima od glagolskih vidova. Dakle, u svojim osnovama dva poređena glagolska korena, zapadnosemitski i slovenski, imaju konsonante G, R. Sintaksički su istovetni a fonološki veoma slični.

GROM[2] Naš izraz GROM i glagol GRMETI, verovatno kako to i Skok navodi, predstavljaju onomatopejske izraze. U tom se smislu možda može izraz (GROM) povezati i sa *zapadnosemitskim* glagolskim korenom: גרם (GRM), kojim se označava PUCKETANJE, PUCANJE, LOMLJENJE, GRMLJAVINA. Ovako po-

[1] PSERHS-1, navodi da je izraz praslovenski i sveslovenski, str. 601.

[2] PSERHS-1 Ovde se navodi da je naša reč verovatno i.e. i to onomatopejskog porekla, str. 623.

stavljajući dva korena, slovenski i *zapadnosemitski*, lako je uočljiva značenjska i fonološka sličnost, kako se osnova kod oba poređena izraza sastoji od identičnih konsonanata.

H

HLEB Ovaj slovenski izraz, (rus. Hljeb, češ. Chleb) predstavlja naziv za jednu životodavnu namirnicu. Interesantna je veza ovog slovenskog izraza, sa semitskim izrazima koji označavaju pojedine životno važne namirnice. Naime, u arapskom jeziku, reč LAHMun, označava MESO, u hebrejskom jeziku, isti izraz, nešto različite vokalizacije (LEHEM-לחם), označava HLEB. Dakle, možemo pretpostaviti da je došlo do značenjske zamene, gde jedan izraz u dva srodna jezika označava različite objekte slične ili približne namene. Tako isto, u arapskom jeziku postoji imenica HALIBun, u hebrejskom jeziku je to HALAV (חלב), a obe reči označavaju takođe životno važnu namirnicu. Nema li ovaj semitski pojam izuzetnih fonoloških sličnosti sa slovenskim izrazom za jednu životno važnu namirnicu – HLEB? Prema Kiparskom, radi se o sveslovenskoj i praslovenskoj pozajmljenici iz nekih neindoevropskih jezika, što možda može biti jedan od dokaza eventualnog semitskog porekla ove naše reči. (PSERHS-1, str. 673).

HODATI[1] Slovenska reč koju možemo uporediti sa *zapadnosemitskim* korenom: הדה (HADA, HDH). Radi se o korenu, kojim se označava: SLANJE, PRUŽANJE, PROSTIRANJE, KRETANJE, HODANJE. U participu, dolazi do najsličnijeg oblika slovenskim jezicima: HODE m., HODA f. Dakle, koren u slovenskom i u *zapadnosemitskom* izrazu se sastoji od istih konsonanata: H, D. (rus. Hadić, češ. chodit)

HRANITI[2] *zapadnosemitski* jezici poznaju koren: קרן (QRN), kojim se označava: DAVANJE, OBSKRBLJIVANJE, FINANSIRANJE. (Kasnije od ovog u hebrejskom, javlja se i u značenju: »FONDA«). Može se razmišljati u pravcu toga da je *zapadnosemitski* konsonant QOF, koji se nalazi na primarnom mestu u reči, otpao ili je zamenjen slovenskim suglasnikom H[XI]. (rus. Hranić). Ovako razmišlja-

[1] PSERHS-1, Navodi da etimologija izraza nije u potpunosti istražena, ali da je zasigurno u pitanju slovenski pojam, str.677.

[2] PSERHS-1, navodi da je glagol sveslovenski i praslovenski, te da se mora uzeti u obzir predslovenska kontaminacija istog, str. 648.

jući, može se reći da su navedeni slovenski i *zapadnosemitski* koreni fonološki slični, te da pokazuju i značenjsku sličnost.

J

JAK – snažan U *zapadnosemitskim* jezicima postoji koren: יכה (JKH), koji je nastao od korena: יכל (JKL, JHL). U pomenutom korenu konsonant L (LAMED) je otpao, što je veoma česta pojava u zapadnosemitskim jezicima a da bi se dobilo na snazi izraza kojim se označava: SNAGA, MOĆ, SILA, JAČINA. Koren JKH, ima za finalni konsonant H (HE), koji je otpao radi semantičkog pojačanja korena: JKL. Dakle, osnovni konsonanti su J i K, kojima se izražava JAČINA. Tako je i u našem izrazu: JAK[1].

JELEN Zapadnosemitski jezici poznaju izraz: איל (AJAL), kojim se označava JELEN. Ukoliko se kaže da je eventualno, konsonant N, u slovenskim jezicima, pridodati sufiks tokom razvoja jezika, onda je lako uvideti da slovenski i *zapadnosemitski* izraz JELEN i AJAL imaju dva identična konsonanata – J, L. (Skok navodi da je verovatno – EN, nastavak u našem izrazu JELEN[2]). U *zapadnosemitskom* slučaju primarno ALEF je moglo ispasti. Međutim, u npr. ruskom jeziku JELEN je označen kao OLENJ. Ipak se može reći da je u korenu u slovenskim jezicima L, N, odnosno L, NJ. Tako se dovodi u pitanje fonološka sličnost slovenskog i *zapadnosemitskog* izraza, iako je određena sličnost uočljiva.

JESTE[3] Zapadnosemitski izraz: ישות (JEŠUT), označava BIVSTVOVANJE, BITISANJE, POSTOJANJE. Možda je ovaj izraz došao do izražaja i u slovenskim kao u *zapadnosemitskim* jezicima, s tim da je u tom slučaju, eventualno *zapadnosemitsko*: Š, prešlo u slovenskom izrazu u konsonant: S. i u ostalim indoevropskim jezicima pojavljuje se ovaj koren kao pomoćni glagol BITI. Na osnovu izloženog, zaključuje se da su *zapadnosemitski* i slovenski navedeni izrazi fonološki i semantički slični.

---

[1] PSERHS-1, str. 112, navodi da je izraz: »Jak«, nastao od sveslovenskog i praslovenskog upitnog i relativnog prideva: Kakú, koji je kasnije presao u: Jakú, s ciljem označavanja snage i moći.

[2] PSERHS-1, navodi da je izraz sveslovenski i praslovenski, i to od korena, koji je, kako se navodi i.e.; »Ely«, str. 771.

[3] PSERHS-1, str. 159, navodi se da je izraz nastao od i.e. korena: ES, koji se vezuje za glagol: biti.

JORGOVAN[1] Skok navodi da je ovaj izraz u slovenske jezike ušao iz akadskog, takođe semitskog jezika. Na tom se jeziku ova biljka označava izrazom: »ARGAMANU«. Radi lakšeg izgovora, danas u srpskom za ovaj izraz imamo zamenu glasa: M, za glas: V, kao i umetanje početnog konsonanta: J. Potrebno je ipak više istražiti etimologiju reči: »Jorgovan«.

JURITI[2] Naš glagol JURITI, može se dovesti u određenu korelaciju sa hebrejskim glagolom: ירה (JARA). Ovaj se glagol koristi za označavanje: NAMETANJA VOLJE, JURENJA, PRIMORAVANJA, STIMULISANJA NA UČENJE, PREDAVANJA, PRENOŠENJA ZNANJA. Dakle, u osnovi našeg korena su konsonanti: J, R. U hebrejskom glagolu su u osnovi isti konsonanti, pošto, kako se to i ranije moglo videti, konsonant HE, koji je na finalnom položaju, ne predstavlja u pravom smislu deo korena. Dakle, naš i hebrejski glagol, fonološki su veoma slični a semantički bliski.

K

KADA?, KAD? Ovaj slovenski prilog za vreme u potpunosti fonološki i semantički odgovara aramejskom prilogu: כד (KAD), dakle istog značenja. Konsonanti koji se javljaju u oba izraza su isti. Radi se o dva konsonanta: K, D. Ovde se može pretpostaviti da pomenuti prilozi u dvema različitim jezičkim familijama imaju možda blisko poreklo, kako su već fonološki i semantički identični.

KAL[3] Slovenska imenica, kojom označavamo: BLATO, MULJ... Poredi se sa aramejskom imenicom: קלא (QALAX čit. kala), sa značenjem: KAMEN, GRUMEN ZEMLJE, BLATO. Lako je uočiti da su konsonanti na primarnom i medijalnom položaju identični kod oba poređena izraza, a da je konsonant alef, sa kraja aramejskog izraza, eventualno otpao u slovenskoj varijanti kao neupotrebljiv, s obzirom na njegovu muklost u samim zapadnosemitskim jezicima, naročito kada se nađe na kraju reči, kao što je ovde slučaj. Ovaj konsonant ima i ulogu ekstenzora vokala

---

[1] PSERHS-1, str. 783, navodi se da je zvanično balkanski turcizam, ali se postavlja kao vrlo verovatno da je od asirskog: argamanu.

[2] PSERHS-1, str. 787, postanje nejasno.

[3] PSERHS – ne obrađuje ovaj izraz.

pred sobom. Zaključak je da su poređeni izrazi, što se konsonanata K i L tiče, veoma slični a i da se semantički izuzetno poklapaju.

KAO[1] Sveslovenski izraz, koji se može dovesti u vezu sa *zapadnosemitskim* predlogom כ (KE, KA, KI). Naime, u pojedinim dijalektima slovenskih jezika, izraz: KAO, izgovara se i kao: KA. Ovo se potpuno podudara sa *zapadnosemitskim:* KA. Valjalo bi detaljno ispitati ovu pojavu u dvema toliko različitim jezičkim familijama, zašta na ovom mestu nema prostora. Ono što se može na prvi pogled zaključiti je da fonološka i semantička sličnost zasigurno postoje.

KAPARA[2] Za ovaj se izraz može reći da je balkanski italijanizam iz oblasti trgovine. Ređe se javlja u severnim slovenskim jezicima. Može se dovesti u vezu sa hebrejskim glagolom: כפר (KPR), koji označava PRINOŠENJE ŽRTVE ZA POMIRENJE, OPRAŠTANJE GREHA, DAVANJE MATERIJALNIH SREDSTAVA ZA OSIGURAVANJE KUPOVINE, PONIŠTAVANJE. Lako je uvideti fonološku i semantičku sličnost poređenih izraza (zapadnosemitskog i slovenskog).

KEVA[3] Naš šatrovački izraz, koji označava MAJKU, a koji se koristio i za označavanje ŽENE ili DEVOJKE, može se dovesti u vezu sa hebrejskim izrazom kojim se označava ženski rod ili čak sve ono na čemu postoji nekakva rupa ili kanal: נקבה (NEKEVA). Verovatno je došlo do ispadanja konsonanta NUN i njegovog poluvokala (šewa), jer se poluvokal slabo čuje na početku reči, a kombinacija preostalog nam NUN i QOF, koji nakon NUN sledi, je teža za izgovor. U rečniku srpskog jezika (SRPSKA AKADEMIJA NAUKA i UMETNOSTI), kod odrednice KEVA se navodi, da je u pitanju hebrejski izraz.

KLOPITI, UKLOPITI[4] Interesantno je porediti ovaj slovenski izraz sa jednim *zapadnosemitskim* korenom: קלב (QLV), kojim se označava: POVEZIVANJE, SKLAPANJE, UKLAPANJE, ZBLIŽA-

[1] PSERHS-1, str. 112, navodi kako je reč nastala od sveslovenske i praslovenske odnosne i upitne zamenice: Kakú.

[2] PSERHS-2, str. 40, navodi da je u pitanju balkanski talijanizam iz oblasti trgovine, te se navodi da je od hebrejskog izraza: »Kapara«-žrtva za pomirenje.

[3] SANURSKN-9, str. 416

[4] PSERHS-2, str. 95, navedeno je da je izraz nastao od sveslovenske i praslovenske onomatopejske osnove: KLEP – buka, galama.

VANJE... Ukoliko uporedimo konsonante korena oba izraza (*zapadnosemitski* i slovenski), lako ćemo primetiti sličnosti i eventualne razlike. Naime, može se pretpostaviti, da je možda došlo do lako ostvarive zamene glasova, i to glas: V u takođe bilabijal: P[XII]. Kako su konsonanti u ovom slučaju gotovo identični kod oba poređena izraza, možemo zaključiti da slovenska i *zapadnosemitska* reč fonološki veoma nalikuju, a da se semantički podudaraju, gotovo u potpunosti.

KNJIGA Sveslovenski izraz, koji se može porediti sa akadskim izrazom: »KANIKU«, a kojim se označava: »Knjiga, pisanje«... Kako se može primetiti, akadsko: N, prešlo je, eventualno, u slovenskoj varijanti izraza u: NJ[XIII], kako to često i biva pri prelasku reči iz semitskih u slovenske jezike, a akadsko: K, kao finalni konsonant u reči, prešao je, možda, u slovenskom slučaju u: G[VII], što se takođe u ovakvim transakcijama izraza primećuje kao česta pojava. Iz gorenavedenog obrazloženja, može se pretpostaviti da je ovaj slovenski izraz eventualno semitskog porekla. Ovakvo razmišljanje navodi i Skok u: »Etimološki rečnik srpskohrvatskog jezika«.

KORITI, ukoriti[1] Opštesemitski glagol, koji je izražen korenom: קרא(KRX), u *zapadnosemitskim* jezicima označava POZIVANJE, ZVANJE, NAZIVANJE, ČITANJE, GRDNJU, UKORAVANJE. Sveslovenski izraz KORITI, može se uporediti sa navedenim svesemitskim. Na primeru hebrejskog jezika uočava se da je finalni konsonant ALEF. On se ne izgovara na kraju reči već samo produžava vokal pred njim. Dakle, mogao je ispasti kao konsonant zbog odsustva funkcije pri izgovoru. Prvi i drugi konsonant su identični prvom i drugom konsonantu u slovenskoj varijanti. Može se razmišljati o eventualnoj bliskosti slovenskog i semitskog glagola. (rus. Karić, češ. Karat).

KOŠULJA[2] Slovenski izraz koji se može dovesti u vezu sa *zapadnosemitskim* izrazom: כסל (KESEL), kojim se označava: ZAŠTITA, POKRIVANJE, SIGURNOST. Od istog korena je i izraz: כסל (KASAL), kojim se na jedan od načina označavaju MIŠIĆI, naročito oni na gornjem delu tela. *Zapadnosemitsko* SAMEH (S),

[1] PSERHS-2, str. 155, navodi se da je u pitanju sveslovenski i praslovenski izraz, sa prvobitnim značenjem: Ratovati, grditi, zapleniti, te da je najbolji dokaz za ovo upravo imenica: Korist – plen iz rata.

[2] PSERHS-2, str. 58, navodi se da je izraz sveslavenska posuđenica, od balkanskog talijanizma: Casulla, koja je raširena preko crkve, te da je verovatno grčkog porekla.

moglo je lako, kako to često biva, da u slovenskoj varijanti pređe u Š[XV], dok je isto tako LAMED (L), koji je na finalnom mestu u *zapadnosemitskim* izrazu, mogao da pređe u slovensko: LJ[XVI]. Na ovaj način analizirajući pomenute izraze, možemo zaključiti da su oni zapravo fonološki izuzetno slični, te da označavaju srodne pojmove po značenju. Svakako da košulja služi za zaštitu tela.

KOTITI[1] Ovaj se glagol vezuje za označavanje podmladka mačaka. Naime, kako se navodi u etimologijskom rečniku prof. Skoka, u slovenskim jezicima KOT je mladunče mačke. (češ. KOTA – mače, rus. KOŠKA – mačka). Od ovog je izraza nastao i glagol KOTITI, KOTITI SE, sa svim njemu svojstvenim značenjima i izrazima od njega izvedenih. U *zapadnosemitskim* jezicima postoje izrazi za mačku: חטה(HITA), חתול(HATUL). Može se smatrati da je *zapadnosemitsko* HET (H), radi lakšeg izgovora prešlo u slovenskom slučaju u K[XIV]. Ne treba zaboraviti ni arapski izraz za mačku: QITA-tun (sufiks TUN označava imenicu ženskog roda u nominativu). Ovako postavljajući činjenice o slovenskom i semitskom obliku za izraz: MAČKA, možda se može smatrati da isti imaju zajedničko poreklo.

KOVA (Vreme)[2] Za ovaj naš izraz, moguće je reći da ima zajedničke konsonante sa *zapadnosemitskim* izrazima istog znacenja: תקפה:הקפה (HAKAFA, TEKUFA). Ovi će izrazi označavati ideju VREMENA, PERIODA, PERIODIČNOSTI. U obe *zapadnosemitske* reči, HA i TE su prefiksi za građenje imenica, razume se u ovom slučaju, pošto je HA i određeni član, dok TE može biti i prefiks za drugo lice imperfekta u pojedinim glagolskim grupama u zapadnosemitskim jezicima. U korenu su samo K, F. Kako F, često prelazi u labiodentalni frikativ V[XII], to dobijamo izraz KOVA. U srpskom jeziku značenje ove reči je: VREME, PERIOD (v. SSRSJ, vreme). Tako se može razmišljati o fonološkoj i semantičkoj bliskosti poređenih izraza.

---

[1] PSERHS-2, str. 170, navedeno je da se radi o sveslovenskom i praslovenskom denominalnom glagolu, koji potiče od imenice: KOT – mačka, za koju se uzima da ima semitsko poreklo.

[2] PSERHS – ne obrađuje ovaj termin. Navodi ga samo SSRSJ, ali ne objašnjava poreklo.

[3] PSERHS-2, Navodi da je izraz sveslovenski i praslovenski, te se njegova etimol. povezuje sa i.e. korenom: »Qer«, kojim se označava REZANJE, str. 183.

KRATITI[3] Interesantna je veza slovenskog izraza KRATITI sa *zapadnosemitskim* korenom כרת (KRT), koji nosi ideju SKRAĆIVANJA, SASECANJA, UBIJANJA. Koren se pojavljuje u mojsijevim knjigama Starog Zaveta, tako da je zasigurno *zapadnosemitskog* porekla. Lako se može uvideti, da su slovenski i *zapadnosemitski* koreni fonološki gotovo identični kod poređenih reči, te da semantički posebno nalikuju.

KRETATI[1] Slovenski izraz, koji ima svoga parnjaka, kako značenjskog tako i fonološkog, u *zapadnosemitskim* jezicima. Možemo obratiti pažnju na *zapadnosemitski* koren קרתוע (KRTXX), koji označava KRETANJE, POMERANJE, MICANJE. Finalni konsonant AJIN, *zapadnosemitskog* korena, vrši guturalizaciju vokala koji je pod njim ali se on sam može u govoru i izostavljati, na finalnoj poziciji. Osim toga, u *zapadnosemitskim* jezicima, česta je pojava dodavanja konsonanta AJIN kao finalnog konsonanta korena radi označavanja same ideje KRETANJA, dok prva tri konsonanta korena bliže odreduju oblik kretanja. Tako dobijamo tri za nas važna konsonanta, i to: KRT, u *zapadnosemitskom* slučaju, i takođe KRT, u slovenskom slučaju, koji u obema jezičkim familijama imaju isto značenje, kada se nađu u određenim korenima. Navedeni slovenski i zapadnosemitski izrazi su slični, kako fonološki tako i semantički.

KRIK[2] (rus. Kričać) Slovenski izraz, može se dovesti u vezu sa opštesemitskim korenom קרא (KRX). Osnovno značenje ovog korena je VIKANJE; ZVANJE; NAZIVANJE; ČITANJE. Dva prva konsonanta su identična kod obe reči (Slovenske i semitske). Treći konsonant je diskutabilan, te mišljenje o sličnosti ovih izraza dovodi u pitanje. Jedan od argumenata koji bi mogao podržati tezu o sličnosti ova dva izraza, mogao bi biti taj da je konsonant na finalnom mestu (ALEF), neizgovarajući u tom položaju. Uopšte je ALEF konsonant koji se ne izgovara zvučno, više se čuje u obliku pauze pred vokalom. Tako da je radi potpunosti izraza, u slovenskom slučaju, mogao biti dodat određeni konsonant kao treći. Ovako posmatrajući elemente slovenskog i *zapadno-*

---

[1] PSERHS-2, Navodi da je izraz sveslovenski i praslovenski, te se navodi da je možda od i.e. korena: »Qort«, kojim se označava OKRETANJE, str. 191.

[2] PSERHS-2, Navodi da je izraz sveslovenski i praslovenski, onomatopejskog porekla, str. 99.

semitskog izraza, stiče se utisak da oni mogu imati određenih bliskosti.

KURVA[1] Imenica, kojom se označava žena niskog morala, kao i osoba loših karakternih osobina u slovenskim jezicima. Može se porediti sa hebrejskom imenicom: קורבה (QURVA), koja vodi poreklo od svesemitskog glagolskog korena: QRB (kojim se označava: blizina, bliskost…) a koja znači: BLIZINA, ODNOS, SNOŠAJ, GREH, ZLO… Lako je uočiti izuzetnu fonološku sličnost poređenih izraza, što se konsonanata tiče, kao i sličnost poređenih izraza u semantičkom smislu.

L

LAGATI U *zapadnosemitskim* jezicima, postoji izraz koji je predstavljen sa dva konsonanta, i to: לע (LXX), a kojim se označava ŽDRELO. Od ovoga je u istim jezicima izvedeno više semantički srodnih korena, a od njih više glagola, imenica i prideva. Razume se da svi ti koreni i od njih izvedene reči označavaju srodne pojave. Tako je recimo od pojma ŽDRELO u hebrejskom jeziku, izveden koren: לעה (LXXH), kojim se označava LAGANJE, dakle neprirodan govor koji navodno ne potiče iz usta i od jezika, već iz ždrela, kako je to predstavljeno u *zapadnosemitskim* jezicima. Poredeći sa slovenskim izrazom LAGATI[2], uočavamo određene sličnosti. Pre svega u našem izrazu jedini konsonanti korena su: L, G. U hebrejskom slučaju radi se o konsonantima L (lamed), XX (ajin). Konsonant AJIN se često u indoevropske jezike prenosi kao glas G[VIII]. Ovako postavljajući činioce dva izraza, možemo videti da se sastoje zapravo od gotovo istih konsonanata, odnosno jedan od njih je nešto modifikovan, radi lakšeg izgovora. Treba napomenuti da je konsonant HE kao sastavni deo korena u hebrejskom gorenavedenom izrazu nadovezan radi upotpunjavanja korena, te da bi služio kao produžetak vokala pred njim.

[1] PSERHS-2, str. 245, kaže se da reč etimološki nije dovoljno istražena.

[2] PSERHS-2, str. 260, navedeno je da se radi o sveslovenskom i praslovenskom izrazu, nastalom od slovenskog korena: lъg, koji opet, možda, vodi poreklo od i.e. korena: leugh.

LAK, lagan Slovenski izraz koji podseća na hebrejski pridev i prilog: קל (KAL), što znači: LAK, LAGAN. Verovatno je ovde došlo do metateze glasova[X], te je *zapadnosemitski* pojam KAL, izražen u slovenskim jezicima kao: LAK[1], a oba su pojma istih značenja. Trebalo bi dalje istražiti ovakvu očiglednu bliskost poređenih reči.

LAV Ovaj slovenski izraz[2] (Ljev, lav) ima svog parnjaka u zapadnosemitskim jezicima, kako po značenju tako i fonološki. Naime radi se o reči לביא (LAVI), koja je jedan od sinonima za reč: LAV u *zapadnosemitskim* jezicima. Ovaj izraz našao je svoje mesto i u ostalim indoevropskim jezicima. engl. LION, franc. LION… i ovde bi trebalo dalje istraživati očiglednu sličnost indoevropskog i zapadnosemitskog izraza.

LEK, lečiti[3] Izraz koji se može porediti sa hebrejskim korenom: לקה (LQH), koji označava: BATINJANJE, UDARANJE, RAZBOLJEVANJE, RANJAVANJE. Značenje ovog korena upravo je suprotno značenju slovenskog izraza: LEK, ali se može pretpostaviti da je upravo prenešen u slovenske jezike pogrešnim razumevanjem njegovog značenja, pošto je označavao bolest a ne lečenje bolesti. Uglavnom, ideja je ista, kako u slovenskim tako i u hebrejskom jeziku –označava BOLEST, odnosno LEČENJE. Konsonant: H (HE) u hebrejskom korenu, kako se već o tome govorilo, ne može se smatrati ravnopravnim članom korena, već je on samo sredstvo za podršku celovitosti korena ili produžetak vokala pred njim. Ovako razmatrajući činioce slovenskog i hebrejskog izraza, može se kazati da oba izraza imaju u svojoj osnovi konsonante: L, K. Zaključak je da su ovi izrazi fonološki gotovo apsolutno identični a da su po značenju suprotni, ali da predstavljaju istu ideju.

M

[1] PSERHS-2, Navodi da je u pitanju sveslovenski i praslovenski izraz, str. 263.

[2] PSERHS-2, Navodi da je izraz sveslovenski i praslovenski, ali se navodi i mišljenje Oštira, da je u pitanju praslovenski izraz iz pradomovine slovena, str.275.

[3] PSERHS-2, str. 296, kaže se da je izraz sveslovenski i praslovenski, te da bi eventualno mogao voditi poreklo od i.e. korena: Le-.

[4] PSERHS-2, Navodi da je u pitanju balkanski turcizam arapskog porekla, str. 655.

MAGACIN[4] Izraz, koji je u naš jezik ušao putem latinskog jezika. Međutim, ne treba zaboraviti jevrejski izraz מחסן (MAHSAN), u etimološkom smislu. Ovaj izraz na hebrejskom jeziku predstavlja imenicu sa značenjem: »Skladište, ostava, ambar...« a izveden je od glagolskog korena: HHSN – kojim se označava: ČUVANJE, ZAŠTITA, OBEZBEĐIVANJE... Naime, zamenom glasova, jevrejsko HET u evropsko G (kako to često biva sa guturalima, jer se i glas HET smatra guturalom[XIII]), jevrejsko SAMEH u evropsko C[III], došlo se do jednog evropeiziranog *zapadnosemitskog* izraza u pre svega balkanskim jezicima.

MAGARAC, MAGARE Izraz je mediteranski, dakle zastupljen je u gotovo svim jezicima Mediterana, naravno u različitim oblicima prilagođavanja pojedinačnim jezicima. Tako se ovaj izraz koristi i u slovenskim jezicima, naročito na Balkanu. Ovu su životinju Feničani raširili po Mediteranu, dakle došlo je širenjem ove životinje i do širenja njenog imena koje je feničansko ali i opšte *zapadnosemitsko*. Radi se o izrazu: חמור(HAMOR). Kako se može i primetiti, u našem se javila zamena položaja *zapadnosemitski*h konsonanata: HET (H), MEM (M). Naime, glas: M, je u slovenskoj varijanti došao na početak reči[X], dok je *zapadnosemitski* grleni glas: HET, prešao u: G, kako se to često i zbiva pri prelasku guturala iz semitskih u indoevropske jezike[VIII], te stoji na drugom mestu u reči: »Magare«[1].

MAHER[2] (nemački: »Machen« – raditi, macher – onaj koji nešto radi). Radi se o reči koja je pre svega ušla u južnoslovenske jezike, verovatno u bližoj prošlosti. Postoji ovakav i opštesemitski izraz. U *zapadnosemitskim* jezicima, predstavlja pridev, koji opisuje BRZINU, LAKOĆU, HITROST, označava se sledećim konsonantima מהר (MHR). i mi ga koristimo u ovom smislu. U našem jeziku predstavlja imenicu. Postoji mogućnost, da je ovaj izraz iz semitskih jezika ušao u naš jezik, a ne kako se to do sada mislilo iz nemačkog. Ipak ova tvrdnja zahteva dublju analizu i istraživanje porekla izraza: »Maher« u srpskom jeziku.

[1] PSERHS-2, Navodi da je u pitanju grčko-latinska prevedenica, arapske reči: HOMAR, str. 351.

[2] PSERHS-2, Navodi da je izraz sveslovenski i praslovenski, te da potiče od glagola: Mahati, sa sufiksom –er, 354.

[3] PSERHS-2, Navodi se da je izraz verovatno nemačkog porekla, str. 363.

MALTER[3] U srpski jezik, ovaj je izraz ušao verovatno iz nekog indoevropskog jezika (engl. Morer, nem. Malter). Sa druge strane, još u starozavetnim knjigama, pojavljuje se jevrejski izraz: מלט (MLT), kojim se predstavlja POVEZIVANJE, LEPLJENJE. Kako je koren utemeljen u samom hebrejskom jeziku, baza je mnogim vrstama reči, te se može reći da je zasigurno *zapadnosemitski*. Poredeći naš i hebrejski izraz, možemo zaključiti da su osnovni konsonanti identični kod oba, kao i da se semantički veoma nalikuju.

MESTI[1] (čistiti) Slovenski izraz MESTI ima svog parnjaka u *zapadnosemitski*m jezicima. Koren ovog slovenskog oblika je MET: (Metać, metaćelj, metem, meteš...) U *zapadnosemitski*m jezicima postoji izraz: מטאטא (METATE), sa udvostručenim parovima konsonanata (v. PLOVITI). On dolazi od korena: מאטא (TITE), a znači METLA, ČIŠČENJE, METENJE.

METNUTI[2] (staviti, metati) U ovom slovenskom izrazu, može se uvideti *zapadnosemitski* koren: מטה (MATA, MTH), koji označava SPUŠTANJE, STAVLJANJE NA DOLE, STAVLJANJE, POSTAVLJANJE. Slovenski izraz, ima za koren glasovnu kombinaciju: MET (Meti, metnem, metneš). Značenjska i fonološka sličnost ova dva poređena izraza u dvema jezičkim familijama, evidentna je.

MISLITI – DUMATI Interesantan je odnos ovih slovenskih glagola sa odredjenim hebrejskim glagolima: mašal-dama. Ovde se možda radi o povezanosti zapadnosemitskih korena reči, odnosno o dva korena koji su u zapadnosemitskom slučaju sinonimi, sa dva slovenska izraza takođe sinonimima u slovenskom slučaju. Naime, glagolski zapadnosemitski koreni דמה:משל (MŠL, DMH), sinonimi su i predstavljaju ideje LIKA, SLIČNOSTI, RAZMIŠLJANJA, SAVETOVANJA, kao i reči i izraze koji se iz ovoga izvode. U slovenskom slučaju, izraz MISLITI[3], modifiko-

[1] PSERHS-2, Navodi da je izraz praslovenski, od korena: »Met«, str. 417.

[2] PSERHS-2, Navodi da je izraz sveslovenski i praslovenski, te ga dovodi u i.e. veze sa i.e. korenom: »Menth«-mešati, str. 411.

[3] PSERHS-2 Navodi da je u pitanju sveslovenski i praslovenski apstraktum, bez indoevropskih veza, str. 431.

[4] PSERHS-1, Navodi da je izraz stara posuđenica iz germanskog, i to od korena: »Doms«, str. 456.

van je, u odnosu na zapadnosemitski izraz, tj. *zapadnosemitsko* Š prešlo je u S^{II}. Medutim, u slovenskom DUMATI[4], došlo je verovatno do ispadanja finalnog HE, iz *zapadnosemitskog* parnjaka (DMH), koji se i inače u *zapadnosemitskom* korenu ne izgovara na finalnom položaju iako se obavezno zapisuje.

MISTERIJA[1] Ovaj opšti indoevropski izraz, zasigurno vodi poreklo od *zapadnosemitskog* korena: סתר (STR), koji označava ideju SKRIVANJA, SAKRIVANJA, TAJNOVITOSTI, UNIŠTAVANJA. U indoevropskim jezicima, dodat je prefiks MI, koji se i u zapadnosemitskim slučajevima pojavljuje kod imenica. Tipičan je i sufiks za imenice ženskog roda u evropskim jezicima: (–A, –JA). Koren reči koji ostaje, nesumljivo ima *zapadnosemitsko* poreklo. Ovaj međunarodni latinizam, slaže se strukturalno, što se konsonanata korena tiče, sa navedenim *zapadnosemitskim* korenom. Semantički se dva poređena izraza veoma nalikuju.

MLAD[2] Ovaj slovenski izraz fonološki i semantički sličan je *zapadnosemitskom* izrazu: מלד (MLD) kojim se označava: MLADOST, DETINJSTVO, ROĐENJE. Potiče od svesemitskog korena: WLD, odnosno: JLD. U gorenavedenom slučaju, sva tri konsonanta, kako u *zapadnosemitskom* tako i u slovenskom izrazu, su identična. Dakle, fonološki su veoma slični, jedino se u smislu značenja za njih može reći da su približnog odnosno bliskog značenja.

MORA[3] Ovaj slovenski izraz, ima svog parnjaka u zapadnosemitskim jezicima, kako fonološkog, tako i značenjskog. Reč je o izrazu מורא (MORA), koji je fonološki i značenjski identičan slovenskoj reči. U ruskom jeziku, recimo, ovaj koren dolazi do izražaja u obliku glagola MORIĆ, i izraza koji se od njega izvode. Bez sumnje, radi se o istovetnoj suglasničkoj konstrukciji osnovnog i izvedenih slovenskih izraza sa gorenavedenim *zapadnosemitskim*.

MRSITI (jesti masno) Izraz koji se može porediti sa zapadnosemitskim korenom: מרס (MRS), kojim se označava: PU-

[1] PSERHS-2, str. 433, navodi da je izraz internacionalni učeni grecizam.

[2] PSERHS-2, Navodi da je izraz sveslovenski i praslovenski, te da nema usporednica sa drugim i.e. jezicima, str. 438

[3] PSERHS-2, Navodi da je izraz sveslovenski i praslovenski, te se pretpostavlja i i.e. poreklo,str. 456.

NOĆA, DEBLJINA, NADUVENOST. Ovim se korenom recimo označava i ABSCES, kao medicinski izraz, a zbog svoje histopatološke strukture. Sva tri korenova konsonanta su isti, kako u slovenskom, tako i u *zapadnosemitskom* slučaju. Dakle, izrazi koji se porede su fonološki gotovo identični, bar što se konsonanata tiče. Semantički se nešto razlikuju. Dok se kod nas izrazom: »Mrsiti[1]« označava nepoštovanje posta i korišćenje masne hrane za ishranu, u *zapadnosemitskom* slučaju izraz je korišćen za označavanje te masne hrane, gojaznosti, debljine, nadutosti…

N

NATAŠA[2] Ovo se slovensko ime može dovesti u vezu sa hebrejskim glagolom: נתן (NTN čit. natan), kojim se označava: DAVANJE, POKLANJANJE… i imenicom: שי (ŠAJ), koja znači: POKLON. Ovakva razmatranja ovog slovenskog imena su retka, te na ovom pionirskom pokušaju kod nas valja više raditi. Da se primetiti, da je konsonant: N (NUN) iz hebrejskog glagola ispao, što je po njegovoj prirodi i lako ostvarivo, kao i da je završno: J (JOD) takođe nestalo, možda radi lakšeg izgovora. (v. Hebrejski izgovor) U svetu je ovakva etimologija imena: »Nataša«, česta.

NOSITI[3] Glagol koji u slovenskim jezicima ima za koren foneme: N, S (Nositi, rus. Nasić, češ. Nosit), uz dodatak određenih vokala. On ima svog parnjaka u zapadnosemitskim jezicima, koren: נסא (NSX) a u smislu fonološke i semantičke sličnosti. Međutim, konsonant ALEF koji inače stoji na finalnom mestu ovog hebrejskog glagola, se ne izgovara, već u ovom slučaju služi kao potpora potpunosti korena, te praktično imamo samo dva konsonanta, koji se javljaju u korenima oba poređena glagola. U pitanju su dakle konsonanti: N i S, u izrazima: NOSITI, NOSIT, NASIĆ (Slovenski) i NASA (Zapadnosemitski).

O

[1] PSERHS-2, Navodi da je izraz nejasnog porekla, te da nije utvrđeno i.e. poreklo, str. 470.

[2] U našoj literaturi, kotira se kao slovensko ime.

[3] PSERHS-2, Navodi da je izraz i.e. porekla, i to verovatno od i.e. korena: »Enek«, te da je sveslovenski i praslovenski, str. 512.

[4] PSERHS-2, str. 554.

OLUJA[4] Izraz je Slovenski. Kako se ne pronalazi u drugim jezicima do u južnoslovenskim, smatra se da je eufemizam od hebrejske složenice: הללויה (HALELUJAH), v. Halelujah. Dakle, pojednostavljenjem hebrejskog izraza, izgubili su se početno i završno hebrejsko: H, kao i jedan konsonant: LAMED (L). Verovatno se ovaj pojam upotrebljava počevši od momenta upoznavanja Slovena sa hrišćanstvom.

ORO[1] Imenica sa značenjem: »Kolo, igra«, pretežno u makedonskom jeziku. Može se porediti sa hebrejskom imenicom: הורה (HORA), koja nema jako korensko utemeljenje, te se može pretpostaviti da je pozajmljenica u samom hebrejskom jeziku. Može se razmišljati i o tome da je putanja ove reči išla od Indoevropljana ka Jevrejima, a ne obratno. Što se fonoloških različitosti poređenih izraza tiče, uočljiv je gubitak grlenog konsonanta: H (HE), odnosno dodatak, ako je izraz poprimljen od Jevreja. Nesumljiva je strukturalna i semantička bliskost poređenih izraza.

P

PASTIR[2] Imenica koja se može porediti sa zapadnosemitskim korenom: סתר(STR) a kojim se označava: SAKRIVANJE, POKRIVANJE, TAJNOVITOST, ČUVANJE, UNIŠTAVANJE... Ako se pretpostavi da je u našoj imenici slog: PA, koji je na početku reči, zapravo samo prefiks (Skok, odrednica: Pastir, PSERHS-3, str. 567.), može se doći do zaključka da su konsonanti korena (S, T, R) identični u oba poređena izraza. Na osnovu toga, možemo reći da su poređeni izrazi semantički veoma bliski, a i da su fonološki, što se konsonanata tiče, identični.

PEVATI[3] Ovaj se slovenski glagol može dovesti u vezu sa *zapadnosemitskim* nazivom za USTA. Može se razmišljati i o tome da je konsonant V u slovenskom slučaju došao kasnije, naročito

[1] PSERHS-1, str.679, smatra da je izraz nastao od grčke reči HOROS, sličnog značenja, kao i naš izraz: »Hor«.

[2] PSERHS-2, str. 614, navedeno je da ova imenica vodi poreklo od glagola: pasti, napasati, uz dodatak sufiksa: -r.

[3] PSERHS-2, str. 652, navedeno je da se radi o sveslovenskom i praslovenskom izrazu nastalom od korena: pe-, te da nema usporednica u drugim indoevropskim jezicima.

poredeći srpski izraz PEVATI sa ruskim: ПЕТЬ (PEĆ). Naravno – TI u srpskom i – Ć u ruskom jeziku predstavljaju sufikse za infinitiv. Osnova je upravo: PE, ili PEV. U *zapadnosemitskim* jezicima USTA se označavaju sa kratkom kombinacijom jednog vokala i jednog konsonanta: PE-a, grafički sa dva konsonanta: פה. Ako je izraz PESMA, izveden od glagola pevati, onda se i ovaj izraz možda može dovesti u vezu sa *zapadnosemitskom* rečju: PE – (usta). Ovako postavljajući činioce slovenskog i *zapadnosemitskog* izraza, može se doći do zaključka da su oni fonološki, što se konsonanata tiče, veoma slični a i da označavaju srodne pojave.

PISATI[1] Slovenski koren, koji nosi ideju PISANJA, POVLAČENJA LINIJA, predstavljaju konsonanti P, S, koji se u određenim slučajevima modifikuje u P, Š (rus. Pisać, češ. Psat, srp. prezent: Pišem, pišu...) Zapadnosemitskim konsonantima: פס (PS), predstavlja se: LINIJA, POVLAČENJE LINIJE, tek kasnije i PRUGA. Feničani, inače zapadni Semiti, doneli su na Balkan pismo. Lako se uočava veoma sličan konsonantski sastav korena slovenskog i zapadnosemitskog izraza.

PITOMITI[2] Naš glagol PITOMITI, možemo dovesti u vezu sa *zapadnosemitskim* korenom: פטם (PTM), koji označava TOVLJENJE, HRANJENJE STOKE, ODOMAĆIVANJE DIVLJE ŽIVOTINJE. Strukturalna i značenjska sličnost sa slovenskim glagolom je u ovom slučaju iznenađujuća, kako se radi o pre svega hebrejskom glagolu, koji se može sresti još u starozavetnoj literaturi. Kod drugih slovenskih jezika, ovim glagolom se označava HRANJENJE, ISHRANA, mada i PRIPITOMLJAVANJE, kao kod nas. Zaključuje se dakle, da su poređeni slovenski i zapadnosemitski glagoli kako fonološki, tako i semantički veoma slični.

PLAŠITI[3] Ovaj se naš glagol može porediti sa *zapadnosemitskim* korenom: בלש (BLŠ), koji označava: PLAŠENJE, JURENJE, ISTRAŽIVANJE, TRAGANJE ZA NEKIM. Konsonant P u našem izrazu, se možda pojavio radi lakšeg izgovora, umesto konsonanta B, u *zapadnosemitskom* slučaju. Ova se dva konsonanta veo-

[1] PSERHS-2, Navodi da je u pitanju sveslovenski i praslovenski izraz, te smatra da je mogao nastati od onomatopejskog izraza: »Pik«, kojim se označava GREBANJE, STRUGANJE...,str. 662.

[2] PSERHS-2, str. 210, kaže se da je glagol sveslovenski i praslovenski, te da indoevropske veze nisu jasne niti dovoljno iztražene.

[3] PSERHS-2, str. 225, navedeno je da je u pitanju sveslovenski i praslovenski izraz, nastao od i.e. korena: pel-.

ma lako i često međusobno zamenjuju, kako su i u lingvističkoj klasifikaciji parnjaci po mestu tvorbe. Tako se može reći da su osnovni konsonanti korena oba izraza gotovo identični, dok su semantički, poređeni izrazi, vrlo slični.

POHITATI[1] Slovenski izraz POHITATI, ima svoga značenjskog i fonološkog parnjaka u hebrejskom jeziku. Naime, radi se o hebrejskom korenu פחד (PHD), koji nosi ideju STRAHA, PLAŠENJA, BEŽANJA, ŽURBE. Ovo možda može biti dokaz sličnosti pomenute slovenske reči i jevrejskog izraza, te uputiti na dalja istraživanja. Slovensko T na finalnom mestu u korenu reči došlo je usled zamenjivanja jevrejskog konsonanta DALET (D), u slovensko T. (Kao u turcizmima: Defter – tefter). Međutim, nije ovo osnovni slovenski glagol. Radi se ipak o mlađem izrazu, nastalom od glagola HITATI, kojem je pridodat slovenski prefiks -PO. i ovaj se osnovni glagol može uporediti sa *zapadnosemitskim* glagolskim korenom חדה (HDH), koji označava OŠTRENJE, ZAOŠTRAVANJE, ŽURBU, BRZINU. Finalno HE se ne čuje pri izgovaranju. Središnje dalet, kako je već rečeno, prešlo je u slovenskom slučaju u glas T. Fonološka i semantička sličnost je lako uočljiva kod poređenih glagola.

PRCATI[2] Naš izraz, za koji se u većini rečnika kaže da je »šatrovački« i onomatejskog porekla, može se uporediti sa *zapadnosemitskim* korenom: פרץ (PRC), o kojem će biti reči kod odrednice: PRSNUTI. Ovaj se naš izraz ranije upotrebljavao gotovo samo za objašnjavanje parenja životinja. Kako pri ovom činu dolazi upravo do probijanja muškog spolovila kroz ženski polni kanal, tako je i jasna ideja poređenja ovog glagola sa gorenavedenim *zapadnosemitskim*. On naime označava PROBIJANJE, PRSKANJE, IZBIJANJE. Dakle, naš glagol PRCATI i *zapadnosemitski* koren PRC imaju identične osnovne konsonante, fonološki su, što se konsonanata tiče, slični a semantički srodni.

PRIČATI[3] Slovenski glagol, koji možemo porediti sa *zapadnosemitskim* glagolskim korenom: פרץ (PRC), kojim se između ostalog označava OBILATO GOVORENJE, MOLJENJE NEKOGA. Ovaj glagolski koren treba razlikovati od navedenog u

[1] PSERHS-2, str. 229, kaže se da je u pitanju sveslovenski i praslovenski glagol, koji je nastao od indoevropskog korena: squd-.

[2] PSERHS-3, str. 28, smatra da je postanje nejasno, te da ovamo ide i mahanje zadnjim nogama-koprcati se…

[3] PSERHS-3, str. 40.

odrednici: PRSNUTI. Možemo pretpostaviti da je *zapadnosemitski* konsonant C (CADI) u slovenskom slučaju prešao u Č[XXI]. Lako je uočiti da su ova dva glagola fonološki i semantički izuzetno slični. Skok, u svom »Etimologijskom rečniku«, ne navodi dovoljno dokaza o poreklu ovog slovenskog izraza, već pretpostavlja da je nastao prevođenjem Isusovih parabola iz NOVOG ZAVETA.

PRSNUTI[1] Ovaj se naš glagol može uporediti sa hebrejskim glagolom: פרץ(PRC), kojim se označava PROBIJANJE, PRSKANJE, IZBIJANJE… Postoji i potpuno drugačije značenje ovog korena up. PRIČATI. Semantička i fonološka sličnost našeg i hebrejskog glagola je lako uočljiva u ovom slučaju. Može se pretpostaviti da je emfatični konsonant C (CADI), u slovenskom slučaju prešao u S te da su osnovni konsonanti u slovenskoj varijanti ovog glagola P, R, S. Čak i u semitskim jezicima često se međusobno zamenjuju CADI (hebrejski) i SAAD (arapski), pošto odgovaraju jedan drugom, prema načinu i mestu tvorbe.

PUCATI[2] Slovenski glagol PUCATI, može se dovesti u vezu sa *zapadnosemitskim* glagolskim korenom: פצה(PCH), odnosno: פצץ (PCC), kojim se označava PUCANJE, EKSPLOZIJA. Prvi navedeni koren na tercijarnom mestu ima konsonant HE (H), koji predstavlja sredstvo za produžetak vokala pred njim, kao i način za upotpunjavanje korena. U drugom navedenom *zapadnosemitskom* korenu, zapravo je samo pridodat još jedan konsonant CADI (C) a radi pojačavanja značenja, te se može reći da je ovaj drugi koren nastao od prvog te da je mlađi. Drugi navedeni koren pripada tzv. AJIN-AJIN gizri glagola, kada se govori o hebrejskom jeziku. Dakle, slovenski glagol PUCATI i *zapadnosemitski* glagoli PACA; PACAC, pokazuju bliskost u fonološkom i značenjskom pogledu.

R

RACIJA[3] Ovaj latinski izraz, koji je u slovenskim jezicima čest u upotrebi, možda vodi poreklo iz semitskih jezika. Naime,

[1] PSERHS-3, str. 24, kaže se da je glagol sveslovenski i praslovenski, onomatopejskog porekla.

[2] PSERHS-, str.24, dovodi se u vezu sa: prsnuti.

[3] PSERHS-4, str. 325, navodi se da je postanje nejasno.

smatra se da je došao iz arapskog jezika, ali se ovde može porediti i sa *zapadnosemitskim* korenom: רוץ RWC, koji označava: TRČANJE, JURIDBU, PLENIDBU. *Zapadnosemitski* koren, za nosioce značenja ima konsonante: R, C. Središnje: WAW, predstavlja pomoćni konsonant, koji se gubi u većini glagolskih vidova ali ostaje u pojedinim imenicama. Ne može se smatrati ravnopravnim delom korena, jer je nepostojan. Time se može objasniti i eventualno semitsko poreklom navedenog izraza.

RAD, raditi[1] Srpski glagol podudaran je hebrejskom: רדה (RDH), što znači: »Naterati nekoga na posao, zarobiti nekoga«. Zajednički konsonanti kod slovenskog i *zapadnosemitskog* izraza su: R, D. Konsonant koji se u *zapadnosemitskim* korenu nalazi na finalnoj poziciji je gutural: H (HE), koji se na ovakvom mestu ne izgovara i ne smatra ravnopravnim delom korena, već služi kao potpora celovitosti korena ili kao produžetak vokala. Zaključuje se da *zapadnosemitski* i slovenski izrazi, kojima se označava: RAD, imaju identične osnovne suglasnike. Medjutim, slovenski izraz za RAD je i RABOTA, (češ. Robota) što takođe ima sebi podudaran izraz u hebrejskom jeziku, sa istim značenjem kao i na slovenskim jezicima: עבת(XXBT). Prvi konsonant je gutural (Ajin), za koji se smatra da je imao dva izgovora: ajin i rhajin. (Odgovara arapskom AJIN i RHAJIN). Verovatno se ovde radi o zapadnosemitskom korenu : RBT, koji je čini se, sličan sa slovenskim korenom za izraz: RABOTA i svemu što se od vrsta reči iz njega izvodi. Poredeći činioce *zapadnosemitskog* i slovenskog izraza na ovakav način, može se reći da su oni fonološki veoma slični a i da označavaju iste pojave.

RANITI[2] Izraz koji se poredi sa *zapadnosemitskim* izrazom: ענה (XXNH) a kojim se u *zapadnosemitskim* jezicima označava: SIROMAŠENJE, RANJAVANJE, MUČENJE, SILOVANJE. Konsonant koji se u *zapadnosemitskom* izrazu javlja na primarnom mestu je gutural, koji je imao dva načina izgovora u starojevrejskom jeziku. Jedan se način izgovaranja sačuvao do danas, i on odovara arapskom AJIN. Drugi se način izgovaranja ovog guturalnog konsonanta nije sačuvao do danas, ali se može poistovetiti sa arapskim rhajin, koji podseća na francusko kotrljajuće »R«,

[1] PSERHS-3, Navodi da je izraz nastao verovatno od i.e. korena: »Redh«, sa značenjem: Roditi, str. 97.

[2] PSERHS-3, str. 107, navodi se da je izraz sveslovenski i praslovenski, bez baltičkih ali sa indoevropskim paralelama.

izgovoreno grleno. S obzirom na to, može se pretpostaviti da je ovaj glas u slovenskom slučaju, lako zamenjen sa slovenskim »R«, radi toga što umnogome podseća na njega. Dakle, slovenski i *zapadnosemitski* izraz, za osnovne konsonante imaju: R i N. U *zapadnosemitskom* izrazu, konsonant: H (HE), ne može se uzeti za pravi deo korena. (v. odrednicu: GANUTI). Ovako postavljajući činioce zapadnosemitskog i slovenskog izraza, može se zaključiti da su oni fonološki, što se konsonanata tiče, slični te da im se i značenja poklapaju.

RAZBIRATI[1] Kako se objašnjava u srpskim rečnicima, ovaj slovenski glagol sastoji se od osnove i prefiksa: RA. Osnova će biti: SBIR, što se može uporediti sa hebrejskim korenom: סבר (SBR). Njime se označava: MIŠLJENJE, RAZMIŠLJANJE, RAZUMEVANJE, OBJAŠNJAVANJE. U tom smislu, možemo reći da je ovaj hebrejski koren semantički izuzrtno nalik na slovenski, te da je i fonološki sličan.

REĆI[2] Slovenski izraz, koji se može porediti sa *zapadnosemitskim* glagolskim korenom: רשה (RŠH), a kojim se označava: KAZIVANJE, IZGOVARANJE. Ako se uzme u obzir da koren slovenskog izraza čine ustvari dva konsonanta: R i Ć, ne uzimajući promenljive vokale u obzir, onda se može govoriti o opravdanosti poređenja ova dva izraza. Pre svega treba iz *zapadnosemitskog* korena odstraniti glas: H (HE), koji nije ravnopravni član korena već predstavlja pomoćni deo korena za upotpunjavanje njega samog, ali i za produžetak vokala pred njem, no o ovome je i ranije bilo reči. Ostaje da se za značenjsku osnovu *zapadnosemitskog* izraza uzmu konsonanti: R i Š. Ako se ova dva konsonanta uporede sa pomenuta dva slovenska konsonanta u slovenskom korenu reči, uočićemo da je prvi u oba: R, dok je *zapadnosemitsko*: Š, možda moglo preći u slovenskom slučaju u: Ć, pošto su takvi prelazi poznati i iz drugih primera. Razmatrajući slovenski i *zapadnosemitski* izraz, možemo zaključiti da su oni

[1] PSERHS-1, str. 155, navodi da je izraz nastao od: i.e. korena bhur- sa značenjem: besneti, urlati, te da verovatno nije praslovenski već je pozajmljenica.

[2] PSERHS-3, Navodi da je izraz sveslovenskog i praslovenskog porekla, te dovodi u vezu sa i.e. korenom: »Req«, za koji se pretpostavlja da je onomatopejski, sa značenjem: »Rikati«.

[3] PSERHS-3, Navodi se da je izraz sveslovenski i praslovenski, str. 122.

fonološki veoma slični, što se konsonanata tiče, a da su semantički identični.

RED, urediti, srediti[3] Izraz koji se može dovesti u vezu sa *zapadnosemitskim* korenom: רדה (RDH), kojim se označava: SREĐIVANJE, DOVOĐENJE U RED, VLADANJE, NATERATI NEKOGA NA RAD i POSAO... Kako se u prethodnim odrednicama moglo pročitati, za konsonant: H (HE) iz *zapadnosemitskog* izraza, važi podatak da se ne uzima kao pravi član korena već kao pomoćni. Nosioci značenja su dakle, konsonanti: R, D. Tako je i u slovenskom izrazu. Postavljajući i analizirajući činioce dva izraza (slovenskog i *zapadnosemitskog*) može se reći da su oni značenjski bliski a fonološki veoma slični, naročito što se konsonanata tiče.

REŠETO, REŠETKA[1] Ovaj se izraz može porediti sa *zapadnosemitskim* korenom: רשת (RŠT), kojim se označava: MREŽA, REŠETKA, SITO... Kako se može videti, sva tri konsonanta u navedenim izrazima se podudaraju, odnosno identična su. Dakle, kako semantički tako i fonološki ova se dva izraza mogu smatrati veoma sličnim.

REZATI[2] Ovaj se slovenski glagol može dovesti u vezu sa hebrejskim glagolom: רזה (RAZA), kojim se označava: REZANJE, STANJIVANJE, SLABLJENJE, UZROKOVANJE SLABLJENJA PO KILAŽI. Konsonant na finalnom položaju u hebrejskom korenu (HE), nije zaista deo korena (v. JURITI). Može se reći da pomenuti slovenski i hebrejski glagoli imaju identične osnovne konsonante u svojim korenima: R i Z. Tako su oni, na osnovu konsonanata fonološki veoma slični, a semantički bliski.

ROD[3] Interesantno je da se u *zapadnosemitskim* jezicima, ali pre svega u hebrejskom jeziku, ROD označava jednim pojmom koji je što se strukture tiče identičan slovenskoj varijanti pročitanoj, odnosno izgovorenoj obrnutim redom, s desna na levo: DOR (דור). Naravno, ovim se ne može dokazati sličnost slovenskog i zapadnosemitskog izraza, niti njihovo zajedničko poreklo, ali se sigurno može postaviti pitanje zašto je to tako. Može se i

[1] PSERHS-3, Navedeno je da se radi o sveslovenskom i praslovenskom poljoprivrednom terminu, bez i.e. veza, str. 132.
[2] PSERHS-3, Navodi da je u pitanju sveslovenski i praslovenski izraz, str. 134.
[3] PSERHS-3, Navodi da je u pitanju sveslovenski i praslovenski izraz, str. 151.

razmišljati o tome da li je ova pojava slučajna ili ne. Ovakvih »obrnutih« izraza ima još nekoliko u ovoj knjizi. Bilo kako bilo, mala je verovatnoća da jedan izraz tek slučajno ima isto značenje, kao i neki iz potpuno strane jezičke porodice, kada se izgovori naopako[X].

RUPA[1] Imenica koja je po postanku paralelna fonološki i semantički imenici: ROV, glagolu: ROVARITI i sl. Obe imenice mogu se porediti sa zapadnosemitskom imenicom: בור (BOR) a kojom se označava: RUPA, KANAL, ROV i sl. Kako se može uočiti, možda je u ovom slučaju došlo do jednostavne metateze glasova, te u slovenskom slučaju imamo redosled konsonanata: R, V, dok je u zapadnosemitskoj varijanti to: B, R. Svakako, u zapadnosemitskom slučaju postoji izvorno, glas: B, samo iz razloga što se našao na početku reči, kada bi mu se dodao neki prefiks ili eventualno predlog, prešao bi u glas: V prema postojećim pravilima u hebrejskoj fonetici, kao što je slučaj i u slovenskoj varijanti, odnosno u izrazu: »Rupa«.

S

SABIRATI[2] Slovenski izraz koji označava SABIRANJE, može se porediti sa *zapadnosemitskim* korenom: ספר (SPR), koji označava BROJANJE, SABIRANJE, NABRAJANJE, PRIČANJE. Razlika između slovenskog središnjeg konsonanta B, i *zapadnosemitskog* središnjeg korenovog konsonanta P, može se objasniti time da razni dijalekti jednog semitskog jezika, kao i semitski jezici medusobno, lako zamenjuju ova dva konsonanta, u istom izrazu. Arapski jezik recimo, ne poseduje konsonant P, već ga zamenjuje sa B, tamo gde se on pojavljuje, kako u zajedničkim semitskim korenima, tako i u međunarodnim izrazima koji sadrze glas: P. Međutim, i kod prelaza jedne reči iz neslovenskog jezika u slovenske, često se javlja zamena glasova ovakvog tipa[I]. Razmatrajući činioce slovenskog i *zapadnosemitskog* izraza, stiče

[1] PSERHS-3, str. 173, navodi da je izraz praslovenski, te da se javlja u južnoslovenskim jezicima i u ukrajinskom. Smatra da je poreklo od i.e. korena: ereu- uz uticaj ilirotračkih oblika.
[2] PSERHS-3, Upućuje se na odrednicu: BRATI.
[3] PSERHS-4, Navodi se da je izraz sveslovenski i praslovenski, te da potiče od praslovenskog glagola: »Saditi«, str. 195.

se utisak da su oni fonološki slični, što se konsonanata tiče, te da su i po značenju veoma bliski.

SALO[3] Ovaj izraz možemo dovesti u vezu sa *zapadnosemitskim* korenom: סלא (SLX). Njime se označava: GOJAZNOST, DOBIJANJE NA TEŽINI, SALO, UVEĆAVANJE. Kako je konsonant ALEF na finalnoj poziciji u *zapadnosemitskom* izrazu, ne izgovara se već služi za produženje vokala pred njim. U takvom slučaju, naš izraz SALO i *zapadnosemitski* izraz imaju iste konsonante. Dakle, fonološki su izuzetno slični, semantički takođe.

SATIRATI[1] (Pogibija) Zajednički konsonanti ovog slovenskog izraza sa *zapadnosemitskim* su evidentni. U *zapadnosemitskim* jezicima imamo koren סתר (STR) koji označava: GUBLJENJE, SKRIVANJE, TAJNOVITOST, UNIŠTAVANJE. (v. misterija). Tako, slovensko SATIRATI, SATRETI, ima sva tri osnovna konsonanta identična *zapadnosemitskom* gorenavedenom korenu. Na osnovu ovoga se može zaključiti da su slovenski i *zapadnosemitski* izraz fonološki i semantički veoma slični.

SAVET[2] Savet kao organizacija ali i sama reč može se dovesti u vezu sa jevrejskim sistemom pravosuđa. Među prvim savetodavnim telima bili su upravo jevrejski saveti. Sudija, koji je imao i ulogu savetnika nosi naziv: שפט (ŠOFET). Pogledamo li pažljivo koren hebrejskog izraza, videćemo da on sadrži konsonante: Š,F,T. Poredeći ih sa slovenskim konsonantima koji postoje u izrazu: »Savet«, uočićemo da su u pitanju isti ili veoma bliski konsonanti po mestu tvorbe i da oni lako prelaze jedan na mesto drugog, naročito ako reč pređe iz jezika u jezik. Tako je hebrejsko: ŠIN, lako moglo preći u slovensko: S (Kao u primeru: »šabat – subota«), kao i: FE (F) koje je moglo preći u slovensko: V. Zaključuje se da su navedeni izrazi fonološki i semantički veoma slični.

SLABITI[3] Izraz koji se može dovesti u vezu sa *zapadnosemitskim* izrazom: סלף (SLF), kojim se označava: ODSTRANJIVANJE, SLABLJENJE, KVAR. Prvi i drugi konsonant kod oba izraza su, kako se može videti: S, L. Treći konsonant je kod *zapadnosemitskog* izraza F (FE), koji odgovara glasu P (njegovom »mekšem« izgovoru). Kako se taj glas često zamenjuje sa glasom:

[1] PSERHS-3, Navodi na odrednicu: TERATI
[2] PSERHS-4, Navodi na odrednicu: VIJEĆE.
[3] PSERHS-4, Navodi da je izraz sveslovenski i praslovenski, te se dodaje da je možda u pitanju slovensko-germanski leksem, str. 277.

B, prilikom prelaska reči iz *zapadnosemitskih* jezika u druge jezike, može se pretpostaviti da se i u ovom primeru dogodio isti slučaj. Ovako poredeći *zapadnosemitski* i slovenski izraz, može se zaključiti da su oni fonološki, što se konsonanata tiče veoma sličnii a da su po značenju srodni.

SLATI[1] Slovenski izraz SLATI, možemo uporediti sa *zapadnosemitskim* izrazom, odnosno korenom: שלח (ŠLH). Na poslednjem mestu *zapadnosemitskog* korena je konsonant: H (HET) v. »HET«. U pomenutom slovenskom izrazu ne pojavljuje se konsonant: H, ali možemo pretpostaviti da je radi teškog izgovora otpao, kao što to često biva sa ovim glasom u mnogim jezicima. Konsonant: Š (ŠIN), iz *zapadnosemitskog* korena mogao je preći u S u slovenskom slučaju[II], što se takođe dešavalo kod mnogih izraza. Ovako postavljajući činioce navedena dva izraza (slovenski i *zapadnosemitski*), može se zaključiti da bi oni mogli biti u određenoj fonološkoj vezi, dok su značenjski istovetni.

SLIKATI[2] *Zapadnosemitski* koren סלק (SLK), označava ideju GREBANJA, TRLJANJA, GLAČANJA, KLIZANJA, UREZIVANJA. Kako je po značenju a i fonološki, ovaj koren izuzetno blizak slovenskom SLIKATI to se može naslutiti i njihova određena bliskost. Čak se može navesti i još jedan slovenski izraz koji označava SLIKANJE, a to je rus. risovać. On se dovodi u vezu sa opštesemitskim korenom: רשם:רסם (RŠM-RSM), koji označava ZAPISIVANJE, BELEŽENJE, CRTANJE, SLIKANJE, a u zavisnosti u kojem se semitskom jeziku nalazi.

SMEH[3] Izraz koji se može porediti sa hebrejskim izrazom: שמח (SMH), kojim se označava: RADOVANJE, ZADOVOLJSTVO, SREĆA. Lako se može uočiti da su sva tri konsonanta ista u oba izraza (u slovenskom i hebrejskom). Treći konsonant hebrejskog izraza je H (HET) koji se razlikuje od često pominjanog: H (HE), od kojeg se snažnije čuje, te se možda može i prenositi iz jezika u jezik bez promene u izgovoru, odnosno prenoseći se putem određenih izraza, njegov se izgovor zadržavo u istim i u drugim jezicima. Često se njegov izgovor u pozajmljenicama iz

[1] PSERHS-3, Navodi da je izraz sveslovenski i praslovenski, te da nema indoevropskih veza, str. 280.
[2] PSERHS-3, Navodi na odrednicu: LIK, te smatra da je konsonant: S prefiks u slovenskom glagolu. Navodi i da je izraz: »Lik« sveslovenski i praslovenski, str. 551.
[3] PSERHS-4, Navodi da je izraz sveslovenski i praslovenski, str. 292.

semitskih jezika i gubio zbog teškog grlenog izgovora ili se pak zamenjivao pojedinim bliskim glasovima. Ako je zaista koren slovenskog glagola sačinjen od konsonanata: S, M, H (glagol: »Smejati se«), onda se može govoriti o fonološkoj sličnosti a na osnovu konsonanata koji se javljaju u slovenskom i hebrejskom izrazu. Semantički se međutim ne poklapaju u potpunosti. Dok hebrejski označava: radovanje, slovenski izraz označava: SMEJANJE. Međutim ove se dve radnje mogu svrstati pod jedan skup, tako da se može govoriti i o značenjskoj bliskosti ovih izraza.

STATI[1] Slovenski izraz STATI, može se dovesti u vezu sa *zapadnosemitskim* korenom סתה (STH), koji nosi ideju SKRETANJA, ZAUSTAVLJANJA, PROMENE PRAVCA. Očigledna je značenjska i fonološka sličnost ova dva izraza. U slovenskom korenu može se reći da su važni teško promenljivi konsonanti (S i T), što je od značaja i u *zapadnosemitskom* korenu. Naime, *zapadnosemitsko* HE (H), često otpada po gramatičko-fonetičkim pravilima *zapadnosemitskih* jezika. Ostaju identični konsonanti (S, T), slovenskim konsonantima u pomenutom izrazu, koji upravo i označavaju ZAUSTAVLJANJE.

STOR, STORA[2] Slovenski izraz, koji možemo porediti sa *zapadnosemitskim* glagolskim korenom: סתר (STR), a kojim se označava: SAKRIVANJE, POKRIVANJE, TAJNOVITOST, ČUVANJE, UNIŠTAVANJE... Imajući u vidu značenje ovog slovenskog izraza, lako se može pravdati smisao ovakvog poređenja. Naš i *zapadnosemitski* izraz imaju iste konsonante u svojim korenima, te se može zaključiti da su fonološki, što se konsonanata tiče, identični a da se i semantički poklapaju.

SVIRATI[3] Ovaj se naš glagol ređe javlja u drugim slovenskim jezicima, do u južnoslovenskim. Može se dovesti u vezu sa *zapadnosemitskim* glagolskim korenom: שפר (ŠFR), koji označava DUVANJE U ROG, SVIRANJE, OBJAVLJIVANJE. Još ga je možda bolje uporediti sa arapskim glagolskim korenom SFR koji nosi isto značenje. *Zapadnosemitsko* Š, je možda prešlo u slovenskom slučaju u S^{II}, dok će se *zapadnosemitsko* FE, koje je na medijalnom položaju a postalo od (P) PE, u određenim gramatičkim oblicima opet pojaviti. U slovenskom slučaju FE je prešlo u frikativ: V, što se često dešava i kod drugih pozajmljenica u slovenskim jezicima. Ovako objašnjavajući i analizirajući činioce pomenuta dva glagolska korena: SVIR, ŠAFAR, lako je uočiti njihovu sličnost.

[1] PSERHS-3, Navodi da je izraz sveslovenski i praslovenski, str.324.
[2] PSERHS-3, str. 348, navodi da je izraz praslovenski i sveslovenski, nastao od i.e. korena: ster-.
[3] PSERHS-3, Navodi se da je izraz praslovenski i sveslovenski, te se smatra da vodi i.e. poreklo, od i.e. korena: »Suer«, za koji se pretpostavlja da je onomatopejski, str. 372.

Š

ŠEPURITI[1] Ako se osoba ulepšava i kinđuri, onda će se ona možda i šepuriti i hvaliti. Naš izraz ŠEPURITI možemo dovesti u vezu sa hebrejskim korenom: שפר (ŠPR), kojim se označava: ULEPŠAVANJE, KINĐURENJE. Ovako poredeći naš i hebrejski izraz, možemo reći da su oni fonološki istovetni po pitanju konsonanata a da su značenjski bliski uz objašnjenje da će se ulepšavanjem eventualno izazvati šepurenje.

ŠEŠIR[2] Izraz, koji se pojavljuje samo u južnoslovenskim jezicima. Kako se ne može svrstati u turcizme, za njega se obično kaže da je čist arabizam u našem jeziku. Može se pretpostaviti i da vodi poreklo od *zapadnosemitskog* izraza: שמשיה (ŠIMŠIJA), koji znači: »Suncobran, glavobran«. Kako se može primetiti, glas: M (MEM), je nestao iz slovenske varijante, a dodat je i sufiks: -r.

ŠEST[3] Bilo bi dobro uporediti slovenski broj: ŠEST sa istim *zapadnosemitskim* brojem, kako je ova sličnost često izazivala polemike. Naime, većina semitskih brojeva, misleći na jedinice, zaista i imaju po jedan ili dva istovetna konsonanta sa slovenskim odgovarajućim brojem. Broj: ŠEST je najsličniji istom semitskom broju,naročito hebrejskom. Međutim, po jedan zajednički konsonant nisu dovoljan dokaz o eventualnoj bliskosti odnosno srodnosti slovenskih i semitskih izraza odnosno jezika. Možda bi ova činjenica mogla više da pomogne tezi o jednom prajeziku iz kojega su se razvili svi jezici sveta, ili vavilonskom događaju. Činjenica je da slovensko: »ŠEST« i recimo hebrejsko: שש (ŠEŠ)-

[1] PSERHS-3, str. 387, navodi da je u pitanju praslovenski glagol.
[2] PSERHS-3, str. 389.
[3] PSERHS-3, str. 388 navodi da je ovaj broj sveslovenski i praslovenski, da je u prasrodstvu sa evropskim: sex, six. Dovodi ga u vezu i sa persijskim: šeš (šest).

što dakle označava isto broj ŠEST, izuzetno nalikuju. Imaju konsonant Š zajednički i konsonante S u slovenskom i Š u hebrejskom slučaju koji mogu da prelaze jedan u drugi kada izraz prelazi iz hebrejskog u drugi jezik ili iz drugog jezika u hebrejski. Fonološki su dakle, veoma bliski a semantički istovetni. Postavlja se pitanje drugih semitskih brojeva i njihovoj eventualnoj bliskosti sa rečima kojima se označavaju brojevi u indoevropskim pa i slovenskim jezicima.

ŠIBATI[1] Slovenski izraz, kojeg možemo porediti sa hebrejskim izrazom: שבה (ŠBH), kojim označavamo: ZAROBLJIVANJE, UDARANJE, HVATANJE. Na poslednjem mestu u hebrejskom korenu je konsonant H (HE), koji ne pripada korenu u potpunosti već služi da ga upotpuni i kao produžetak vokala. Dakle, naš i hebrejski izraz imaju dva identična konsonanta – Š, B. Semantički su bliski, fonološki takođe, pa se može razmišljati o njihovoj eventualnoj srodnosti.

ŠIRITI[2] Slovenski glagol, koji se može porediti sa zapadnosemitskim glagolskim korenom: שרה (ŠRH), kojim se označava: OTVARANJE, ŠIRENJE... Prva dva konsonanta (Š,R) kod oba poređena izraza su, kao što se vidi, identična. Upravo su oni i nosioci značenja u zapadnosemitskom izrazu. Finalno: H (HE) u zapadnosemitskom glagolu predstavlja produžetak vokala pred njim, kao i upotpunjavača korena, kako ne postoji zapadnosemitski koren sastavljen od samo dva konsonanta, o čemu je već i bilo reči. Dakle, fonološki su, što se konsonanata tiče, poređeni izrazi slični, a semantički se u velikoj meri podudaraju.

ŠITI[3] U pitanju je slovenski izraz, koji ima svoga parnjaka u *zapadnosemitskim* jezicima kako u značenjskom tako i u fonološkom smislu. Naime, radi se o korenu: שטה (ŠTH), kojim se označava: TKANJE, ŠIVENJE. Kao što se može primetiti, dva su konsonanta zajednička *zapadnosemitskom* i slovenskom izrazu, osim što se u *zapadnosemitskom* izrazu pojavljuje kao finalni, konsonant: H (HE), koji kako je već i napominjano i nije pravi deo korena, već je kasnije, tokom razvoja *zapadnosemitskih* jezika pridodat, radi zatvaranja i produžavanja vokala pred njim. Shodno tome, možemo kazati za dva navedena izraza: jedan *zapadnosemitski*, drugi slovenski, da su fonološki veoma slični, što se konsonanata tiče, (zajednički su im konsonanti: Š, T), dok su semantički opet, veoma bliski, odnosno označavaju istu ideju.

ŠKOLA[1] Sveindoevropska imenica koja je u intenzivnoj upotrebi i kod Slovena. Poredi se sa hebrejskim imenicama: שֵׂכֶל:שִׂכּוּל (SEHEL, SIKUL), sa značenjem: UM, MUDROST, PAMET, UMNA SPOSOBNOST... Pomenute hebrejske imenice nastale su od glagolskog korena: שׂכל (SKL), kojim se označavaju istoimene radnje (mišljenje, umovanje i tome slično). Lako je uvideti iste konsonante u poređenim izrazima. Naime, sva tri konsonanta su identična kod oba poređena izraza, naročito ako se ima u vidu kako zvuči imenica: »Škola« u ostalim indoevropskim jezicima. U slovenskim je jezicima, došlo do zamene glasa: S u Š, što je česta pojava pri prelazu reči iz raznih jezika u slovenske jezike. Međutim i u samom hebrejskom je izražena pojava prelaženja glasova: S i Š jedan u drugi, pogotovo ako su u pitanju, kao što je u ovde poređenim izrazima, konsonanti SIN i ŠIN (שׁ). Kako se smatra da je ovaj izraz latinizam, time se može objasniti samo njegovo širenje među Slovenima i po Evropi, ali ne i njegovo poreklo, koje je možda i semitsko.

T

TAMO[2] Ova se slovenska pokazna zamenica može porediti sa *zapadnosemitskom* pokaznom zamenicom, koja joj semantički u potpunosti odgovara: שׁם (ŠAM). Prvi konsonant: Š (ŠIN) u *zapadnosemitskim* izrazu možda je mogao u slovenskom slučaju

[1] PSERHS-3, str. 391, navodi da je izraz sveslovenski i praslovenski, te smatra da vodi poreklo od indoevropskog korena: qs-.

[2] PSERHS-3, str. 395, navodi da je u pitanju glagol, nastao od sveslovenskog i praslovenskog prideva: širok, te da nema paralela u ostalim indoevropskim jezicima.

[3] PSERHS-3, str. 396, navodi da je izraz sveslovenski i praslovenski, te da je u prasrodstvu sa romanskim glagolom: suere.

[1] PSERHS-3, str. 272, navodi da se radi o dalmato-romanskom leksičkim ostatkom, od latinskog: schola.

[2] PSERHS-3, Navodi da je izraz sveslovenski i praslovenski, te se etimologija dovodi u vezu sa izrazom: »Tama«, dakle ono što je tamno, ono što je nepoznato – tamo, str. 439. Interesantno bi bilo pomenuti, da i zapadnosemitska pokazna zamenica: »ŠAM«, vodi poreklo od imenice: »Šemama« – praznina, pustoš, nepoznanica.

[3] PSERHS-4, Navodi da je u pitanju praslovenski izraz, te se razmišlja o dovođenju u vezu ovog izraza sa: »Taparati«, str. 397.

preći u odgovarajući dental: T, kako su se takvi prelazi često i dešavali pri prelaženju pojedinih izraza iz jezika u jezik. Postavljajući činioce izraza: ŠAM i TAMO na ovakav način, može se zaključiti da su oni fonološki veoma slični a semantički istovetni.

TAPŠATI[3] Glagol TAPŠATI, možemo uporediti sa hebrejskim korenom: תפס (TPS), kojim se označava: HVATANJE, UZIMANJE, HVATANJE RUKOM, UDARANJE RUKOM. Ukoliko pogledamo koren oba izraza primetićemo da je jedino konsonant S u hebrejskom izrazu, mogao eventualno preći u slovenskom izrazu u glas: Š. Ovako postavljajući činioce dva izraza (misleći na konsonante), lako je uočiti fonološku veliku sličnost. Značenjska je sličnost manja, ali se pomenuti izrazi mogu dovesti u vezu, tako da se njihova srodnost može pretpostaviti.

TIH[1] Izraz, koji se može porediti sa hebrejskim izrazom: תהו (TOHU), kojim se na hebrejskom jeziku označava: PRAZNINA, TIŠINA, NIŠTAVILO... Nosioci značenja ovog hebrejskog izraza su konsonanti: T (TAV) i H (HE)-ovde je središnji konsonant HE sastavni deo korena, kako izraz: TOHU, potiče od glagolskog korena: תהה (THH) a poslednje H (HE) je samo pridodato radi potpunosti korena. Kako se može videti, slovenski i hebrejski izraz imaju iste konsonante u svojim korenima, to su: T, H. Na osnovu ovoga se može zaključiti, da su oni fonološki, što se konsonanata tiče, veoma slični te da označavaju bliske pojmove. Dakle i semantički su bliski.

TKATI[2] Ovaj slovenski izraz, sadrži u svom korenu konsonante: T, K (češ. Tkat, rus. Tkać). U zapadnosemitskim jezicima, pojavljuje se koren תק (T, KH). Do nas je ovaj koren možda mogao doći iz srednjovekovne jevrejske religijske literature, gde je upotrebljavan često. Verovatno je aramejskog porekla. Fonološki je zasigurno modifikovan u samim *zapadnosemitskim* jezicima. Kako se pojavljuje samo kao imenica, nema podataka o njegovoj potpunoj morfologiji, nedostaje treće slovo korena koje i ne bi promenilo smisao samog korena kada bi stajalo, pošto bi po pravilu ono i ostalo u reči, da je postojala bojazan od promene smisla i značenja reči. Izraz, odnosno koren je verovatno pozajmljen iz drugog jezika, pošto nema drugih izraza istog korena a približnog značenja u zapadnosemitskim jezicima. Ako je pozajmljen iz nekog semitskog jezika, onda ima smisla pomenuti ga u okviru sličnosti korena *zapadnosemitskih* i slovenskih jezika. Naime, ovaj izraz u *zapadnosemitskim* jezicima, označava: ŠAV, UŠIVANJE, TKANJE, SATKANI PREDMET.

[1] PSERHS-3, Navodi da je izraz sveslovenski i praslovenski, str. 468.

[2] PSERHS-3, Navodi da je u pitanju izraz koji vodi poreklo od i.e. korena: »Teq« – tkati, šiti, str. 477.

TUGA[1] *Zapadnosemitski* izraz: תוגה (TUGA), identičan je slovenskom izrazu koji se smatra praslovenskim. *Zapadnosemitski* jezici poznaju i glagolski koren odakle je imenica TUGA izvedena. Radi se o glagolskom korenu: הוגה:יגה (JGH, HoGH), na koji se, po postojećim pravilima o građenju imenica u *zapadnosemitskim* jezicima, dodaje prefiks T (TAV), uz otpadanje guturala H (HE) na početku reči, da bi se dobila imenica: TUGA, koja kao samostalna odrednica postoji u hebrejskim rečnicima, uz koju stoji objašnjenje: TUGA, ŽALOST, TRAGEDIJA, NESREĆA. Dakle, naša i zapadnosemitska imenica se u potpunosti semantički i fonološki poklapaju.

U

U[2] U nekim slovenskim jezicima predlog U, se može iskazati na više načina, s tim da je u službi predloga najčešće konsonant V, koji ponekad prelazi i u vokal: U (kao što je slučaj u recimo srpskohrvatskom jeziku). *Zapadnosemitski* jezici koriste konsonant BET (ב) kao predlog U, NA, POMOĆU. Ovaj predlog (BET), u zavisnosti od položaja pojedinih fonema u odnosu na njega, a u jednoj morfemi, može postajati i frikativ: V. Treba naglasiti da su B i V, u *zapadnosemitskim* jezicima, zapravo jedna grafema koja može označavati dve foneme. Može se zaključiti da se ovde radi o upotrebi istog konsonanta (koji dakle ponekad prelazi u vokal: U) u službi predloga: U, NA, a u različitim jezičkim familijama.

UGRIZ – gristi[3] Izraz koji možemo porediti sa *zapadnosemitskim* korenom: גרז (GRZ), kojim se označava: SEČENJE, KOMADANJE, GRIZOTINA... Slovenski i *zapadnosemitski* izraz ima-

[1] PSERHS-3, Navodi se da je izraz sveslovenski i praslovenski, dok se etimologija dovodi u vezu sa ruskim izrazom: »Tugoj« – napet, str. 453.

[2] PSERHS-3, Navodi da je predlog sveslovenski i praslovenski, te ga dovodi u vezu sa i.e. »Au«-od, str. 533.

[3] PSERHS-4 Navodi na odrednicu: »Greznuti«, te smatra da je izraz sveslovenski i praslovenski, str. 412.

ju potpuno identične konsonante u svojim korenima, tako da su u tom smislu fonološki gotovo identični, međutim nešto se semantički razilaze, kako *zapadnosemitski* izraz označava pre svega SEČENJE (sekirom).

UMETNOST[1] Malo je verovatno da ovaj naš izraz ima etimološki nečeg zajedničkog sa glagolom UMETNUTI, pošto bi se ispunio samo jedan uslov istog porekla a to je fonološka sličnost. Međutim, u *zapadnosemitskim* jezicima postoji glagolski koren, kao i reči koje se od njega izvode אמן (XMN), a koji nosi značenje: UMETNOSTI, UMETNIČKOG DELOVANJA. U slovenskom izrazu, nosioci značenja su glasovi UMETN. Na primarnom položaju u *zapadnosemitskom* korenu je konsonant ALEF, koji se ne čuje kod izgovora ili se samo čuje kratka pauza, više kod medijalnog položaja ovog konsonanta. Izgovara se samo vokal nakon njega. U slovenskom slučaju, glas T koji se pojavljuje možda je umetnut. Ako se činioci ovih izraza ovako postave, može se govoriti o određenoj sličnosti slovenskog i *zapadnosemitskog* izraza: UMETNOST i OMANUT.

UNIŠTITI[2] Slovenski glagol, fonološki i značenjski podudaran *zapadnosemitskom* izrazu koji za glagolski koren ima sledeće konsonante: אנס (XNS). Ovaj je koren aktivno u upotrebi u hebrejskom jeziku. Njime se najčešće predstavlja ideja: PONIŽAVANJA, ZLOSTAVLJANJA, UNIŠTAVANJA. Prvi konsonant u ovom korenu je ALEF, koji je mogao biti vokalizovan bilo kojim vokalom, a u zavisnosti od vrste reči koja će se ovim korenom formirati u zapadnosemitskim jezicima. Ovaj se prvi konsonant izgovara bez učestvovanja glasnica, a kako je prvi u reči, možemo se zadovoljiti objašnjenjem da se uopšte i ne izgovara, već se odmah prelazi na vokal nakon njega. Druga dva konsonanta u *zapadnosemitskom* korenu, identična su onim u slovenskom, izuzev *zapadnosemitsko* S, koje je u slovenskoj varijanti možda prešlo u Š[XV] ili Č (rus. Uničtožać, češ. Ničit). Na osnovu izloženog, stiče se utisak da su pomenuti slovenski i *zapadnosemitski* izrazi bliski kako fonološki tako i semantički.

[1] PSERHS-4, Navodi da je izraz sveslovenski i praslovenski, te smatra da je nastao od slovenske reči: »Um«, str. 544.

[2] PSERHS-2, Navodi Miklošića koji smatra da je izraz praslovenski, te da je nastao od korena: NI, sa značenjem: ništa, odricanje..., str. 520.

[3] PSERHS-3, str. 573, navodi da je izraz nastao od praslovenskig prideva: velú, te pretpostavlja da je nastao od i.e. korena: uel-.

V

VELIK[3] Ovaj se pridev, kao i ostale vrste reči istoga korena u slovenskim jezicima (rus. ukr. Veljikij) može dovesti u vezu sa *zapadnosemitskim* korenom: בלג (BLG), kojim se označava VELIČINA, UVEĆANJE, OSNAŽENJE. Uočljiva je prva razlika između dva pomenuta korena, a to je konsonant: B na primarnom položaju kod *zapadnosemitskog* korena, koji je često i u samim *zapadnosemitskim* jezicima zamenjivan frikativom V. Naime, samo iz razloga što je na početku reči, ovde je u *zapadnosemitskom* korenu prvi glas B, a inače će on često biti V. Finalno: G (GIMEL), je u slovenskom slučaju možda prešlo u K[XVII], kako se to često sreće kod drugih pozajmljenica u slovenskim jezicima. Značenjska i strukturalna sličnost dva korena a u dvema različitim jezičkim familijama je, ovako posmatrajući njihove činioce, evidentna.

VRAČATI[1] Ovaj se slovenski pojam može dovesti u vezu sa *zapadnosemitskim* glagolskim korenom: פרץ (PRC), kojeg treba razlikovati od zapadnosemitskog korena: PRC, kojim se označava: »Prskanje, praskanje«. Gorenavedeni zapadnosemitski koren označava MOLJENJE, IZNUĐIVANJE, OBRAĆANJE NATPRIRODNIM SILAMA. Konsonant: P (PE), koji se nalazi kao primarni konsonant korena mogao je lako u slovenskom slučaju preći u frikativ: V, što se često događa i u turcizmima u slovenskim jezicima[XVIII]. Finalno C, prešlo je, možda, u slovenskom slučaju u Č, što se može sresti i kod drugih pozajmljenica u slovenskim jezicima. Ovako postavljajući činioce dva navedena izraza, jednog *zapadnosemitskog* a drugog slovenskog, može se govoriti o njihovoj značenjskoj i fonološkoj sličnosti.

VRTETI[2] U *zapadnosemitskim* jezicima postoji koren: פרט (PRT), kojim se označava: PRENOŠENJE, ZAMENJIVANJE, OKRETANJE, VRTENJE, DELJENJE. U pomenutom zapadnosemitskom izrazu, na prvom mestu je konsonant P (PE), koji se često zamenjuje sa konsonantom B odnosno: V, kako su ova dva konsonanta i parnjaci po mestu tvorbe. Tako je i u slovenskom slučaju. Na početku se javlja konsonant V[XVIII]. Ostali osnovni konso-

[1] PSERHS-3, str. 633, navodi da ova imenica vodi poreklo od glagola: zidati, koji je , kako se ovde kaže sveslovenski i praslovenski tehnički termin.

[2] PSERHS-4, navodi da je poreklo nejasno.

nanti isti su u oba izraza, dakle kako u *zapadnosemitsko*j tako i u slovenskoj varijanti glagola: »Vrteti«, nosioci korena su upravo konsonanti: B (V), R, T. Sufiks: »TI«, je svakako pridodat slovenskom infinitivu. Ovako postavljajući i poredeći dva glagola, možemo zaključiti, da su fonološki gotovo identični, što se konsonanata tiče, a semantički bliski.

Z

ZID[1] *Zapadnosemitski* jezici poznaju izraz: סיד (SID), koji vodi poreklo od korena סוד (SVD), a nosi ideju: ZIDANJA ZIDA, kasnije KREČENJA. Ovaj *zapadnosemitski* koren gubiće konsonant V (VAV) kod većine imenica izvedenih iz njega, u ostalom kao i kod svih tzv. AJIN-VAV glagola, kako u hebrejskom jeziku, tako i kod nekih drugih *zapadnosemitski*h jezika. Slovensko S na prvom mestu u reči, javilo se eventualnom zamenom glasova, kao u turcizmima, S u Z (Miras-miraz)9. O sličnosti ovog slovenskog izraza sa *zapadnosemitski*m, može se razmišljati, mada ovaj slučaj zahteva i detaljniju analizu.

ZNATI[2] Slovenski pojam kojim se izražava ZNANJE, predstavljaju konsonanti Z, N. Upoređujući ga sa *zapadnosemitski*m jezicima, uočava se koren זן:זון (ZVN, ZN), kojim se predstavlja ideja: PREHRANJIVANJA, FINANSIRANJA, PRENOŠENJA ZNANJA. Dolazi se do zaključka da je koren istih konsonanata ispoljen u *zapadnosemitski*m i u slovenskim jezicima, kada je u pitanju pojam ZNANJE. Kako se može primetiti, u *zapadnosemitsko*m izrazu, nosioci značenja su konsonanti: Z, N. Konsonant: V, koji se javlja kao središnji glas korena u pomenutom zapadnosemitskom izrazu, predstavlja samo potporu celovitosti korena te se ne može uzeti za nosioca značenja.

ZORA[3] Ovaj je izraz reprezentativni slovenski primer označavanja svetlosti pomoću glasova: Z, R. Mnogo je slovenskih

[1] PSERHS-3, str. 633, navodi da ova imenica vodi poreklo od glagola: zidati, koji je , kako se ovde kaže sveslovenski i praslovenski tehnički termin.

[2] PSERHS-3, str. 658, navodi da je u pitanju sveslovenski i praslovenski izraz, za koji pretpostavlja da je nastao od ie. Korena: gn-.

[3] PSERHS-3, str. 661,662, navodi da je izraz sveslovenski i praslovenski, te da je nastao od glagola: zreti – gledati, sijati, svetliti.

pojmova koji u sebi sadrže ova dva glasa a u cilju prezentovanja svetlosti kao pojave u prirodi i gledanja, posmatranja. Neki od njih su: zrcalo-ogledalo, zariti se-svetleti se, zirkati, zuriti-gledati, zorno-jasno, zrenik-vidik... Interesantno je porediti ovaj sveslovenski izraz (odnosno kombinaciju od dva glasa pomoću kojih se označava svetlost – Z, R) sa zapadnosemitskim glagolskim korenom, koji takođe služi za označavanje svetlosti, a kojem su nosioci značenja upravo glasovi: Z, R. To je koren: זהר (ZHR). Postoje još mnogi zapadnosemitski izrazi za svetlost, koji u sebi sadrže ova dva konsonanta kao osnovu, ali i koreni koji takođe sadrže pomenute konsonante za osnovu, sa umetnutim pomoćnim glasovima radi dobijanja na celovitosti korena, npr. זור (ZWR), זיר (ZYR). Zaključak je da se i u slovenskim i u zapadnosemitskim jezicima istim glasovima označava jedna pojava u prirodi- svetlost, ili pak gledanje i posmatranje, te bi valjalo podrobnije objasniti ovu pojavu.

ZAPADNOSEMITSKI IZRAZI VEZANI ZA GRADITELJSTVO I NJIHOV EVENTUALNI UTICAJ NA SLOVENSKE JEZIKE

BAJTA, POJATA[1] Izrazom: »Bajta«, označavale su se prve slovenske kuće, dok se danas izrazom: »Pojata«, označava: KUĆA, STAJA. Ovaj je izraz rasprostranjen u svim mediteranskim jezicima. Recimo, u italijanskom jeziku znači: »Koliba«. Može se pretpostaviti da je semitskog porekla, a kako su Feničani prvi učitelji graditeljstva na čitavom Mediteranu, o čemu je bilo reči, može se pretpostaviti da je upravo iz *zapadnosemitskih* jezika. Naime, u *zapadnosemitskim* jezicima izrazom: בית (BAJIT), označava se: KUĆA, DOM. Kako se može i primetiti, u izrazu »Pojata«, došlo je do zamene konsonanta: B (BET) sa, takođe bilabijalom: P, što se često javlja i kod turcizama. (tur. sabun- srp. sapun) (PSERHS-1, str. 94, navodi da je u pitanju izraz, koji se može čuti u severnoj Italiji, južnoj Francuskoj, na Pirinejima, u baskičkom, tračkom, grčkom i u srpskom i hrvatskom jeziku, te da se radi verovatno o hebraizmu)

GRAD[2] Ovaj se slovenski izraz može dovesti u vezu sa feničkim izrazom: ערת (XXART), kojim se označava: GRAD, NASELJE. Prvi konsonant feničkog izraza je AJIN, gutural po mestu izgovora, koji se često prenosi u druge jezike kao glas: G (Mesto: Gaza u Palestini na hebrejskom je : עזה-XXAZA, te se na tom primeru lako uočava da je semitsko AJIN, prešlo u: G). Konsonant: T (TAV) u feničkom slučaju je često prenošen kao odgovarajuće: D, radi bliskog mesta artikulacije. Razmatrajući činioce dva izraza na ovakav način, možemo reći da su oni semantički istovetni a fonološki veoma bliski. Fenički (Punski) grad Kartag-

[1] PSERHS-1, str. 94, navodeno je u pitanju retoromanska posuđenica od hebrejskog: bajit.

[2] PSERHS-1, Navodi da je izraz sveslovenski i praslovenski te pretpostavlja da je nastao od praslov.GORD, sa značenjem: ograda, vrt, str. 602.

ina, upravo se zvao: GART HADAŠT-Novi Grad. Inače, kako je već rečeno, Feničani su bili prvi učitelji građevine na prostorima Mediterana i njegove okoline, što možda može biti dobar dokaz da je slovenska reč umnogome povezana sa *zapadnosemitskom*. Na hebrejskom jeziku, pojam GRAD se označava veoma slično kao i na feničkom, ali bez završnog konsonanta: T (TAV), koji je inače i u feničkom izrazu samo indikator ženskog roda ili možda pre u ovom slučaju indikator Status constructus-a. Naime, u pitanju je hebrejski izraz, sa istim glasovima kao nosiocima značenja, kako je to i u feničkom. Napokon, na hebrejskom se GRAD označava sa: עיר (XXIR)

MOST Ovaj se slovenski[1] izraz može porediti sa *zapadnosemitskim* izrazom: משת (MAŠAT), kojim se označava: MORSKA POVORKA, SKELA, PREMOŠĆAVANJE, MOST. Konsonanti u oba pomenuta izraza su gotovo identični, osim glasa: S u slovenskom slučaju, koji je eventualno mogao doći od glasa: $Š^{II}$, koji stoji u *zapadnosemitskim* izrazu. Dakle, može se zaključiti da slovenski i *zapadnosemitski* navedeni izrazi imaju velikih semantičkih bliskosti, a da su i fonološki veoma slični.

MOŠUN Skok navodi da je u pitanju čest toponim, ali i izraz kojim se označava SELO. U zapadnosemitskim jezicima postoji izraz: מושב (MOŠAV), kojim se označava: naselje, selo, mesto. U hebrejskom jeziku, izraz je nešto mlađi po postanku. Reč je nastala od glagola: ישב (JŠV)-sedeti, ne raditi, stanovati, nastaniti se... Problem u poređenju je poslednji konsonant kod oba izraza (zapadnosemitskom i slovenskom). Zaključuje se da su poređeni izrazi kako fonološki tako i semantički veoma slični.

STENA[2] Imenica, koju možemo porediti sa aramejsko-feničkom imenicom: שתין (ŠITIN), a kojom se označava: KAMEN, OSNOVA, BAZA, STENA... Pomenuta imenica je u ovim jezicima muškoga roda. Međutim, ono što je važno, dakle konsonanti, gotovo da su identični kod poređenih imenica iz dve različite jezičke familije – slovenske i zapadnosemitske. U okviru slovenske imenice, javlja se kombinacija konsonanata nosioca značenja: S, T, N, dok je kod zapadnosemitske imenice to: ŠTN. Kako

[1] PSERHS-2, str. 459, kaže se da je izraz sveslovenski i praslovenski, te da nema indoevropskih paralela.

[2] PSERHS-3, str. 334, navodi da je izraz praslovenski i sveslovenski, te smatra da vodi poreklo od indoevropskog korena: stai- sa značenjem: stajati.

je prelaz glasa: Š u rečima koje dolaze iz nekog stranog u slovenske jezike, u glas: S[II] veoma čest, to nam može biti jasan razlog poređenja ova dva izraza. Dakle, može se razmišljati u pravcu toga, da je slovenski pomenuti izraz možda zapadnosemitskog porekla. Zaključak koji se sigurno nameće je da su poređeni izrazi semantički veoma bliski a po strukturi, tipu i rasporedu konsonanata, veoma slični.

TEMELJ[1] Izraz, koji možemo porediti sa hebrejskim glagolskim korenom: טפל (TPL), a kojim se označava: SPAJANJE, POVEZIVANJE, GRAĐENJE, OSNOVA, BAZA... Ako uporedimo suglasnike navedenih izraza, koje možemo tretirati kao nosioce značenja, uvidećemo da se radi o istim ili veoma bliskim glasovima po mestu tvorbe. Naime, konsonant: T, se javlja na primarnoj poziciji kod obe reči (slovenske i hebrejske), drugi konsonant je u našoj reči: M, u hebrejskoj je: P. Ovi se glasovi mogu lako međusobno zamenjivati, pošto su oba bilabijali. Na tercijarnoj poziciji je kod našeg izraza glas: LJ, u hebrejskom je to: L. Čak su nam i ovakvi prelazi (L u LJ) poznati[XVI]. Na osnovu izloženog, jasno je da poređene reči imaju veoma sličan koren koji se možda nešto modifikovao i prilagodio jezicima u kojima se našao.

TRG, (TRGOVATI) Izraz, kojeg Skok poredi sa aramejskim izrazom: תגרא (TAGARA)[2], sa značenjem: TRGOVATI, KUPOVATI i PRODAVATI, kao i sa akadskim: TAMGARU. Verovatno je u slovenskim jezicima izraz: »Trg«, bio pre u upotrebi od glagola od njega izvedenog: »Trgovati«. Ako pretpostavimo da je izraz: »Trg«, došao u slovenske jezike iz *zapadnosemitskih*, važno je naglasiti da se tim korenom u *zapadnosemitskim* jezicima označava upravo: TRGOVINA a ne: »Centar grada«, kao što je to u slovenskim jezicima. Kasnije se od izraza: »Trg«, kod Slovena javlja ponovo, po istoj logici kao kod Semita, i glagol: »Trgovati«. U *zapadnosemitskim* jezicima korenom: תגר (TGR), označava se dakle: TRGOVINA i KUPOPRODAJA. Kako se može primetiti, u slovenskoj varijanti izraza, došlo je do zamene pozicije dva poslednja konsonanta, umesto sleda konsonanata: G, R imamo sled: R, G[X]. Iz svega izloženog, može se zaključiti da je pomenu-

[1] PSERHS-3, str. 456, navodi da je ovaj izraz čist balkanski grecizam.
[2] PSERHS-3, str. 498, navodi da je u pitanju sveslovenski i praslovenski izraz, koji potiče od praslovenske osnove: trgъ, te postavlja pitanje kako su prasloveni došli do ove mediteranske reči.

ti slovenski izraz, kako semantički tako i fonološki, blizak *zapadnosemitskom*.

ŠOR[1] Iako nije utvrđeno da li je ovaj naš lokalizam sa značenjem: »Ulica, red, put« slovenskog ili ugarskog porekla, na ovom ga je mestu dobro pomenuti i porediti sa hebrejskim izrazom: שורה (ŠURA), zbog velike semantičke i strukturalne bliskosti među njima. Naime, pomenuti hebrejski izraz se koristi za označavanje: REDA, ULICE, KOLONE... Lako je uočiti kako semantičku tako i fonološku bliskost pomenutih izraza.

[1] PSERHS-3, str. 407, navodi da je izraz od mađarske reči: sor (čit. šor), što znači: linija, niz, red, vrsta...

ZAPADNOSEMITSKI IZRAZI KOJIMA SE OPISUJU TEČNOSTI I NJIHOV EVENTUALNI UTICAJ NA SLOVENSKE JEZIKE

Tečnosti, posude za čuvanje tečnosti, operacije sa tečnostima, vode, mora, moreplovstvo…

BADANJ[1] Kako stoji u srpskim rečnicima, BADANJ je omanja kaca koja služi za držanje tečnosti pre svega, mada i za čvrsta hraniva. Ovu našu reč možemo porediti sa svesemitskim izrazom, kojim se pre svega označava: STOMAK (בטן-BETEN), mada su recimo, u *zapadnosemitskim* jezicima, konsonanti koji čine pomenuti izraz, zapravo koren, od kojeg se izvode i izrazi kojima se označava: NADIMANJE, MEHUR, POSUDA U OBLIKU MEHURA…Tako možemo zaključiti da je eventualno drugi konsonant *zapadnosemitskog* korena T (TET) lako prešao u slovenskom slučaju u: D[V], a da je semitsko N na finalnom položaju u datoj reči, u slovenskom slučaju prešlo u glas: NJ[XIII], što je veoma česta pojava. Ovako postavljajući i poredeći dva izraza, slovenski i semitski, možemo zaključiti da su semantički bliski a fonološki veoma slični.

BANJA[2] Izraz: »Banja«, može se porediti sa *zapadnosemitskim* glagolskim korenom: בנה (BNH), naročito kada se on nađe u tzv. PIEL glagolskoj grupi, kako tada označava: REIZGRADNJU, REFORMACIJU, OBNAVLJANJE, REKOVALESCENCIJU… Funkcija banje je zapravo obnavljanje i rekonvalescencija čoveka. Naš je konsonant: NJ u izrazu: BANJA, mogao doći, možda, od *zapadnosemitskog*: N (NUN)[XIII]. Kako je često navođeno, konsonant: H (HE), koji se nalazi na finalnom mestu u *zapadnosemitskim* korenu, predstavlja produžetak eventualnog vokala pred njim, kao i dopunu samog korena. Zaključuje se da su poređeni izrazi kako fonološki tako i semantički veoma slični.

[1] PSERHS-1, str. 86, navodi se da je u pitanju mediteranski izraz za posuđe, koji se putem Slovena raširio po Evropi.

[2] PSERHS-1, str. 108, smatra se da je izraz preuzet od strane Slovena iz vulgarnog latinskog: (kao reč: BANIA), u 5. ili 6. v.n.e.

BARA[1] Slovenski izraz, koji možemo porediti sa *zapadnosemitskim* izrazom: באר (BXR), a kojim se označava: IZVOR, BUNAR, MESTO NA ZEMLJI GDE SE ZADRŽAVA TEČNOST. *Zapadnosemitski* izraz, se sastoji od tri konsonanta: BET, ALEF i REŠ. Može se pretpostaviti da se u slovenskom slučaju alef, možda, izgubio kao takav, zbog nemogućnosti izgovora, te da je iz tih razloga prešao u vokal: A, koji mu je po prirodi i blizak.

BARKA Interesantno bi bilo porediti *zapadnosemitski* koren: ברק (BRK) sa slovenskom rečju: »Barka«. Kako se može videti sva tri konsonanta slovenske reči podudaraju se sa konsonantima u *zapadnosemitskoj reči*. Ovaj koren u *zapadnosemitskim* jezicima označava: BRZINU, GROM, MUNJU, te se može razmišljati u tom pravcu, da je BARKA[2] bila jedno novo plovidbeno sredstvo, koje je bilo brže u odnosu na već postojeće u starom veku. Ako se zna da su Feničani bili najbolji moreplovci a da su moreplovstvom učili mnoge narode, nije isključeno da su Sloveni ovaj izraz možda upravo od njih i naučili. Sigurno da bi valjalo dalje istražiti sličnost poređenih izraza.

BOCA[3] Ovu reč trebalo bi porediti sa *zapadnosemitskim* izrazom: בוץ (BOC), kojim se označava: MESTO GDE SE ZADRŽAVA TEČNOST, POSUDA ZA DRŽANJE TEČNOSTI, BARA, BLATO, u hebrejskom jeziku čak i MULJ. Može se primetiti da su naš i *zapadnosemitski* izraz gotovo identični što se konsonanata tiče. Međutim, semantički su nešto udaljeni, te se može komentarisati i u negativnom smislu dovođenje ova dva pojma (*zapadnosemitski* i slovenski) u vezu. Činjenica je da su po strukturi veoma bliski a da se što se značenja tiče može kazati da označavaju bliske pojmove po funkciji i sadržaju. U aramejskom jeziku javlja se imenica: בוקא (BUKA), sa značenjem: BOCA. Zapažen je prelazak konsonanta: K u C kada reč prelazi iz neslo-

[1] PSERHS-1, str. 109, Kod odrednice BARA se navodi da je u pitanju sveslovenska reč, za koju nisu utvrđene veze sa drugim indoevropskim jezicima.

[2] PSERHS-1, str. 113, Kod odrednice BARKA se navodi mišljenje da je poreklo ove reči mediteransko, odnosno da se kao takva ili nešto izmenjenih konsonanata i vokala, nalazi u gotovo svim mediteranskim jezicima.

[3] PSERHS-1, str 177, Kod odrednice: BOCA, navodi se da je u pitanju balkanska reč, mletačkog porekla, kao i mogući dokazi za ovu tvrdnju.

venskog jezika u slovenski, tako da je realno pretpostaviti i na osnovu ove činjenice, da navedeni mediteranski izraz možda vodi zapadnosemitsko poreklo.

ČAŠA[1] Slovenski izraz, koji možemo uporediti sa svesemitskim izrazom: קוס (QOS), koji ima istovetno značenje, dakle njime se označava ČAŠA. Ovakvo poređenje može izazvati polemiku, pošto je veliko pitanje da li je emfatik, kao što je hebrejski konsonant: Q (QOF), mogao preći u slovenskom slučaju u Č. (Mada u latinskom imamo Caesar Kajsar – Cezar, što je u srpskom nekada bilo: ĆESAR). Dakle, prelazi iz zadnjonečanih ploziva u prednjonepčane afrikate, pa bilo da se radi o Ć ili, eventualno, o Č, su mogući. Drugi, eventualno zajednički konsonant, za slovensku i semitsku varijantu izraza ČAŠA je, kako se vidi, konsonant Š, odnosno S (u zapadnosemitskom slučaju). Prelazi glasova: S^{II} u $Š^{XV}$ i obratno su poznati. Ovako postavljajući činioce dva poređena izraza, možemo reći da su fonološki slični, a semantički istovetni.

GUMINA[2] Predstavlja debelo uže kojim se vezuju lađe. Može se porediti sa *zapadnosemitskim* izrazom: גומא (GUMA), koji je istoga značenja. U slovenskim jezicima Balkana ovaj se izraz javlja iz italijanskog jezika i to od reči: »GOMENA«, sa istim značenjem. Dakle, može se reći da je ovaj talijanizam u našem jeziku zapravo semitski izraz. Lako je uočiti fonološku i semantičku bliskost naše i zapadnosemitske reči.

JAMA[3] Zapadnosemitski par konsonanata: ים (JM), označava MORE, JEZERO, STAJAĆU VODU, MESTO GDE STOJI VODA. Slovenski izraz: JAMA, ima identične konsonante kao i zapadnosemitski izraz, a može označavati i iste pojmove. Osim ovoga, treba napomenuti da se izraz ŠPILJA, takođe može dovesti u vezu sa zapadnosemitskim konsonantima, koji daju koren: שפל (ŠPL) a koji izražava ideju NIZIJE, PONIRANJA, UDUBLJENJA, i sl. Naravno, konsonant L je, možda, lako prešao u konsonant LJ^{XVI}, u slovenskom slučaju. Dakle, nameće se zaključak da su poređeni izrazi slični kako fonološki tako i semantički.

[1] PSERHS-1, str. 299, smatra se da je izraz sveslovenski iz praslovenskog doba.

[2] PSERHS-1, str. 749.

[3] PSERHS-1, str. 752, navodi da je izraz sveslovenski i praslovenski, te da nema indoevropskih paralela koje bi odgovarale ovoj reči.

KABLIĆ (Bačva) Ova reč označava u srpskom jeziku posudu za držanje tečnosti, obično napravljenu od drveta (SSRSJ). Sinonimi su KABLICA, BAČVA, KOTAO. Da uporedimo pomenuti naš i jedan zapadnosemitski koren. Osnovni konsonanti korena našeg izraza su K, B, L. U zapadnosemitskim jezicima ova tri konsonanta (קבל – KBL) označavaće ideju: PRIMANJA, DOBIJANJA, DRŽANJA, PRIHVATANJA, PRISVAJANJA. Tako recimo, od ovog korena, u *zapadnosemitskim* jezicima imamo pojam KIBULIT (קבולית) koji predstavlja POSUDU (za čuvanje tečnosti), KANISTER. Dakle, zaključuje se da ovaj izraz u srpskom jeziku ima svog fonološkog i značenjskog parnjaka.

KADA[1] (posuda za tečnost) Ovaj se naš izraz može dovesti u vezu sa *zapadnosemitskim* izrazom: כד (KAD), kojim se takođe označava posuda za tečnost. Mada se smatra da ovim izrazom pre svega treba označavati KRČAG u hebrejskom jeziku, nije isključeno da se u ostalim zapadnosemitskim jezicima on koristi i za druge posude za tečnosti. Dakle, naš i pomenuti *zapadnosemitski* izraz fonološki su slični, osim toga što je u *zapadnosemitskom* slučaju u pitanju izraz muškog roda. Može se reći da su poređeni izrazi po značenju gotovo identični.

KANAP[2] Izraz koji se može porediti sa *zapadnosemitskim* korenom kojim se označava: GRLJENJE, OKUPLJANJE, STEZANJE, POKRIVANJE, VEZIVANJE. Na *zapadnosemitskim* jezicima, ovaj je koren predstavljen konsonantima: כנף (KNF), odnosno: KNP. Ova se razlika u glasovima: P i F može tumačiti time, da se u različitim *zapadnosemitskim* jezicima konsonant: P javlja ili ne javlja na kraju reči, odnosno u pojedinim se *zapadnosemitskim* jezicima na kraju reči glas: P javlja samo kao: F, dok se u drugim može javiti i: P ali i: F. Iz izloženog se može razumeti da pomenuti slovenski i *zapadnosemitski* izrazi imaju identične konsonante u svojim korenima, dakle fonološki su identični što se konsonanata tiče, a semantički se veoma nalikuju.

KIPETI[3] Ovaj naš izraz dovodimo u vezu sa hebrejskim korenom: צוף (CWP), o kojem će biti reči i kod odrednice: KUPATI.

[1] PSERHS-2, str. 12, navodi da je reč semitskog porekla, koja je došla u slavine putem crnomorskih luka.

[2] PSERHS-2, str. 30, navedeno je da je izraz nastao od latinskog: Canabis-konoplja, koji je u latinski jezik došao i semitskih jezika.

[3] PSERHS-2, str. 82, navodi da je reč sveslovenska i praslovenska, te da je, možda, nastala od i.e. korena: qeuep.

Konsonant: V (waw) je dosta nepostojan u korenu, te se često pretvara u vokale: U ili O. Naravno, treći je konsonant hebrejskog korena identičan našem konsonantu ali se i tu javlja jedna naočigled prepreka dovođenju u sličnost slovenskog i hebrejskog izraza. Naime, u hebrejskom jeziku, na kraju reči neće se naći nikada konsonant: P, već će on uvek biti: F. Zato u navođenju korena na početku rasprave o izrazu: KUPATI, a na hebrejskom jeziku i stoji grafema za označavanje glasa: FE (F) a ne glasa Pe (P), dok je u latiničnoj transkripciji, da bi se ukazalo na bliskost slovenskog i hebrejskog izraza, glas FE transkribovan sa P. (v. Pe – Fe u »Hebrejski izgovor«). Hebrejsko: C (CADI), moglo je, možda, biti preneseno kod Slovena kao: K, mada je ova tvrdnja teže dokaziva. Zaključuje se da su poređeni izrazi ipak slični, kako fonološki tako i semantički.

KORITO[1] U *zapadnosemitskim* jezicima postoji izraz: כערה (KEARA), kojim se označava: KORITO, POSUDA ZA TEČNOSTI. U tom *zapadnosemitskom* izrazu nalazi se konsonant: XX (AJIN), v. AJIN u »Hebrejski izgovor«, koji može izazvati polemike oko sličnosti našeg i *zapadnosemitskog* izraza, mada treba pri tome imati u vidu, da se ovaj glas, kako to često biva, mogao izgubiti radi lakšeg izgovora reči. Slovenska varijanta, dobila je, možda, glas: T na svome kraju. Dakle, naš i *zapadnosemitski* izraz su relativno fonološki bliski, dok su semantički istovetni.

KRČAG[2] Ovu imenicu, možemo uporediti sa hebrejskim korenom: כרס (KRS) od kojeg su izvedeni mnogi glagoli, imenice i pridevi. Ovim korenom, označava se sve ono što je u obliku jajeta odrubljenog vrha, a što može da primi neki sadržaj. Recimo imenice TRBUH, KRČAG, VAZA izvedene su od pomenutog korena. Ako pogledamo strukturu hebrejskog korena, možemo uvideti da se on sastoji od konsonanata koji se javljaju i u našem izrazu KRČAG, osim konsonanta S (SAMEH) koji je mogao preći u afrikat $Č^{XX}$ u našem: KRČAG. Kao problem, ovog poređenja je konsonant G u: KRČAG. Ako je on pridodat, ovo poređenje dolazi u obzir. U tom slučaju dva izraza bila bi fonološki veoma slična a semantički bliska.

[1] PSERHS-2, str. 156, navedeno je da je reč sveslovenska i praslovenska.

[2] PSERHS-2, str. 187, navodi se da je izraz sveslovenski i praslovenski, bez paralela u indoevropskim jezicima.

KUPATI[1] Ovaj se slovenski glagol može porediti sa zapadnosemitskim glagolskim korenom, koji je za sada od zapadnosemitskih jezika potvrđen samo u hebrejskom. Radi se o korenu: צוף (CWP), kojim se označava: PRSKANJE, POLIVANJE, KUPANJE, BRBOTANJE, KLJUČANJE, uopšte RAD SA VODOM. Jedina, zaista manja prepreka dovođenju u vezu slovenskog i hebrejskog glagola je *zapadnosemitski* konsonant C (CADI), koji se ređe prenosi kao glas: K u druge jezike. Poređeni izrazi su i pored svega semantički i fonološki veoma slični.

KUVATI[2] Naš glagol KUVATI u drugim slovenskim jezicima može se sresti kao KUHATI. U tom smislu može se uporediti sa *zapadnosemitskim* glagolskim korenom: כהה (KHH), kojim se označava KUVANJE, KLJUČANJE, SRDŽBA, LJUTITOST. Njega treba razlikovati od istovetnog korena ali koji označava TAMU, ZATAMNJIVANJE. Pomenuti koren, kojeg poredimo sa našim glagolom KUHATI, ima dva konsonanta koja su identična onima u korenu našeg glagola, to su konsonanti: K, H. Konsonant: H (HE) na finalnom mestu u *zapadnosemitskom* korenu, iako je deo korena, ne možemo ga smatrati pravim članom jer se on dodaje radi upotpunjavanja. Konsonant H (HE), koji stoji na sekundarnom položaju je sastavni deo korena. v. GREJATI.

MATAR Kako se navodi kod PSERHS-2, str. 387, ovo je čest vodeni toponim na Balkanu. Na većini semitskih jezika, pa tako i na zapadnosemitskim, ovim se izrazom označavaju: KIŠA, NEVREME, PADAVINE, VODA, TEČNOST... Na primeru hebrejskog jezika: מטר (MATAR), može se uvideti neverovatna istovetnost ovog svesemitskog i opštebalkanskog izraza, pa tako i slovenskog. Kako izraz nije slovenski, može se pretpostaviti da je direktno preuzet iz semitskih jezika. Dakle, poređeni izrazi su semantički i fonološki istovetni.

MLAK[3] Slovenski izraz kojeg možemo uporediti sa *zapadnosemitskim* izrazom: מלג (MLG), kojim se označava VRUĆA TEČNOST, kao i dosta toga što bi se sa vrućom tečnosti moglo raditi, odnosno dovesti u vezu. Možemo pretpostaviti da je he-

[1] PSERHS-2, str. 237, navedeno je da je izraz sveslovenski i praslovenski, te da nema i.e. usporednica.

[2] PSERHS-2, str. 224, smatra se da vodi poreklo od lat. Cocina.

[3] PSERHS-2, str. 439, navodi da je izraz južnoslovenski pridev, nastao od predašnje starije varijante: mlohav.

brejsko: G (GIMEL) u našem slučaju prešlo u: K[XVII], (konsonant na poslednjem mestu u reči). Ovako postavljajući ova dva izraza, može se zaključiti da su oni značenjski i fonološki slični.

NAFTA[1] Ovaj opšti indoevropski pa i slovenski izraz, vodi poreklo od jednog izraza iz akadskog, takođe semitskog jezika. Naime, na akadskom jeziku se izrazom: »NAPTU« označavala: »Crna tečnost, tečnost iz zemlje«. Razumljivo je da se konsonant: P zamenio frikativnim: F u većini indoevropskih jezika. Dakle i ovaj izraz je semitski koji se našao u slovenskim ali i u mnogim indoevropskim jezicima.

PITI[2] Izraz, koji se poredi sa zapadnosemitskim korenom: פה (PH čit. pe), kojim se označavaju: USTA, pre svega, ali i mnogo toga što je za taj deo glave vezano. (v. PEVATI) Kako se može videti, konsonant koji je nosioc značenja je zapravo prvi konsonant kod oba izraza. U pitanju je dakle, glas: P. U zapadnosemitskom izrazu, drugi konsonant korena (glas: H) je samo, kako je i ranije predočeno u ovakvim slučajevima, dopuna korenu te se i nemože smatrati pravim članom istog. Identična je situacija i sa slovenskim izrazom kojeg opisujemo, glagol: »Piti«. Samo je glas: P od konsonanata u korenu. U različitim vremenima i glagolskim vidovima, različiti su i nastavci koji se dodaju na osnovni glas: P. (piti, pijem, piješ, pio sam, pila je…) Zaključak je da se poređeni, zapadnosemitski i slovenski izrazi fonološki veoma nalikuju, odnosno da je i kod jednog i kod drugog glas: P nosilac značenja, te da su semantički srodni.

PLOVITI – (plivati)[3] U slovenskom izrazu PLOVITI, možemo prepoznati i *zapadnosemitski* koren, karakterističan po svom značenju i strukturi. Naime, u *zapadnosemitskim* jezicima kod glagola koji označavaju kretanje, česta je pojava udvostručenih identičnih skupova, odnosno kombinacija konsonanata i vokala. Radi se o korenu: פלבל (PLBL, PILBEL). Radi dobijanja udvostručenosti, obično se kao četvrti konsonant korena dodaje onaj konsonant koji je na sekundarnom položaju u osnovnom korenu. Ovde je dakle, dodato drugo L. Osnovni koren je PLV, koji nosi ideju: NJIHANJA, MRDANJA, LELUJANJA. Glas: B iz *zapadnosemitskog* korena, mogao je lako preći u glas: V u slovenskoj varijanti. Ovakvi prelazi konsonanata su veoma česti[XIX], zbog njihove bliskosti po mestu tvorbe. Značenjska i fonološka bliskost slovenskog i *zapadnosemitskog* korena je uočljiva. (rus. *Plavać*, češ. *Plavat*)

PLUTATI[1] Ovaj se slovenski izraz može dovesti u vezu sa *zapadnosemitskim* izrazom: פלט (PLT), kojim označavamo: NESTAJANJE, POVRAĆANJE, ODLAŽENJE, RASELJAVANJE, LELUJANJE, NJIHANJE. Semantički bi se moglo reći, da ova dva izraza nalikuju, dok sadrže apsolutno identične konsonante u svojim osnovama, te su što se konsonanata tiče, veoma slični.

ŠAFOLJ[2] Izraz, koji se može porediti sa hebrejskim korenom: שפל (ŠFL) kojim se označava: NIZIJA, UDUBLJENJE, DOLINA… Uočljiva je fonološka bliskost našeg i *zapadnosemitskog* izraza. Pre svega, konsonanti: Š, F (P), zajednički su za obe reči. Treći konsonant našeg izraza, možda je od hebrejskog L (LAMED), koji je ujedno treći konsonant *zapadnosemitskog* izraza. Zamene konsonanata ovakvog tipa, primećene su i kod drugih primera[XVI]. Dakle, što se tiče konsonanata, dva izraza se u potpunosti poklapaju. Po značenju takođe. Nema sumnje da se radi o uplivu hebrejske reči u srpski jezik. Početak poznavanja ovog izraza u srpskom jeziku, verovatno je iz perioda nakon Hrista, odnosno dolaskom hrišćanstva među Slovene. Vujaklija navodi da je ovaj izraz nastao od nemačkog: SCHAFF (Škaf), što je od grčkog: SKAPHE, odnosno svaki izdubljen predmet, valov, korito… Manjkavost ovakvog poređenja je izostajanje u grčkoj varijanti glasa: L ili Lj, kao i postojanje glasa: K, kako u nemačkoj tako i u grčkoj varijanti. Naš Izraz: ŠAFOLJ, može se porediti i sa *zapadnosemitskim* izrazom: ספל (SEFEL), kojim se označava: ŠOLJA, ZDELA, IZDUBLJENI PREDMET ZA DRŽANJE TEČNOSTI.

ŠAJKA[3] Ova se naša imenica može porediti sa *zapadnosemitskim* korenom: שיה (ŠJH) kojim se označava: PLOVIDBA, PUTO-

[1] PSERHS-2, str. 498, navodi da je u pitanju internacionalna orijentalna reč.

[2] PSERHS-2, str.667, navodi da je izraz sveslovenski i praslovenski, ali da nije indoevropskog porekla.

[3] PSERHS-2,str. 686, smatra se da ovaj glagol vodi poreklo od indoevropskog korena: pleu-, bliskog značenja.

[1] PSERHS-2, str. 686, upućuje na odrednicu: ploviti, te smatra da je po postanku ovaj glagol srodan glagolu: ploviti.

[2] PSERHS-3, str. 399, navodi da je postanje nepoznato.

[3] PSERHS-3, str. 378. Navodi da Mladenov uzima arioaltajski koren: šavam – kretati se, te tako objašnjava poreklo ovog izraza, koji se inače, kako se ovde kaže, javlja samo u slovenskim i balkanskim jezicima.

VANJE BRODOM. Ovaj je koren postao od *zapadnosemitskog* korena: שוט (ŠVT), sa istim značenjem. Kako se može pretpostaviti, jedino se *zapadnosemitski* konsonant: Š (ŠIN) zadržao u slovenskom izrazu iz oba *zapadnosemitska* korena. Međutim, uzimajući u obzir samo koren: ŠJH, može se reći da su pravi nosioci ideje konsonanti: Š, J. Konsonant H (HE) je, kako je već rečeno, produžitelj vokala pred njim i upotpunjivač korena. Poredeći zapadnosemitski sa slovenskim izrazom, zaključuje se da su ova dva *zapadnosemitska* konsonanta, koji su dakle nosioci ideje, nalaze se kako u *zapadnosemitskim* tako i u slovenskom izrazu. Skok navodi da je u izrazu: »Šajka«, –KA zapravo nastavak. Osnovu korena bi činili konsonanti: Š, J. Kao i u *zapadnosemitskom* izrazu. Zaključak koji se može izvesti je da su naš i *zapadnosemitski* izraz bliski kako fonološki tako i semantički.

SIPATI[1] Ovaj se naš glagol može dovesti u određenu korelaciju sa *zapadnosemitskim* glagolom: צפה (CAPA) kojim se označavaju radnje kao što su: CURITI, SIPATI, PLOVITI, PLIVATI. Na primarnom položaju u *zapadnosemitskoj* varijanti je konsonant C (CADI), koji se nekada izgovarao kao današnji arapski emfatik: SAAD, ili čak kao interdental »TE«. Tako da ovaj *zapadnosemitski* konsonant lako prelazi u S, Č, Ć ako neki izraz biva prenešen u druge jezike iz *zapadnosemitskih* a sadrži i konsonant: CADI. Osnovni konsonanti su dakle, kako u slovenskom tako i u *zapadnosemitskom* izrazu, C (S) na prvom mestu, i: P koji je na drugom mestu. U slovenskom izrazu, sufiks »TI« je svakako pridodat. U *zapadnosemitskom* slučaju je konsonant HE na trećem mestu, te je kako je već rečeno, isti dodat radi upotpunjavanja korena. (vidi odrednicu: JURITI). Ovako analizirajući činioce poređenih izraza, dolazi se do zaključka da su oni kako fonološki tako i semantički izuzetno bliski.

SIPATI[2] Ovaj se slovenski glagol podudara značenjski i fonološki sa *zapadnosemitskim* glagolom: שפה (SPH), koji nosi ideju PROSIPANJA, SIPANJA, DODAVANJA TEČNOSTI. Konsonant HE na finalnoj poziciji u glagolskom korenu u *zapadnosemitskoj* varijanti se ne čuje pri izgovoru, već služi kao produžitelj vokala ispred njega, kao i za upotpunu samog korena, tako da se može reći da su nosioci značenja upravo konsonanti S, P, uostalom kao što je to i u slovenskom korenu. (rus. Sipać, češ. Sipat).

SUNĐER[1] Izraz, za koji se može reći da je u slovenske jezike došao iz grčkog i latinskog jezika. (lat. Spongia). Glas: P, koji je na drugom mestu u latinskom izrazu se kod nas izgubio. Glas: G, kao četvrti konsonant latinskog izraza je u našem jeziku prešao u konsonant: Đ. U latinskom izrazu je glas: N, asimiliran sa glasom: G, te je zato i lako dao u drugim jezicima konsonant: Đ. (Kao u srpskom i italijanskom recimo). Ovaj latinski izraz, verovatno vodi poreklo od *zapadnosemitskog* korena: ספג (SPG), kojim se označava: UPIJANJE, USISAVANJE, SUŠENJE, SUNĐERAST IZGLED. Tako možemo zaključiti da je izraz: SUNĐER *zapadnosemitski*, a da je u slovenske jezike došao iz romanskih jezika. Tako postavljajući činioce ova tri izraza, može se doći do zaključka da su oni po značenju identični a da se fonološki neznatno razlikuju.

ŠOLJA[2] Ovaj izraz možemo dovesti u vezu sa *zapadnosemitskim*: סל (SAL), kojim se označava predmet u koji se može staviti ili u kojem se može čuvati suva ili tečna materija. Recimo, u hebrejskom jeziku ovim se pojmom označava: KORPA, KOŠ. Što se tiče poređenja sa našim izrazom: ŠOLJA, može se naglasiti da je, možda, moglo doći do prelaska *zapadnosemitskog* S (SAMEH) u naš glas: Š[XV], kao i da je *zapadnosemitsko*: L (LAMED), moglo lako preći u naš glas: LJ[XVI], a kod naše navedene imenice. Poredeći naš i *zapadnosemitski* izraz, može se zaključiti da su oni, kako semantički tako i fonološki veoma bliski.

TANJIR[3] Ova se slovenska imenica može uporediti sa *zapadnosemitskom* imenicom: תנור (TANUR) kojom se označava: PEĆNICA, FURUNA, POSUDA (u kojoj se hrana priprema zagrevanjem). Kao što se može primetiti, naš i *zapadnosemitski* izraz

[1] PSERHS-3, str. 241, navodi da je izraz sveslovenski i praslovenski te smatra da vodi poreklo od indoevropskog korena: sup.
[2] *Ibid.*

[1] PSERHS-3, str. 362, navodi da je reč balkanski turcizam, grčkog porekla. Kod Škaljića u: »Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku«, Sarajevo, 1989. navodi se da je izraz iz turskog jezika. (Ovako se može tumačiti samo put dolaska ove reči među Slovene, ali je poreklo verovatno semitsko – prim. aut.).
[2] PSERHS-3, str. 380, navodi da je ova reč poreklom od nemačkog: schale.
[3] PSERHS-3, str. 439, navodi da je u pitanju talijanizam, koji je preko mletačkog postao balkanski.

imaju iste konsonante. Naravno, lako je mogao *zapadnosemitski* konsonant: N (NUN) da pređe u slovenskom slučaju, eventualno, u NJ[XIII].Tako se može zaključiti da su dva poređena izraza fonološki veoma slična te da su semantički bliska

VESLATI[1] U ovom našem izrazu, može se prepoznati *zapadnosemitski* koren: בשל (BŠL), koji označava ideju: KOVITLANJA VODE, ŽUBORENJA, KLJUČANJA, kasnije i: KUVANJA. *Zapadnosemitsko* B, na primarnom položaju u korenu, zamenjeno je, možda, slovenskim labiodentalnim frikativom: V[XIX], dok je *zapadnosemitsko* Š, zamenjeno sa S[II]. Bliskost u značenju ova dva korena u dvema različitim jezičkim familijama, kao i njihova fonološka sličnost je evidentna.

VINO[2] Feničani su po Evropi i šire raširili vinovu lozu i pravljenje vina. S tim u vezi, može se porediti *zapadnosemitski* izraz za vino: יין (JAJIN) i evropski, pa i slovenski: VIN,VINUM, VAJN, VINO. Naime, prvi konsonant hebrejskog izraza često se može zamenjivati sa konsonantom: WAW (V). Verovatno da se na nekom od zapadnosemitskih jezika, vino i kazivalo: »WAJIN« ili: »UAJIN«, što bi poznavaoc osobina *zapadnosemitskih* konsonanata i fonetike mogao potvrditi. Ovako razmatrajući činioce slovenskog i *zapadnosemitskog* izraza, možemo reći da su oni fonološki slični a da označavaju isti pojam.

---

[1] PSERHS-3, str. 579, navodi se da je ovaj izraz sveslovenski i praslovenski glagol, opšteslovenski brodarski termin.

[2] PSERHS-3, str. 595, navodi da je ovaj izraz sveslovenska posuđenica orijentalnog porekla.

NEKI VAŽNIJI ZAPADNOSEMITSKI IZRAZI KOJI SU U SLOVENSKE I DRUGE JEZIKE UŠLI ŠIRENJEM HRIŠĆANSTVA

(Po azbučnom redu)

Širenjem hrišćanstva među Slovene, došlo je i do širenja i učestale upotrebe mnogih Imena i izraza iz Starog i Novog zaveta u slovenskim jezicima. Naravno da je dobar deo tih izraza i imena upravo iz hebrejskog ali i iz aramejskog i drugih zapadnosemitskih jezika. Ta se imena, broje hiljadama ali je u aktivnoj upotrebi oko 150-200 reči. Najčešći izrazi, preneti u srpski i u ostale slovenske jezike, nalaze se na narednim stranicama, uz kratka objašnjenja, zapis na hebrejskom jeziku onako kako stoji u originalnom tekstu Staroga i Novoga zaveta, kao i njihova transliteracija na srpski jezik. Svaki izraz ili ime su i rastumačeni, odnosno dato je njegovo značenje na srpskom jeziku.

AVRAM Ime, koje je u slovenske jezike ušlo verovatno dolaskom hrišćanstva među Slovene. Predstavlja direktnu transkripciju jevrejskog imena, koje je nosio i praotac jevrejskog naroda. Na hebrejskom jeziku u početku je izgledalo ovako: אברם (AVRAM), dok je nešto kasnije dobilo glas više i to glas HE (H): אברהם (AVRAHAM). Samo ime na hebrejskom jeziku znači: »Otac mnoštva-naroda«. Bolje je koristiti u slovenskim jezicima oblik: AVRAAM ili AVRAHAM, jer je ovakva konstrukcija pravilnija a to na osnovu hebrejskog izraza.

ADAM Hebrejski zraz, koji je u slovenske jezike prenet ispravno, onako kako i glasi u hebrejskom jeziku: אדם (ADAM). Kako je u hebrejskom nastao od imenice: ZEMLJA, može se reći da se pojmom: ADAM, označava: ČOVEK OD ZEMLJE, ZEMLJANIN.

AZOT Jedan od pet gradova filistejske ravnice, na važnom karavanskom putu, nalazi se pokraj grada GAZE, na obali sredozemnog mora. Zapravo njegovo pravo ime na hebrejskom

jeziku je: אשדוד (AŠDOD). Postoje indicije da njegovo ime znači: »Ljubljeni čovek«, od hebr. Imenice: IŠ-čovek, i imenice: DOD-ljubljeni, dragi, ali i stric, ujak, tetak…

ALILUJA, ALELUJA Predstavlja drevni liturgijski usklik. Nastao je direktnom transkripcijom hebrejskog izraza, zadržanog u originalu u većini prevoda Biblije. Na hebrejskom jeziku ima nešto drugačije vokale, u odnosu na poznate nam evropske varijante, kao i konsonant HE u korenu, i to na početku, ali i na kraju koji će se u ovom slučaju izgovarati, kako je i označeno u samom finalnom konsonantu, tačkom u slovu: הללויה (HALELUJAH). Predstavlja složenicu glagola u obliku imperativa za množinu: SLAVITE (Halelu) i imenice: BOG, GOSPOD (Jah. Ja), te se ceo izraz tumači kao: »Slavite Gospoda«.

AMIN Izraz, koji se stavlja na kraju molitve, kako u judaizmu tako i u hrišćanstvu. Predstavlja u potpunosti preuzetu hebrejsku reč: אמן (AMEN), a znači: »Neka tako bude, tako će biti«. Etimološki, reč je izvedena od glagola: VEROVATI, te označava: ČVRSTINU VERE, POUZDANOST.

ANA Ime, koje je kod Slovena verovatno došlo tek pojavom hrišćanstva. U starozavetnim spisima se pojavljuje kao: חנה (HANA), što na hebrejskom jeziku znači: LEPOTICA ili kako to teolozi tumače: »Smilovao se Gospod«. U samom jevrejskom imenu, teško je pronaći elemente koji bi ovo teološko tumačenje imena: HANA (ANA), potvrdili, osim pojma: HANAN-JAH.

ARMAGEDON Izraz kojim se u hrišćanstvu označava sudnji dan. Sastoji se zapravo iz dve hebrejske reči: הר מגדו (HAR i MEGIDO) u značenju: »Megidonsko brdo«. Ime ovog brda na hebrejskom jeziku, predstavlja zapravo genitivnu vezu. U ovom gradu, nedaleko od Jordana, odigrale su se dve velike bitke (Sud. 4:12–24, 2. Car. 23:29).

BARABA Izraz je aramejski, u doslovnom prevodu znači: TATIN SIN. Sastoji se od dve reči, za koje se može reći da je jedna aramejska a druga opšte *zapadnosemitska*. Prva reč je בר (BAR), što znači SIN- aramejska je. Druga je reč אבא(ABA), znači: TATA- *zapadnosemitska* je.

BETEL v. VETILJ

VAVILON Izraz kojim se u slovenskim jezicima označava: Vavilonija kao (bivša) država, ali i ZBRKA, HAOS, NERED. Predstavlja nešto lošiju transkripciju hebrejskog odnosno više aramejskog izraza: בבאל (BABEL), kojeg čine dve reči: BAB-vrata i EL-Bog. Dakle, značenje bi bilo: »Božja vrata«. Međutim, postoje indicije da se ovaj izraz može tumačiti i kroz hebrejski glagol: בלל (BALAL) sa značenjem: »Pobrkati, pomešati«. Ipak, pre bi se reklo da je ovaj glagol u hebrejskom jeziku nastao upravo iz imena: BABEL, poznatim procesom udvostručavanja konsonanata.

VARTOLOMEJ Jedan od dvanaestorice apostola. Ime koje se kod Slovena često čuje. Aramejsko je i znači: »Sin Tolomejev« (ברתלמי BARTALMAJ) Sastoji se od dve reči: BAR-sin, TALMAJ-Tolomej (ime).

VARUH, BARUH Ime koje se čuje kod Slovena nešto ređe, možde je kod Rusa poznatije. Baruh je u starozavetnim spisima bio poznat kao prijatelj Jeremije. Ime je jevrejsko: ברוך (BARUH) a znači: »Blagosloven«. Izvedeno je od hebrejskog glagola: »Blagosloviti«.

VENIJAMIN, BENJAMIN, BENDŽAMIN Benjamin je bio najmlađi Jakovljev sin. Ime se čuje kod hrišćana često, naročito kod katolika. Predstavlja hebrejski izraz: בנימין (BENJAMIN), koji se sastoji od dve reči: BEN-sin i JAMIN-jug, desna ruka. Samo ime se može tumačiti kao: »Sin- je desna ruka« ili kao: »Sin juga, južnjak«

VETILJ, BETEL Betel je gradić kraj Jerusalima. Na ovom je mestu Avram sagradio oltar a Jakov imao viziju. Ovom mestu je upravo Jakov dao ime. Danas ovaj izraz predstavlja personifikaciju doma za izučavanje religije kod hrišćana. Sama reč je jevrejska: בית אל (BETEL), sastoji se od dve reči: BET-kuća i EL-Bog, te se njeno značenje može tumačiti kao: »Božji dom«

VIRSAVEJA Grad na južnoj granici države Izrael iz perioda pre nove ere. Grad i danas postoji. Nalazi se na severnom delu pustinje: NEGEV, gde je bio i u biblijskom periodu. Kod nas je poznat iz Biblije kao: Virsaveja. Sagrađen je na mestu gde je Avram iskopao izvor. Predstavlja jevrejsko ime sastavljeno iz dve reči: באר שבע (BEER-ŠEVA), sa značenjem: »Sedam izvora« ili, što je verovatnije: »Izvor zakletve«, gde reč: BEER znači: IZVOR, a reč: ŠEVAXX znači: SEDAM ili ZAKLETVA.

VITLEJEM, BETLEHEM Ime gradića kraj Jerusalima u kojem je rođen Isus. Bio je i Davidov zavičaj. Sam njegov naziv predstavlja jevrejsko ime: בת לחם (BETLEHEM), koje se sastoji iz reči: BET-kuća i reči: LEHEM-hleb, hrana, te se njegovo ime može tumačiti kao: »Kuća hleba« ili kao: »Kuća hrane«.

GAVRILO, GABRIEL Ime često kod Slovena ali i kod hrišćana uopšte. Ovo je ime nosio jedan od sedam anđela, koji se u više navrata javljao Danilu, Zahariji, Mariji... Predstavlja staro jevrejsko ime: גבריאל (GABRIEL), sa značenjem: »Moj junak je gospod« ili: »Bog je junak«. Ime se sastoji od reči: GAVRI koja predstavlja imenicu muškog roda sa sufiksom pripadnosti za prvo lice jednine i značenjem: MOJ JUNAK, MOJ SNAGATOR i od reči: EL sa značenjem: BOG.

GAZA Naziv za grad u Filistejskoj ravnici. Danas grad koji država Izrael namerava da preda Palestincima. Istorija o Samsonu odvija se upravo u njemu. Naziv grada je semitski: עזה (AZZA) sa značenjem: »Jaka, silna, moćna«.

GALILEJA Oblast u centralnom i severnom Izraelu. Naziv koji se često čuje kod Slovena pa i kod mnogih drugih hrišćana. Na hebrejskom jeziku zvuči kao: גליל (GALIL), a značenje ove reči često se tumači kao: »Oblast«.

GOLGOTA Mesto gde je Isus razapet. Označava u slovenskim jezicima i mesto na kojem se muči, lošu situaciju... U slovenskim jezicima predstavlja gotovo tačno transkribovanu hebrejsku reč: גלגלת (GALGELET), sa značenjem: »Lobanja«. U Isusovo vreme, na aramejskom jeziku je ova reč zapravo imala oblik: גלגלתא (GALGOLTA), sa istim značenjem. U slovenskoj varijanti izraza došlo je do ispadanja konsonanta: L, radi lakšeg izgovora.

GOMORA Jedan od pet gradova na južnoj starni Mrtvog mora, razoren zemljotresom i sumporom u biblijskom periodu. Sam naziv predstavlja jevrejsku reč, transkribovanu tako da olakšanjen izgovor: עמורה (XXAMORA). Samo značenje naziva grada na hebrejskom jeziku bilo bi: RASTURANJE, RAZMEŠTANJE, ČIŠĆENJE...Prvi konsonant hebrejskog izraza je gutural: AJIN, koji se u ovom slučaju preneo kao glas: G u indoevropske jezike.

DAVID Bio je kralj Judeje, poznat po hrabrosti i svojoj obdarenosti za pesništvo. Ime DAVID, predstavlja tačnu transkripciju jevrejskog imena: דוד(DAVID). Samo ime znači: »Voljubljeni« ili prema aramejskoj varijanti: »Poglavica«.

DANILO Bio je prorok, napisao je knjigu Starog zaveta, koja se po njemu i zove. Njegovo ime predstavlja nešto izmenjenu transkripciju jevrejskog imena: דניאל (DANIEL), što na hebrejskom jeziku znači: »Moj sudac je Bog«, ili: »Bog mi sudi«.

EVA, JEVA Ime, koje je Adam dao prvoj ženi. Samo ovo ime: חוה (HAVA), potiče od hebrejskog glagola: »Živeti«, te se najčešće tumači kao: »Majka svega živog« ili: »Životodavnica, ona koja daje život«.

ELEAZAR, ELIEZER U Starom zavetu ima trinaest osoba sa ovakvim imenom. Jedan od njih bio je treći Aronov sin. Samo ime je jevrejsko a predstavljeno je izrazom: אליעזר (ELIEZER), sa značenjem: »Bog je pomogao«, ili: »Bog je pomoć«, gde reč: EL znači BOG a reč: XXEZER znači: POMOĆ.

ELIAKIM Bio je glavni starešina posluge na dvoru judejskog cara Jezekoje. Njegovo ime je jevrejsko: אליאקים(ELIAKIM), a znači: »Neka Bog uspravi« ili: »Bog postoji«. Ime je nastalo od reči: EL-Bog i reči: XAQIM-Uspraviće, postojaće.

EMANUILO Bilo je ovo ime deteta čije je rođenje prorekao Isaija. Samo ime je jevrejsko: עמנואל (IMANUEL), a predstavljeno je izrazima: XXIMANU-sa nama i EL-Bog, sa značenjem: »Bog je sa nama«

ESTER v. Jestira

ŽIDOV, ŽID v. Jevrejin

ŽIDOV Ovaj pojam, kojim se u mnogim slovenskim jezicima označava: »Jevrejin«, kao pripadnik istoimenog naroda, predstavlja više romansku ili čak francusku transkripciju izraza: »Jevrejin«. Kako je u romanskim jezicima često naš glas »J«, izgovaran kao glas: Ž, ovakvo objašnjenje se može uzeti za ispravno. (Uporedi sa odrednicom: »Jevrejin«).

ZAHARIJA Bio je prorok, koji se iz Vavilona vratio u domovinu te podsticao Jevreje da obnove drugi hram. Ovo je ime nosio

i otac Jovana Krstitelja. Samo ime je jevrejsko: זכריה (ZEHARJA), sastoji se od dve reči: ZAHAR-sećati se i reči: JAH-Bog, sa značenjem: »Opomenuo se Gospod« ili opisno: »Bog se uvek seća nas«.

IZRAILJ, IZRAEL Ime, koje je anđeo dao Jakovu, pre nego što se sastao sa bratom Isavom. Ceo se jevrejski narod zove imenom Izraela. Prvi car države Izrael bio je Saul, zatim David a na koncu Solomon. Nakon njega Izraelsko carstvo se raspada na severno-Izrael i na južno-Juda, Judeja. Izrael je bio mnogoljudniji, sastojao se od deset plemena. Mnogi trgovački putevi išli su upravo kroz Izrael. Glavni grad je bio SIHEM (Šhem), zatim TIRSA, te Samarija. Carstvo je trajalo oko dve stotine godina dok ga nisu osvojili Asirci. Plemena su rasuta po Asiriji i drugim tadašnjim državama, da se nikada ne bi vratila. Tek 1948. osniva se savremena država Izrael, istoga imena: ישראל(JISRAEL). Značenje ovog izraza je višestruko, međutim kako teološki tako i filološki izvori slažu se u jednom: Izrael je reč koja se sastoji iz dve jevrejske reči: JISRA-Nadjačaće, boriće se, i reči: EL-Bog. Tako se izraz JISRAEL objašnjava kao: »Čovek koji se bori sa Bogom«.

ILIJA Bio je veliki prorok u severnom carstvu, dakle u Izraelu, tokom devetog veka. Bio je takođe verski i duhovni vođa Jevreja. Njegovo ime je jevrejsko: אליהו (ELIJAHU), sastoji se iz tri jevrejske reči: ELI-moj Bog, JAH-Jahve i reči: HU-on, on je, koja je kako se vidi u imenu, nešto modifikovana, odnosno jedan konsonant HE se asimilirao sa drugim, te se dobilo jedno: HE u navedenom imenu: ELIJAHU.

ISAK, IŽAK, ICIK Bio je Avramov drugi sin, i jedan od starih izraelskih patrijarha. Njegovo ime je jevrejsko: יצחק(JICHAK), nastalo od hebrejskog glagola: »Smejati se, smeškati se«, koji se u ovom imenu nalazi u obliku imperfekta trećeg lica jednine, muškog roda, sa značenjem: »Smejaće se on«. Teolozi i egzegete tvrde da se u ovom imenu krije i izraz za Boga, kako su većina važnih biblijskih imena imali u svojoj konstrukciji i imenicu: »Bog«. Dekle, egzegete smatraju da je značenje ovog imena: »Neka se Božanstvo smeška«.

ISAIJA Bio je državnik, spasao je Jerusalim od Asiraca, oko 700. god. p. n. e. Napisao je i jednu knjigu Staroga Zaveta. Njegovo ime je jevrejsko: ישעיהו (JEŠAJAHU; JEŠAXXJAHU). Samo

se ime sastoji iz tri hebrejske reči, i to: JEŠUXXA-spas, JAH-Gospod, HU-on, on je. Izrazi: »Jah« i: »HU«, asimilirani su, zapravo dva konsonanta: HE su asimilirana u jedan. Iz tog razloga na kraju imena postoji samo jedan glas: H. Tri objašnjene reči a u obliku pomenutog imena znače: »Gospod je spas«.

JAKOV Treći jevrejski patrijarh, mlađi Isakov sin, oženio se Rahiljom. Bilo je još nekoliko ličnosti u Bibliji koji su nosili ovo ime. Samo ime je jevrejsko: יעקוב (JAAKOV) a znači: »Onaj koji drži« i to misleći na: »Onaj koji drži za petu«, što se ne može videti iz samog izraza: »JAAKOV« na hebrejskom jeziku, ali se zaključuje iz konteksta u Biblijskom tekstu.

JAHVE Božje ime. Piše se sa četiri konsonanta: יהוה-(JHWH), što se često označava kao tetragramaton. Jevreji ga ne izgovaraju već, na mestima na kojima se u tekstu nalazi ovaj tetragramaton čitaju: ADONAJ (Gospod). Razlika između pisane i iste te pročitane reči označava se sa: KETIB VEQERE u hebrejskom jeziku. Sam tetragramaton, predstavlja glagol: »Biti«, u imperfektu za treće lice jednine muškog roda. Najčešće se tumači kao: »Ja sam onaj koji ću uvek postojati«. Današnje čitanje ovog imena kao: »JEHOVA« može se smatrati nenamernom pogreškom, pošto je tetragramaton nakon Masoretske revizije i vokalizacije starozavetnog teksta, dobio vokale reči: ADONAJ-Gospod. (S tim da početni vokal: »a«-šewa compositum u reči ADONAJ postaje muklo: »e« tj. »šewa na« kada stoji, ispod konsonanta koji nije gutural). Imajući ovo u vidu, tetragramaton je ispod konsonanta: JOD dobio vokal: »e«, nakon konsonanta: HE, dobio je vokal: »o«, nakon konsonanta WAW je dobio vokal: »a«, a poslednje HE iz tetragramatona ne čita se prema pravilima hebrejske fonetike. Dakle, sve vokale je ovaj tetragramaton dobio od reči: *ADONAJ*. Mi danas ne možemo znati koji su zapravo vokali stajali u tetragramatonu, pošto Jevreji ime Božje nisu izgovarali, te Masoreti verovatno nisu ni mogli zapisati vokale originalnog izgovora.

JEVREJIN Jevreji su kao nacija prvi put pomenuti u Starom zavetu u prvoj mojsijevoj knjizi, u četrnaestoj glavi u trinaestom stihu. Ovde se Avram naziva Jevrejinom. Sam izraz: »Jevrejin«, predstavlja nešto modifikovano ime za pomenuti narod na hebrejskom jeziku. Naime, na maternjem jeziku, Jevreji su sebe nazivali: עברי (IVRI). Ovo je ime izvedeno od hebrejskog glagola: עבר (XXAVAR), što znači: »Preći, proći, doći...« Kako su

Jevreji, često prelazili sa područja na područje u periodu njihovog nastanka kao naroda, logično je da ih i ovakvo ime opiše. Često se pojam: »IVRI« tumači kao: »Prečanin, onaj koji je došao od preko, došljak...«, te se ovakvo tumačenje pojma: »Jevrejin« može uzeti za ispravno. U našoj reči: »Jevrejin«, zadržani su glasovi: V i R iz originalnog imena. Glas: J je zamenio hebrejsko: AJIN, verovatno radi lakšeg izgovora, te je dodat sufiks: -in.

JEVREM, JEFREM Bio je Josifov sin, rođen je u Egiptu, gde ga je usvojio deda Jakov. Rodonačelnik je i jednog velikog jevrejskog plemena. U oblasti Izraela, osnovan je i grad pod istim imenom. Samo ime je jevrejsko i predstavlja po svom obliku imenicu u dualu: עפרים (EFRAJIM). Dualom se označava, kako to i sama reč kaže-dvojina, te se navedenim jevrejskim imenom označava zapravo: »Dvostruka plodnost«. Time bi se objasnilo i značenje ovog čestog jevrejskog imena.

JEZDRA Bio je jevrejski pisac i vojvoda, koji se vratio u Jerusalim iz ropstva u periodu vladavine kralja Artakserksa. Njegovo ime je jevrejsko, pomalo nepravilno transkribovano. Naime, na hebrejskom jeziku, ime: JEZDRA ima oblik: עזרה (EZRA), sa značenjem: »Pomoć«, ali je radi lakšeg izgovora, grleni hebrejski glas AJIN zamenjen u našoj varijanti glasom: J, kao kod reči: »Jevrejin«.

JELISAVETA Bila je žena proroka Zaharije, živela je u brdima Judeje. Ovo je ime nosila i rođaka Marije, majke Isusa Hrista. Njeno ime je jevrejsko: אלישבע (ELIŠEVA), a sastoji se iz dve reči: EL – Bog, ŠEVA – sedam, zakletva. Značenje imena se može tumačiti dvojako, i to: »Gospod me je zakleo«, ili: »Bog je sedmica-vernost savršenosti«.

JEREMIJA Prorok jevrejski, iz Jerusalima, delovao u periodu od 654–584. p. n. e. Ime mu je jevrejsko: ירמיהו (JIRMEJAHU), a sastoji se od tri hebrejske reči: JIRME – podićiće, uspraviće; JAH – Bog; HU – On. Naravno, u ovom su imenu dva glasa: H (HE), asimilirana u jedan. Često se ovo ime tumači kao: »Neka Bog uzdigne, neka Bog uspravi«.

JERUSALIM Grad, koji se nalazi u oblasti Judeje, nedaleko od Mrtvog Mora, i to severo-zapadno od njega. Osvojio ga je car David i načinio ga glavnim gradom Izraela te duhovnim i religijskim centarom Jevreja i judaizma, kasnije i hrišćananstva pa i islama. Do 1966. podeljen između Jordana i Izraela. Danas glavni

grad Izraela. Samo ime grada na hebrejskom jeziku je: ירושלים (JERUŠALAJIM). Po brojčanoj konstrukciji, imenica je u dualu, te treba razmišljati o tome da se grad sastojao eventualno iz dve celine. Ime grada na samom hebrejskom jeziku je nešto modifikovano, a potiče od tri reči: IR – עיר – grad; HU – הוא-on; ŠALOM – שלום – mir. Ime grada se tumači kao: »Grad mira«

JESTIRA,ESTER Jevrejska herojka u Knjizi o Jestiri. Njeno ime je jevrejsko:אסתר (ESTER), a može se tumačiti kao: »Skrovište, sklonište«, kako je u korenu imena zapravo hebrejski glagolski koren: סתר (STR), sa značenjem: »Sakriti, skriti, sakriti se«.

JOAKIM, JOAHIM Bio je car Judeje u Jerusalimu, ime mu je jevrejsko: חלקיהו (HILKIJAHU), a sastoji se od tri reči: HILKI-Razdelio, odvojio me je; JAH-Bog; HU-On. Dva glasa: H (HE), asimilirala su se u jedan, u navedenom imenu. Često se ime tumači kao: »Bog me je odvojio, Gospod je razdvojio«. Kao što se može i primetiti, naš prepis ovog jevrejskog imena otišao je isuviše daleko od originala.

JOB, JOV Bio je bogat i bogobojažljiv čovek, živeo u zemlji Uz nedaleko od Kanaana, Bog ga je stavio na proveru oduzevši mu svu decu i imanje. Ime je jevrejsko: איוב (IJOV), a tumači se kao: »Onaj koji se vraća«.

JOVAN Bio je ribar na Galilejskom jezeru, apostol, napisao: »Jevanđelje po Jovanu«, njegovo ime je u navedenom, dakle našem obliku zapravo grčki vid jevrejskog imena: יחנן (JOHANAN), koje na hebrejskom jeziku nosi značenje: »Gospod je milostiv«.

JONATAN, DŽONATAN Bio je Mojsijev potomak, osnivač jedne svešteničke porodice, u starozavetnim spisima postojao i Jonatan, Saulov sin, koji je bio veliki Davidov prijatelj. Ime je jevrejsko: יונתן (JONATAN), a tumači se kao: »Gospod je dao«. Samo ime se sastoji od dve hebrejske reči: JAH – Bog; NATAN – Dao je.

JORDAN Reka koja se pruža na 220 km. Izvirući na planini Hevron, ulivajući se u Mrtvo more. Često se u starom zavetu pominje, naročito prilikom prelaska ove reke u: »Obećanu zemlju«, pod vođstvom Isusa Navina. Jovan Krstitelj je tu propovedao i krstio Isusa Hrista. Danas i jedna arapska država nosi

ovo ime. Ime reke je jevrejsko: ירדן (JARDEN), i tumači se kao: »Onaj koji se spušta«, dakle samo ime vodi poreklo od hebrejskog glagola: JARAD – sići, spustiti se…

JOSIJA Bio je car Jude i to od svoje osme godine, vladao 31 godinu, od oko 640–609. p.n.e. Ubijen u Megidu, u borbi protiv Egipćana. I brat Isusa Hrista zvao se Josija. Ime je jevrejsko: יהו-יאש (JOŠIJAHU), a tumači se obično kao: »Neka Gospod isceli«.

JOSIF Bio je patrijarh, sin jakova i Rahilje (Rahela), prodat je u ropstvo u Egipad.Tumačio je snove egipatskom faraonu, pomogao je svome ocu i braći kada su iz Kanaana došli u Egipad. Ovo ime je nosio i Marijin suprug, odhranio je Isusa Hrista kao otac. Još je nekoliko biblijskih ličnosti nosilo ovo ime. Ono je jevrejsko: יוסף (JOSEF), i tumači se kao: »Pridodaće, dodaće«, misleći se pri tom na: »Neka Gospod pridoda«. Ime potiče od hebrejskog glagola: HOSIF – dodati, pridodati…

JUDA Rodonačelnik jevrejskog plemena Judinog, sin Jakova, ovo je ime nosio i jedan od dvanaest apostola Hristovih, kao i Juda Iskariot koji je izdao Isusa Hrista. Ime je jevrejsko: יהודה (JEHUDA), a obično se tumači kao: »Neka bude slavljen, neka bude hvaljen«. Ime potiče od hebrejskog glagola: HODA – hvaliti, zahvaliti, slaviti…

JUDEJA Južni deo Kanaana, kasnije Izraelskog carstva. Kao samostalno carstvo, odvojeno od severnog Izraelskog, bitiše u periodu od 950. p. n. e. do 586. p. n. e. Kasnije se nalazila pod Rimskim carstvom. Ime njeno je jevrejsko i potiče od imena JUDE rodonačelnika istoimenog jevrejskog plemena (v. JUDA).

JUDITA Bila je udovica, koja je pomogla da se od opsade spase njeno mesto Vetulija. Njeno ime predstavlja ženski rod imena: JUDA (v. JUDA).

KAIN Bio je prvi sin Adama i Eve, ubio je svoga brata Avelja, te je bio primoran da živi nomadskim životom. Njegovo ime je jevrejsko: קין(KAJIN), a obično se tumači kao: »Kovač«.

KANAAN Zemlja zapadno od reke Jordan, koju je Bog dao Avramu i njegovim potomcima. Smatra se (Šošan E.: Ha-milon ha-xxivri ha-merukaz) da ovo ime znači: »Trgovac«. U slovenske jezike, ime je ušlo kao: Hanan, Kanan i sl.

KAPERNAUM Mesto na severnoj obali Galilejskog jezera, i centar rimske vlasti u Galatiji. Ovde je Hrist propovedao po sinagogama. Ime mesta je jevrejsko: כפר נחום (KEFARNAHUM), a sastoji se od dve reči na hebrejskom jeziku: KEFAR – Selo, NAHUM – Naum (ime), te se tumači najčešće kao: »Naumovo selo«.

KARMIL, KARMEL Planinski venac u Samariji i delom u Galileji, visine do 540 m. pokriven hrastovima i maslinama. Ovde je prorok Ilija izazvao Ahava, kada su Valovi proroci bili ubijeni. Ime je jevrejsko: כרמל (KARMEL), a najčešće se tumači kao: »Vinograd«, ili kao: »Rasadnik«.

KORVAN Korvan je hebrejski izraz kojim se označava predmet ili životinja kao prilog ili zavet Bogu. Kod muslimana je to: KURBAN (Ovan za žrtvu). Reč je jevrejska: קרבן (KURBAN), dakle kao i na arapskom jeziku, a tumači se kao: »Posvećeni dar«.

LAVAN Bio je potomak Nahora i brat Revekin.Jakov se oženio Lavanovim kćerima: Lijom i Rahiljom. Ime je jevrejsko: לבן(LAVAN) a znači, odnosno tumači se kao: »Beo, bele boje«.

LAZAR Bio je brat Marije i Marte. Hrist je vaskrsnuo Lazara, čije je telo provelo tri dana u pećinskom grobu. Ime je jevrejsko: לעזר (LAAZAR), a tumači se kao: »Božja pomoć«. Ime je nastalo od hebrejskog glagola: »Pomoći« – XXAZAR (עזר)

LEVIJATAN Mitsko morsko čudovište sa mnogo glava, danas se ovim imenom u hebrejskom jeziku predstavlja morski sisar: kit. Izraz je jevrejski: לביתן (LEVJATAN).

MAGDALA Grad u Galileji, v.GALILEJA; na karavanskom putu Damask–Nazaret. Ovde je rođena Marija Magdalena. Ime mesta je aramejsko: מגדלא (MAGDELA), nastalo od svezapadnosemitskog korena: GDL (kojim se označavju: veličina, moć, rast i sl.), a tumači se kao: »Uzvišenje, veličina…«

MAKAVEJAC član porodice Makavejaca, koja je uspela da pridobije nezavisnost Jevreja od Sirije. Makavejci su vladali od 166. do 63. p. n. e. kada su ih pokorili Rimljani. Makavejac je

jevrejsko ime: מקבי (MAKABI), obično se tumači kao: »Čekić, malj«.

MAKABI v. Makavejac

MALAHIJA Bio je prorok, napisana istoimena knjiga, oko 460. p. n. e. Ime je jevrejsko: מאלכי (MALAHI), izvedeno je od korena kojim se označava: ANĐEO, BOŽJI POSLANIK, te se njegovo ime tumači najčešće kao: »Anđeoski, onaj koji je kao anđeo«.

MANASIJE Bio je Josifov sin, rođen je u Egiptu. Jedno istoimeno jevrejsko pleme poteklo je upravo od njega. Naseljavalo je istočni i zapadni deo reke Jordan. Njegovo ime je jevrejsko: מנשה (MENAŠE), najčešće se tumači kao: »Onaj koji je učinio da zaboravim, onaj koji izaziva zaborav«.

MARIJA Bila je majka Isusa Hrista i Josifova verenica. Takođe rođaka sa Jelisavetom, majkom Jovana Krstitelja. Ovo je ime nosila i Marija Magdalena (Marija iz Magdale – v. MAGDALA), koja se spasla od lošeg načina života te postala Isusova sledbenica. Majka Jakova i Josifa nosila je takođe ovo ime. Postoji još nekoliko ličnosti iz Biblije koje su se ovim imenom zvale. Ime je jevrejsko: מרים (MIRJAM), a tumači se kao: »Uzvišena« ili kao: »Gospodarka mora«.

MATUSAL, METUZALEM Bio je potomak Sita i Enoha, čovek koji je prema biblijskom predanju najduže živeo. Prema podacima koje se navode u Starom zavetu, živeo je 969 godina. Njegov unuk je bio Noje, nama poznat po NOJEVOJ BARCI. Ime: »Metuzalem« je jevrejsko: מתשלח (METUŠALAH), a može se tumačiti kao: »Poslat, Dat, Dobijen «. Ili još bolje kao: »Onaj koji je poslao, odagnao smrt«.

MESIJA Izraz, kojim se označava izbavitelj, čiji se dolazak očekuje. Ovakvo objašnjenje izraza nalazi se u enciklopedijama judaizma. Hrišćanski izvori objašnjavaju da je Mesija upravo: Hristos, grčki prevod jevrejske reči: »Mesija«. Prvobitno se ovim izrazom označavalo svako lice premazano (pomazano) osveštanim uljem. Jevrejski izraz u originalnom obliku izgleda ovako: משיח (MAŠIAH). Predstavlja izvedenicu od glagola: »Pomazati, premazati, namazati, mazati uljem«... U našem jeziku, hebrejsko: Š (ŠIN), prešlo je u: S, dok je grleni glas: H (HET) nestao, te se radi lakše upotrebe pojavljuje sufiks ženskog roda u izrazu

koji, između ostalog, nadoknađuje odbačeni glas: HET u samoj reči.

METUZALEM v. MATUSAL

MIRJAM Sestra Mojsijeva. Predvodila je žene u igri i pesmi kada su jevreji prešli Crveno more pod vođstvom Mojsija. Po njoj su: »Daire«, kao muzički instrument na hebrejskom jeziku dobile ime. Ovo se ime dovodi u vezu sa imenom: Marija. V. odrednicu: Marija.

MISIR Jedan od naziva za Stari Egipad. Egipad je zemlja koja se i danas proteže u široj oblasti duž reke Nil. Jevrejski narod boravio je u Egiptu gotovo 400 godina te odatle primio mnoge običaje ali i mnoge elemente staroegipatskog jezika u svoj jezik. Sam izraz: »Misir« je verovatno jevrejskog porekla: מצרים (MICRAJIM). Na hebrejskom jeziku pomenuti izraz je u obliku duala, verovatno iz razloga što se stari Egipad sastojao iz dve celine. Jevrejska konstrukcija izraza, nešto je izmenjena u slovenskoj varijanti. Naime, hebrejsko: C (CADI), prešlo je u slovenskom slučaju u konsonant: S. Dualski nastavak iz hebrejske reči je otpao, a između konsonanata: C-R umetnut je vokal: I.

MISPA Mesto na kojem su Jakov i Lavan podigli gomilu kamenja da bi time obeležili savez o prijateljstvu. (1. Moj. 31:45-52) Mispa je bio i centar, kojeg su Jevreji izabrali u Judeji, kada je većina naroda bila odvedena u Vavilon. Bio je i religiozni centar ustanka Makabejaca. Samo ime MISPA, je jevrejsko: מצפה (MICPE), a znači: »Osmatračnica, stražarnica«. Izvedeno je iz glagola: »Gledati, posmatrati«.

MIHAJLO, MIHAEL, MAJKL Mihajlo je arhanđel koji čuva i pomaže Izraelce. (Dan. 21:1) U Otkrovenju Jovanovom se opisuje kako je u stalnoj borbi protiv Satane, aždaje zla. Samo ime je jevrejsko: מיכאל (MIHAEL) a sastoji se od tri jevrejske reči: MI-sa značenjem: »Ko«, HA (KA) – sa značenjem: »Kao« i reči: EL-sa značenjem: »Bog«. Dakle, celo se ime može tumačiti sa: »Ko je kao Bog«.

MOAV Drevno carstvo i narod, na visoravnima jordanske oblasti, istočno od Mrtvog mora. Ovde je Mojsije preminuo. Moavci i Izraelci (Jevreji), često su bili u ratu. Samo ime je zapadnosemitsko: מואב (MOAV), sastoji se od dve reči:מן (MIN)-sa značenjem: „Od, Iz" I: אב (AV) – sa značenjem: „Otac", te se ime kao takvo tumači sa: "Od oca, koji je od oca".

MOJSIJE Bio je zakonodavac i prvi veliki izraelski poglavar i vođa. Iz Egipta je izveo Jevreje oko 1300. p. n. e. te ih poveo u obećanu zemlju Kanaan (v. Kanaan). Primio je Deset Božjih zapovesti na planini Sinaj. Umro je prema Starozavetnim knjigama u svojoj 120-oj godini. Pravo njegovo ime je: משה (MOŠE), što se tradicionalno tumači kao: »Izvađen iz vode«, mada isti pojam na staroegipatskom jeziku znači: »Sin«. On je i bio navodni sin egipatskog faraona.

NAZARET Selo na galilejskim brdima, danas grad- podeljen na gornji i donji deo. Isus Hrist provodi detinjstvo u ovom mestu. Ime mesta je jevrejsko: נצרת (NACRAT), potiče od glagolskog korena: נצר (NCR)-čuvati, štititi, te se ime kao takvo tumači kao: »Zaštićen, čuvan, sačuvan«. U hebrejskom jeziku ovo ime je u obliku ženskog roda, kako fonološki tako i po pravilu o rodu toponima, koji su u zapadnosemitskim jezicima gotovo uvek ženskog roda.

NATAN Bio je sin kralja Davida (SAM. 5:14) a ovo ime je nosio i prorok na Davidovom i Solomonovom hramu. Ime je inače jevrejsko: נתן(NATAN) i predstavlja treće lice perfekta za muški rod, glagola: »DATI«, te se ime tumači najčešće sa: »Dao je, poklonio je, prineo je«, kako su ovo i semantičke varijante hebrejskog glagola: »Dati«.

NAUM Bio je prorok, rođen u Elkosu, malom Galilejskom selu, koje je kasnije dobilo ime Kapernaum. Napisao i knjigu: »Knjiga proroka Nauma«, oko 613. p. n. e. Ime je jevrejsko: נחום (NAHUM), i potiče od hebrejskog glagola: נחם (NAHAM) sa značenjem: »Sažaliti se, oprostiti…«. Ime Naum, predstavlja particip pasivni pomenutog glagola, sa značenjem: »Sažaljiv, oprostiv«. Kako se može i primetiti, gutural: H (HET), je iz naše varijante imena ispao, verovatno radi lakšeg izgovora.

NEMANJA, NEMAN Bio je vojvoda sirijačkog cara u Damasku. Isceljen od lepre, prihvata izraelskog Boga kao svoga. Njegovo ime je jevrejsko: נעמן (NAAMAN), nastalo od hebrejskog korena: נעם (NXXM) – biti prijatan, činiti nekome prijatne stvari… Njegovo se ime tumači dakle kao: »Prijatan, nežan, simpatičan«. Po Nemanu je i Nemanja dobio ime.

NOJE Bio je sin Lameha, i Adamov potomak. Poznat po tzv. Nojevoj barci, kao glavna ličnost istoimenog mita i biblijskog izveštaja. Imao je tri sina: Šema, Hama i Jafeta, rodonačelnike Semita, Hananejaca i Indoevropljana. (1. Moj. 6–9). Njegovo ime je jevrejsko: נוח (NOAH) a predstavlja izvedenicu od glagola: נח (NAH), sa značenjem: »Odmoriti, odmarati se«, te bi značenje ovoga imena moglo biti: »Počinak, odmor, onaj koji se odmara«.

OSANA Pozdrav, koji je bio uobičajen kod Jevreja sedmog dana praznika: SJENICA tj. SUKOT. I Isusa su na ovaj dan ovako pozdravljali. Kao svečani usklik, ova je reč ostala i danas na hrišćanskim bogosluženjima. Usklik predstavlja jevrejski izraz, koji je modifikovan i prilagođen slovenskim jezicima. Sastoji se od dve hebrejske reči: הושע (HOŠA) i reči: נא (NA). Prva navedena reč izvedena je od hebrejskog glagola: ישע (JAŠAXX), sa značenjem: »Pomoći, spasiti…« Druga reč je čestica za molbu u hebrejskom jeziku: נא (NAX). U izrazu HOŠA-NA, radi se o imperativu pomenutog glagola za muški rod, dakle: »Spasi, izbavi, pomozi«. Ceo bi se izraz mogao objasniti sa: »Spasi nas, molimo«, ili: »Izbavi nas, molimo te«.

PASHA Jevrejski praznik, ustanovljen posle prelaska Jevreja preko Crvenog mora pod vođstvom Mojsija. Poznat je i kao Praznik beskvasnih hlebova, kao uspomena na brzo spremanu hranu koju su Jevreji sebi pripremili pri polasku iz Egipta. Svetkuje se počev od četrnaestog dana prvog meseca Nisana po jevrejskom kalendaru u trajanju od sedam dana.Judaizam tačno propisuje obred i poredak pri praznovanju pashe, naročito pashalne večere (SEDER PESAH). Naziv praznika: »Pasha«, je od hebrejskog imena za isti praznik: פשח (PESAH), što znači: »Prelazak, izlazak…« Hebrejska imenica: PESAH, izvedena je od korena: פסח (PSH), kojim se označava: PRELAŽENJE, ODLAŽENJE, IZLAŽENJE…

RABIN, RAVI Titula za ugledne učitelje. Upotrebljava se od oko 70. p. n. e. Ovim se imenom označavaju »Književnici« – učitelji Zakona. Tako su i Isusa Hrista obično oslovljavali. Heb.

רב (RAV sing.); רבי (RAVI sing. sa imeničkim sufiksom – sa značenjem: moj učitelju)

RAHILJA, RAHELA Bila je Lavanova kćer, žena Jakova i majka Josifa i Benjamina. Jakov je za nju služio kod Lavana sedam godina, ali su mu podmetnuli stariju Rahelinu sestru Liju, te je za Rahelu služio još sedam godina. Rahela je umrla na porođaju Benjamina. Ime je jevrejsko: רחל (RAHEL), a tumači se u teološkoj literaturi kao: »Ovca«. Međutim, bolje bi bilo dovesti ga u vezu sa glagolom: RWH, te ga tumačiti kao: »Bog se smekšao, Bog je prestao da se srdi«.

REBEKA, REVEKA Bila je kćer Melhe i Vatuila. Udala se za Avramovog sina Isaka, sa kojim je imala sinove: Isava i Jakova. Kao žena patrijarha, nosilac je božanskog obećanja. Sahranjena je u istoj pećini(pećina Makpela), u kojoj su sahranjeni i Sara njena svekrva, Avram, Isak, Lija, i Jakov. Ime je jevrejsko: רבקה (RIVKA), a značenje ovoga imena se tumači na više načina. Najčešće se u teologiji objašnjava kao: »krava«, ali bi prihvatljivije bilo tumačiti ovo ime kao: »Sama, samica, neudata…« a poznavajući hebrejski koren: RBK.

RUT, RUTA Moavka koja se udala za Jevrejina, Nojemininog sina. Sin Rute je Ovid, Davidov deda. O njoj je i Knjiga o Ruti, napisana oko 400. p. n. e. Ime je jevrejsko ali i zapadnosemitsko uopšte: רות (RUT), a tumači se kao: »Lepuškasta«.

SAMARIJA Grad, sagrađen oko 870 g.p.n.e., kao predstonica Izraela, od cara Amrija. Osvojili su ga Asirci 721.g.p.n.e. Grad je obnovio Irod Veliki. Kasnije i oblast u okolini nosi ovaj naziv, sve do danas, a nalazi se u centralnoj Palestini tj. današnjem Izraelu. Ime je jevrejsko: שומרון (ŠOMRON), nastalo od jevrejskog glagolskog korena: ŠMR-čuvati. Ime Samarija se može tumačiti kao: »Stražarsko mesto, kula, mesto za čuvanje i stražu…«

SAMSON Bio je iz danovog plemena, neprijatelj Filistejaca, veliki jevrejski heroj, njegova supruga Dalila (Dalida) je uspela da otkrije da je njegova snaga u kosi, te mu je kosu i odsekla, da bi ga Filistejci savladali. Dalila je inače i bila Filistejka. Njegovo ime je jevrejsko: שמשון (ŠIMŠON), nastalo od hebrejske reči: ŠEMEŠ – Sunce, te se tako i tumači.

SAMUILO Bio je prvi prorok nakon Mojsija, podsticao je Izraelce protiv neprijatelja. Pomazao je Saula za prvog cara izraelskog. Pomazao je i Davida za naslednika Saulovog. Napisao je knjige staroga zaveta: Samuel I, Samuel II. Ime je jevrejsko: שמואל (ŠEMUEL). Samo se ime sastoji od dve hebrejske reči: ŠEM – ime (sa zamenićkim sufiksom za treće lice muškog roda, dakle: njegovo ime) i reči: EL – Bog. Dakle, ovo se ime tumači kao: »Njegovo ime je Bog«.

SARA Bila je Avramova žena, u dubokoj starosti sa njime rodila Isaka, te postala pramajka izabranog naroda. Umrla je u Hebronu, sahranjena u pećini Makpela. Njeno ime je jevrejsko: שרה (SARA), nastalo od hebrejskog izraza: SAR – kraljev izaslanik, ministar, gospodin, pripadnik elite. Dakle, ime: Sara je ženski rod, pomenute hebrejske reči: SAR, a tumači se kao: »gospođa, gospodarica, izaslanica«.

SATANA, SOTONA Ime, koje se daje u Svetom Pismu onome koji nosi zlu silu, koji se suprotstavlja Bogu, ali koji je potpuno poražen. Izraz je jevrejski: שטן (SATAN), a značenja je na hebrejskom: »Neprijatelj«.

SAUL Bio je Kisov sin iz Benjaminovog plemena, inače prvi izraelski car (1. Sam. 9–14). Prestonica mu je bila u Gavaji. Bio je loše naravi, svađao se sa Samuilom. Njegovo ime je jevrejsko: שאול (ŠAXUL čit. ŠAUL), a znači: »Izmoljen, zamoljen, upitan, ispitan…« Inače potiče od hebrejskog: ŠXL – PITATI.

SERAFIMI Jedan od činova nebeske hijerarhije, koji je najbliži Bogu, a oni sami su najviša duhovna bića. Pominje ih Isaija u svome viđenju (Is 11, 26). (Is 11, 26). Izraz je jevrejski: שרפים (SERAFIM), koji se nalazi u pluralu, sa značenjem: »Plameni, gorući, ognjeni«. Ime je nastalo od hebrejskog glagola: SRF – SAGORETI; GORETI…

SIMEON, SIMON, ŠIMON Biblijsko jevrejsko ime, koje se u Starom Zavetu javlja kao vlastito kod više ličnosti. Među važnijima koji su ga nosili bili su apostol Petar, hristov brat, Simon Iskariot… na hebrejskom ime je: שמעון (ŠIMXXON, čit. ŠIMON), nastalo od hebrejskog glagola: ČUTI, SLUŠATI, sa dodatkom sufiksa: -n a sa značenjem: »koji sluša, koji čuje, slušajući, koji je bogobojazan«….

SION, CION,CIONIZAM Ime brega u jugoistočnom delu Jerusalima. Na njemu je ležao grad Jevuseja, koji je David osvo-

jio. Kasnije je nazvan Davidovim gradom. Ima veliku simboliku u judaizmu i hrišćanstvu. U jevrejskoj dijaspori simbol povratka Jevreja u svoju domovinu i države Izrael. Ovo ime je nosio i jedan amorejski car. Ime je jevrejsko: ציון (CION), etimološki se vezuje za hebrejski glagolski koren: צין (CYN), sa značenjem: »Označiti, naznačiti, ujediniti, spojiti«.

SODOM, SODOMA Jedan od pet gradova južno od Mrtvog mora. Sodoma je, kao i Gomora, primer iskvarenog mesta, koje Bog uništava. (1. Moj. 19) Ime grada je kanaansko, te verovatno potiče od kanaanskog glagolskog korena: סדן (SDN) – udarati, tući. Krajnji konsonant N (nun), prešao je u hebrejskom slučaju u glas: M.

SOLOMON Bio je sin Davida i Vitsaveje, treći car Izraela. Vladao oko 960–922 p. n. e. Hram u Jerusalimu, bio je sagrađen po njegovom naređenju. Osvećenje hrama u Jerusalimu, glavni je događaj njegove vladavine. Imao je izuzetne veze sa inostranstvom. Njegovo ime je jevrejsko. U osnovi imena je koren: שלם (ŠLM), kojim se označava: MIR, TIŠINA, STALOŽENOST… Često se njegovo ime prevodi kao: »Miroljubiv«.

SUBOTA Naziv za sedmi odnosno šesti dan u sedmici. Ime dana koje je ušlo u većinu indoevropskih jezika, pa tako i u slovenske. Radi se o jevrejskom nazivu za sedmi dan, koji u svojoj osnovi ima jevrejski glagolski koren: שב (JŠV), a kojim se označava: SEDENJE, ODMARANJE, NERAD… Ovo je ime nastalo od infinitiva pomenutog glagola, koji sadrži konsonante: ŠVT (שבת). Na hebrejskom jeziku SUBOTA se označava kao: שבת (šabat).

TAMARA Bila je Irova žena, sina Judinog. Udala se za njegovog mlađeg brata, nakon muževljeve smrti. I Davidova kćerka nosila je ovo ime. Ime je jevrejsko: תמר (TAMAR), objašnjava se kao: »Palma«, pošto se ovako na hebrejskom jeziku i naziva ovo drvo. Kod nas je ovo ime samo u ženskoj varijanti. Na hebrejskom takođe, iako sama reč ima oblik muškog roda.

TOMA Bio je jedan od dvanaestorice Isusovih apostola. Tek po drugom javljanju vaskrslog Isusa je poverovao da je Isus i zaista vaskrsao. Stoga nosi epitet nevernog. Njegovo ime je jevrejsko: תאום (Texom, čit. Teom), sa značenjem: BLIZANAC.

TORA (תורה) Ovaj je izraz u hebrejskom jeziku naziv za Zakon, za pisane zakone i za mojsijevo petoknjižje u celini. U

novozavetnom dobu ovo je naziv za celokupan Stari zavet. Svici Tore čitali su se a i danas se čitaju u sinagogama.

FARISEJI Često se pominju, ali samo u Novom zavetu. Prema J. Flaviju, u 1. v. n. e. stekli su vodeće mesto u judaizmu i ostavili veliki pečat na isti. Nisu bili sveštenici već stranka. Njihovo ime je jevrejsko: פרושים (PERUŠIM), sa značenjem: odvojeni. U korenu imena stoji glagolski koren: פרש (PRŠ), sa značenjem: razdvojiti, odvajati, sitniti…

HANAN, HANAAN v. Kanaan

HERUVIM Reč se prvi put pominje u 1. Moj. 3,24, i dalje tokom Biblije. U nebeskoj hijerarhiji, heruvimi su odmah nakon serafima, u prvom najvišem redu. Ime: HERUVIM, predstavlja množinu, na hebrejskom jeziku, reči: חרב (HEREV – mač), ali u novom značenju, i to kao imenica u jednini: »Ognjeni čuvar«.

CION, CIONIZAM v. Sion

ŠIBOLET Reč, koju je Jeftaj upotrebio da bi proverio da li je jedna grupa begunaca pripadala njegovom ili tuđem narodu. Kako nisu umeli izgovoriti glas: Š, već: S (sibolet), on ih je odbio. Sama reč je iz hebrejskog jezika: שבולת (ŠIBOLET), sa značenjem: SNOP.

ŠABAT v. Subota

HEBREJSKI IZGOVOR

SISTEM TRANSLITERACIJE HEBREJSKIH FONEMA

KONSONANTI:

Alef	א	X
Bet	בּ	B
Vet	ב	V
Gimel	ג	G
Dalet	ד	D
He	ה	H, HH
Vav	ו	W
Zajin	ז	Z
Het	ח	Ḥ
Tet	ט	Ṭ
Jud	י	Ý
Kaf	כּ	K
Haf	כ ך	KH
Lamed	ל	L
Mem	מ ם	M
Nun	נ ן	N
Sameh	ס	S
Ajin	ע	XX
Pe	פּ	P
Fe	פ ף	F
Cadi	צ	C
Kof	ק	Q
Reš	ר	R
Šin	שׁ	Š
Sin	שׂ	SS
Tav	תּ	T

VOKALI:

A dugo	A
A kratko	a
E dugo	E
E srednje	ee
E kratko	e
I dugo	I
I kratko	i
O dugo	O
O kratko	o
U dugo	U
U kratko	u

POLUVOKALI:

Šewa nah	ê
Šewa naxx	ĕ

KOMBINOVANI VOKALI:

Patah-šewa	ā
Kamac-šewa	ō
Segol-šewa	ē

Ovde je naveden sistem transliteracije, te se često transliterovani znak ne izgovara onako kojim je slovom i transliterovan, već se za izgovor svakog glasa treba konsultovati sa delom koji sledi: »Hebrejski izgovor«

GLASOVI U HEBREJSKOM JEZIKU

Kao gotovo jedini živi predstavnik zapadnosemitskih, odnosno severozapadnih semitskih jezika, danas gravitira hebrejski jezik. Kako je najviše istraživan i istražen u ovoj grupi jezika, na njegovom ćemo primeru objasniti sve konsonante i vokale a u cilju da se poveća stepen razumevanja poređenih zapadnosemitskih i slovenskih izraza u ovoj knjizi.

Hebrejski jezik je zasnovan na 38 različitih glasova, klasifikovanih u različite grupe. Od toga postoji 22 konsonanta, 5 dugih i 5 kratkih vokala, 1 vokal srednje dužine, 2 mukla i tri kombinovana vokala. Od 22 konsonanta, 5 se različito grafikuju na kraju a različito na početku i u sredini reči. 6 konsonanata se dvostruko artikulišu u zavisnosti od položaja u morfemi.

KONSONANTI

ALEF א

Transliteracija: X

Alef predstavlja konsonant o kojem se uopšte malo zna, naročito što se tiče njegovog pravilnog izgovora. Kako se vokali pre i nakon njega u morfemama ponašaju kao i kod guturala, on je svrstan u konsonante ovog tipa. Pojedini naučnici smatraju (E. B. Šošan) da je u biblijskom periodu odgovarao arapskom: »Hamza« po artikulaciji, a arapskom: »Elif« po ostalim osobinama. Danas se, iako stoji kao sastavni deo mnogih korena, ne izgovara, već se nakon njega odmah prelazi na naredni vokal, tj. na vokal koji se nađe pod njim ili nakon njega. Važna osobina ovog konsonanta je da pravi i zahteva pauzu u reči, te se ima izgovoriti upravo kao pauza. Pauza je, jednostavnije rečeno, uvek pred njim u morfemi čiji je on sastavni deo, osim naravno na početku reči.

BET – VET בּ , ב

Transliteracija: B, V

Ovaj konsonant ima dvostruki izgovor a u zavisnosti od njegovog položaja u morfemi, kao i u zavisnosti od položaja poje-

dinih fonema u odnosu na ovaj konsonant. On može odgovarati srpskom: B ili srpskom: V.

U slučajevima kada odgovara srpskom: B, konsonant BET je:

1. Bilabijal po mestu artikulacije.
2. Ploziv po načinu artikulacije.
3. Zvučan po učešću vibracija glasnica.

b) U slučajevima kada odgovara srpskom „V", konsonant „Vet" je:

1. Labio-dental po mestu artikulacije
2. Frikativ po načinu artikulacije
3. Zvučan po učešću vibracija glasnica

Koji su to slučajevi i od čega zavisi, da li će konsonant „Bet" biti bilabijal ili labio-dental (da li će biti „B" ili „V")?

1. Na početku reči uvek je: „Bet".

(BayIt – kuća, BOr – rupa, BUšAh – sramota)

2. Nakon mirujućeg, tzv. muklog vokala (šewa nah) koji se piše ali se ne izgovara, uvek je „Bet".

(LišêbOr – slomiti, QorêbAn – slom, krah, uništenje)

3. Na početku sloga, uvek je „Bet" a u sredini ili na kraju sloga uvek je „Vet" (LišêbOr, QorêbAn, dov – medved).

4. Nakon ispuštenog konsonanta (usled skraćivanja i tvorbe reči ili tokom razvoja jezika) uvek je „Bet" (Mibayit, koje je nastalo od Min Bayit – iz kuće, od kuće / MibUšAh – koje je nastalo od Min BUšAh).

5. U pojedinim konjugacijama glagola a u zavisnosti od vremena u kojima se određeni koren nalazi, regularno „Vet" prelazi u „Bet". Tako recimo kod PIEL grupe glagola uvek je „Bet" i to ako je ovaj konsonant centralna tj. središnja fonema korena i to u svim vidovima glagola.

(dibarêti, dibarêtA – govorio sam, govorio si; XādabEr, tědabEr – govoriću, govorićeš; MědabEr – govorim, govoriš)

Alofoni foneme „Vet"

1. Ispred vokala, fonema „Vet" je takva, a po načinu artikulacije, da gornji zubi blago naležu na donju usnu ali na momenat u potpunosti zatvaraju strujanje vazduha tj. frikaciju, te je „Vet"

u ovim slučajevima ipak labio-dentalni ploziv (MĕvusAs – baziran; XAvIv – proleće; XxāvodAH – posao).

2. U ostalim slučajevima je pravi labio-dentalni frikativ. Alofoni su kod ove foneme relativni što znači, da se često razlikuju od govornika do govornika.

GIMEL ג

Transliteracija: G

Hebrejski konsonant „Gimel" danas se izgovara uvek isto, bez obzira na njegov položaj u morfemi. Odgovara srpskom „G". „Gimel" je danas:

1. Velaran po mestu artikulacije
2. Ploziv po načinu artikulacije
3. Zvučan po učešću vibracija glasnica.

Even Ben Šošan ga svrstava u nepčane zajedno sa „Jud, Haf, Kof". Međutim, doseljenici iz Jemena u Izrael zadržali su tradicionalni, starovekovni izgovor konsonanta „Gimel". U zavisnosti od položaja u morfemi i u zavisnosti od položaja drugih fonema u odnosu na „Gimel", Jevreji iz Jemena razlikuju dva izgovora ovog glasa:

1. „Gimel" koje uglavnom odgovara srpskom „Dž"
2. „Gimel" koje uglavnom odgovara arapskom „ġayn (غ)"

U prvom slučaju „Gimel" je:

1. Palato-alveolaran po mestu artikulacije
2. Afrikat po načinu artikualcije
3. Zvučan po učešću vibracija glasnica.

GgAmAl (danas: gAmAl) – kamila (umesto ġAmAl)
LisêggOr (danas: lisêgOr) – zatvoriti (umesto lisêgOr)

U drugom slučaju „Gimel" je:

1. Velaran po mestu artikulacije
2. Frikativ po načinu artikulacije
3. Zvučan po učešću vibracija glasnica.

LĕḡAmAl (umesto lĕgAmAl) – ka kamili, prema kamili
VĕḡadOl (umesto VĕgadOl) – i veliki, a veliki

Sva pravila za „Bet" – „Vet" važe i za jedan i drugi oblik „Gimel"-a. U prvom slučaju treba napomenuti da se ovo „Dž" razlikuje od srpskog „Dž" po načinu artikulacije u sledećem: oslobađanje stvorene pregrade između vrha jezika i alveola odvija se, za razliku od ostalih ploziva – polako. Tako dobijamo kombinovani glas po načinu artikulacije, čiji se izgovor odvija u dve faze. Prva etapa je ista kao kod ploziva a druga nalikuje frikativu. Za drugi slučaj je važno reći da se ovaj glas tvori podizanjem zadnjeg dela jezika prema mekom nepcu gde se stvara suženje, uz učešće vibracija glasnica. Dobija se hrapav i zvučan šum nalik grgotanju.

Alofoni savremenog „Gimel"-a

Primećeno je da se ispred „Het, Jud, Ajin" i ispred vokala „Gimel" drugačije artikuliše:

MagêyAh – magija Magẽḥan – nasrtljivac
MêgiLAh – svitak MagAxx – dodir

tako da je alofon modernog „Gimel"-a u najbrojanim slučajevima postao prevelaran a frikativ po načinu artikulacije.

DALET ד ד

Transliteracija: D

Konsonant „Dalet" se izgovara bez obzira na položaj u morfemi uvek identično. Odgovara sprskom „D". „Dalet" je danas:

1. Dental po mestu artikulacije
2. Ploziv po načinu artikulacije
3. Zvučan po učešću vibracija glasnica

Interesantna je opšte prihvaćena klasifikacija od strane izraelske Akademije za jezik, gde se „Dalet" svrstava u tzv. lingvalne (jezične) glasove po mestu artikualcije, što bi odgovaralo standardnoj alveolarnoj grupi glasova.

Jevreji iz Jemena i Iraka zadržali su tradicionalni izgovor. Naime, kao kod „Bet" i „Vet" tako i kod „Dalet" postoje različite artikualcije ovog konsonanta a u zavisnosti od njegovog položaja u morfemi i položaja ostalih fonema u odnosu na njega u

određenoj morfemi. Dve interpretacije paralelne su pravilima „Bet-Vet" u slučajevima gde je kod „Bet-Vet" bilo: „Bet", tu je: „D". Gde je kod „Bet-Vet" ostajalo „Vet" tu je: „Dz". U prvom slučaju i kod Jemenaca i Vavilonaca glas, dakle odgovara našem „D". U drugom slučaju glas odgovara makedonskom „Dz". Ovaj glas je onda

1. Apikodental po mestu artikualcije
2. Afrikat po načinu artikulacije
3. Zvučan po učešću vibracija glasnica

Primeri:

MĕdzabEr (umesto MĕdabEr) – govorim, govoriš, govori
LĕdzayEg (umesto LĕdayEg) – pecati, loviti ribu
Vĕdzag (umesto Vĕdag) – i riba, a riba

Alofon „Dalet"-a

Zapaženo je da je izgovor ovog konsonanta ispred konsonanta „Lamed" nešto izmenjen. Naime, plozivnost se gubi a „D" postaje lateralno po mestu artikulacije a naravno ostaje i ozvučeno. Akcenat igra veliku ulogu u formiranju ovog alofona. Najčešće se ovakav alofon javlja u slučajevima kada se „Lamed" nađe iza „Dalet"-a na početku ili u sredini morfme a da je pri tome akcenat u toj morfemi na poslednjem slogu.

Primeri:

HadêlAqAh – paljenje (sa akcentom na poslednjem dugom „A")
Madêleq – upaljač (sa akcentom na poslednjem kratkom „e")

HE ה ה

Transliteracija: H, HH

Hebrejski konsonant „He" predstavlja glotalni konsonant. Može se porediti i evenutlano transkribovati našim „H" ali ipak ne u potpunosti. Pre se može reći da odgovara glasu „H" u slovačkom jeziku ili tzv. persijskom „Ha" u arapskom jeziku (ه). Tvori se u glotisu kada su glasnice među sobom lako razdvojene. Struja vazduha iz pluća se tare o same glasnice te se stvara šum pri čemu nema vibracija glasnica, sam vazduh ne nailazi na neke prepreke u ustima. Na osnovu ovoga, fonema „He" je

1. Glotal po mestu tvorbe
2. Frikativ po načinu tvorbe
3. Bezvučan po neučešću vibracija glasnica

Danas ga mnogi Izraelci ne izgovaraju, iako je to neprihvatljivo. U književnom jeziku izgovor ovog konsonanta je obavezan. Treba naznačiti da se u imenicama i pridevima ženskog roda na kraju reči uopšte ne izgovara, čak i u književnom jeziku, osim kada je to naznačeno posebnim znakom u samom slovu „He" koji se naziva „Mapik"[1]. U transliteraciji je ovakvo He označeno kao: „HH"

TorAh (čitaj: „Tora") – Tora, zakon, učenje
XišAh (čitaj: „Iša") – žena
YafAh (čitaj: „Jafa") – lepa

Alofon „He"

Interesantna je pojava alofona „He", najčešće na kraju reči i to samo u slučajevima kada „He" na kraju reči služi da prikaže pripadnost određenog pojma nekoj ženskoj osobi ili čak predmetu ženskog roda (U transkripciji „He" koje se čita na kraju reči označava se ovako: „HH").

XišAhh – njen čovek (ovde je „He" glotalno ali bliže plozivu, grafički sadrži i „Mapik")

VAV ו

Transliteracija: W

Konsonant „Vav" je danas identičan konsonantu „Vet" po načinu i mestu tvorbe. Današnje „Vav" odgovara srpskom „V". Tradicionalno odgovara arapskom „Waw" (و). Na osnovu toga u savremenom jeziku ovaj konsonant je:

1. labio-dental po mestu tvorbe
2. frikativ po načinu artikulacije
3. zvučan po učešću vibracija glasnica

[1] U ovim slučajevima, glas HE je obično u službi imeničkog sufiksa za treće lice ženskog roda jednine.

Međutim Jevreji poreklom iz arapskih zemalja, zadržali su tradicionalni izgovor ovog konsonanta, kada je on:

1. bilabial po mestu artikulacije
2. poluvokal po načinu artikulacije
3. zvučan po vibraciji glasnica

Naime, ova se fonema tvori tako što se zauzme pozicija jezika za izgovor vokala „U", a da pri izgovoru „Vav"-a, govorni organi po pravilu odmah skliznu u položaj za sledeći glas

Weset – mesečni ciklus
Wered – ruža
XxakhêšAyw – sada, trenutno

ZAJIN ז

Transliteracija: Z

U potpunosti odgovara srpskom „Z". On je

1. dental po mestu tvrobe
2. frikativ po načinu tvrobe
3. zvučan po učešću vibracija glasnica.

Izraelska Akademija za jezik ga svrstava u tzv. „Zviždeće" glasove a po načinu tvorbe, zajedno sa: „Sin, šin, Sameh, Cadi".

HET ח

Transliteracija: ḥ

Konsonant „Het" nema ekvivalenta u srpskom jeziku. Odgovara arapskom „Haun" (ه). Karakterističan je za semitske jezike. Za artikulaciju ove foneme sužava se faringalni kanal kontrakcijom mišića u farinksu i povlačenjem korena jezika snažno prema zadnjem zidu farinksa, pri čemu se podiže sam larinks. Struja vazduha prolazi kroz nastalo suženje i trenjem o zidove suženja stvara oštar šum a da glasnice ne vibriraju. Tako da je „Het"

1. faringal po mestu artikulacije
2. frikativ po načinu artikulacije
3. bezvučan po neučestvovanju vibracija glasnica

E. B. šošan navodi da pravilna artikulacija ovog konsonanta podseća na završnu fazu zevanja.

Danas, mnogi Izraelci neosnovano u govoru zamenjuju ovu fonemu sa glasom: „Haf", najčešće radi lakšeg izgovora, što je neprihvatljivo. Često se ovako može promeniti i značenje same reči. Npr.:

BakhAr – biti prvorođeni sin – sa „Haf"

BaḥAr – birati – sa „Het"

TET ט

Transliteracija: ṭ

Po načinu artikualcije ovaj je konsonant jednak sroskom „T". Znači da je

1. dental po mestu artikualcije
2. ploziv po načinu artikulacije
3. bezvučan po neučešću glasnica u artikulaciji

Međutim, kako tradicionalno odgovara arapskom „Ta" (ط) i Jevreji iz Jemena ga izgovaraju ekvivalentno ovom arapskom konsonantu. Ovako izgovoren „Tet" je:

1. dental po mestu artikualcije
2. ploziv po načinu artikulacije
3. bezvučan po neučešću glasnica u artikulaciji
4. emfatičan po dodatnoj artikulaciji – faringalizaciji

O čemu se uopšte radi kod tradicionalnog izgovora „Tet"? Pri artikulaciji, prednji deo jezika je prislonjen na alveole sekutića. Zadnji deo jezika se podiže unazad prema velumu, sužava se faringalni prostor, jezik je napet. Usne su blago zaokružene. U momentu kada vazduh pod pritiskom, eksplozivno izbije, nakon naglog otvaranja zubno-jezične pregrade, bez učešća vibracije glasnica, ostvaruje se izgovor tradicionalnog „Tet". E. B. šošan naziva ovaj konsonant jezičnim po mestu artikulacije, zajedno sa: „Dalet, Lamed, Nun i Tav", pri tom misleći na savremeni izgovor „Tav"-a.

JUD י

Transliteracija: „Y"

Ova fonema predstavlja poluvokal, dakle kao i u srpskom jeziku, tako da u suštini odgovara srpskom „J" po načinu artikulacije ali ne u svim položajima u morfemi. Poluvokal „Jud" je:

1. palatalan po mestu artikulacije (iz podgrupe mekih palatala)
2. poluvokal po načinu artikulacije
3. zvučan po učešću glasnica pri artikulaciji

Šošan ga svrstava u tzv. „Nepčane" sugalsnike, zajedno sa: „Haf, Kof i Gimel", po mestu artikulacije a u frikative po načinu artikulacije.

„Jud" je interesantan i po tome što zajedno sa kratkim vokalom „I", ako se nađe nakon njega, daje dugi vokal „I". Ovo je jedan od razloga što su klasični gramatičari smatrali da je „Jud" nakada u funkciji vokala a nekada u funkciji konsonanta. U pojedinim slučajevima može služiti i kao drugi element diftonga. Međutim, hebrejski jezik danas ne poznaje diftonge kao takve ali se ipak pojavljuje kao zaostavština diftonga, oblik tipa: „AJ". Npr.:

DAy – dovoljno, dosta

SInay – Sinaj (planina, oblast u Egiptu)

Kombinacija kratko „i" plus „Jud", kako se pretvara u dugo „I", transkribuje se kao jedno veliko „I". Npr.:

Talêmiyd – > TalêmId – učenik

Susiy – > SusI – moj konj

„Jud" takođe služi i za označavanje dugog vokala „E". Kada se nađe iza srednje dugog „ee", ne izgovara se u takvoj kombinaciji. Npr.:

HEyfAh (čitaj: Hefa) – Haifa (grad)

XEykh (čitaj: Ex) – kako?

KAF – HAF כ ך

Transliteracija: KH

Konsonant „Kaf" ima dvostruki izgovor, a u zavisnosti od položaj u morfemi i u zavisnosti od položaja nekih fonema u

odnosu na konsonant „Kaf". Kako ovaj konsonant ima dvostruki izgovor treba navesti i klasifikovati i jedan i drugi: U prvom slučaju „Kaf" odgovara srpskom „K". Tako da je:

1. velaran po mestu tvorbe
2. ploziv po načinu artikulacije
3. bezvučan po neučešću glasnica u artikualciji

U drugom slučaju „Haf" odgovara arapskom: „Haun (ه)" tako da je

1. velaran po mestu tvorbe
2. frikativ po načinu tvorbe
3. bezvučan po neučestvovanju glasnica u artikulaciji

Pri tvrobi: „Haf"-a, zadnji deo jezika se podiže ka mekom nepcu tako da sa njim pravi uski kanal tj. tesnac. Vazduh iz pluća struji kroz tesnac i trenjem o njegove zidove stvara hrapavi šum nalik na hrkanje.

Danas Izraelci ne razlikuju „Haf" i „Het", naravno neosnovano, pošto se značenje reči često može nerazlikovanjem ova dva konsonanta izgubiti (npr. vidi kod „Het"). Obe foneme šošan klasifikuje u nepčane suglasnike po mestu tvrobe, zajedno sa: „Kof, Jud i Gimel". Da li će „Kaf" preći u „Haf" ili obratno zavisiće od položaja ostalih fonema u odnosu na „Kaf" i „Haf" i obratno. Sva pravila kod „Bet-Vet" važe i za slučaj „Kaf-Haf", s tim da, u tom smislu, „Kaf" kao „Tvrdo" odgovara glasu „Bet" a „Haf" kao „Meko" odgovara konsonantu „Vet".

LAMED ל

Transliteracija: L

Sonant „Lamed" delimično odgovara srpskom „L", s tim da je nešto „Mekše". Naime, pri izgovoru se vrh jezika nasloni na prednji deo tvrdog nepca (nešto iznad alveola) a središnji deo jezika se blago podiže ka tvrdom nepcu. Zatvara se središnji put struji vazduha iz pluća te on izlazi bočno, tj. sa leve i desne strane jezika. Vazduh, znači, struiji sa obe strane jezika kroz formirane poluotvore (jezika i tvrdog nepca), tako da se ovakva artikulacija naziva „lateralna". Ovaj sonant je:

1. dentalno-alveolaran po mestu tvorbe
2. lateralan po mestu artikulacije
3. zvučan po učešću glasnica

Šošan ga svrstava u lingvalne konsonante zajedno sa „Dalet, Tet, Nun i Tav".

Alofon „Lamed"

Najčešće ispred „Tet, Tav, Jud i šin" javlja se bezvučni palatalni lateral kao alofon „Lamed"-a. Npr.:

XxālIyAh – penjanje, useljavanje
GalêšAh – klizala se, skijala se
XxālêtAh – popela se, uselila se
XxAlay – o meni, na meni

MEM מ ם

Transliteracija: M

U potpunosti odgovara srpskom „M", tako da je:

1. bilabijal po mestu tvorbe
2. nazal po načinu artikulacije
3. zvučan po učešću glasnica

NUN נ ן

Transliteracija: N

Hebrejski sonant „Nun" odgovara srpkom „N", tako da je

1. alveolaran po mestu tvorbe
2. nazal po načinu artikulacije
3. zvučan po učešću vibracija glasnica

Alofoni „Nun"

Zadnjnepčano NUN, javlja se nakon: „Het, Tet, Jud, Kaf, Haf, Lamed, Mem, Kof, Šin".

SAMEH ס

Transliteracija: S

Hebrejski konsonat „Sameh" apsolutno je identičan po načinu artikulacije i mestu tvorbe srpskom „S" tako da je:

1. dental po mestu tvorbe
2. frikativ po načinu artikulacije
3. bezvučan po neučešću vibracija glasnica

Šošan ga svrstava po načinu artikulacije u tzv. „Zviždeće" konsonnate, zajedno sa: „Zajin, Cadi, Sin i šin".

AJIN ע

Transliteracija XX

Ovaj konsonant predstavlja tipičan semitski glas. Danas ga mnogi Izraelci ne izgovaraju, mada je to apsolutno neispravno. Ova fonema nema odgovrajućeg ekvivalenta u srpskom jeziku. Artikuliše se na sledeći način: zadnji deo jezika se uzdiže ka mekom nepcu i povlači ka farinksu uz podizanje Adamove jabučice i kontrakciju farinksa. Tako se stvara potpuna pregrada u faringalnom kanalu. Trenutnim otvaranjem pregrade, pomeranjem jezika unapred stvara se karakterističan šum, sličan stenjanju. „Ajin" je dakle:

1. faringal po mestu artikulacije
2. ploziv po načinu tvorbe
3. bezvučan po neučešću vibracija glasnica.

„Het" i Ajin" imaju isto mesto artikulacije samo ih razlikuje način artikulacije. Naime, „Het" je frikativ a „Ajin" je ploziv. Ovo objašnjenje, može poslužiti početnicima za lakši izgovor ovog faringalnog ploziva. Odgovara arapskom: „Ayn" (ع). Dosta je kontradiktornosti u opisivanju i klasifikaciji ovog glasa kako kod izraelskih tako i kod arapskih fonetičara. Neki ga označavaju i zvučnim glasom kao na primer Al-ANI u arapskom jeziku. Kako ga obično izgovaraju Jevreji poreklom iz arapskih zemalja, moramo se povesti za istraživanjima fonetičara u arapskom jeziku. Smatra se (ANIS) da je frikativ sa najmanje frikativnosti ili čak pravi frikativ (E. B. Jehuda). Al-Ani ga je ipak svrstao u

plozive nakon iscrpnih spektografskih ispitivanja u fonetskim laboratorijama. Ipak se samo „Ajin" teško izgovara. Nakon njega je skoro uvek vokal, pa čak on bio i: „Odmarajuće ševa" tj. „šewa Nah" (vidi: „šewa Nah"). Ovaj konsonant vrši „faringalizaciju" ili guturalizaciju" vokala koji je pod njim, što znači nakon njega. Jedino se „šewa Nah" ne može „faringalizovati".

Primeri:

XxāvOdAh – posao (faringalizovan je prvi vokal: „a")

MitêxxalEf – koji se onesvestio (faringalizovan je vokal „a")

XxisUy – pravljenje, činjenje (faringalizovan je vokal „i")

XxOnEh – odgovaram, odgovaraš, odgovara, koji odgovara (faringalizovan je vokal „O")

Izraelska akademija za jezik smatra da su u biblijskom jeziku postojala dva tipa „Ajin"-a, kao dve različite foneme. Danas se ne može sa sigurnošću utvrditi koja su to dva tipa. Verovatno se radi, po analogiji, o Ajin i Rhajin, kao u arapskom jeziku.

PE – FE פ פּ ף

Transliteracija: P, F

Konsonant „Pe" u hebrejskom jeziku ima dva načina artikulacije. Naime, u jednom slučaju odgovara srpkom „P" a u drugom odgovara srpskom „F". Da li će u nekoj morfemi biti „Pe" ili „Fe" zavisi od položaja ovih fonema u jednoj morfemi kao i od položaja nekih drugih fonema u odnosu na „Pe" odnosno „Fe". Pravila koja važe za „Bet" i „Vet" važe i za „Pe" i „Fe". U prvom slučaju (Pe) je:

1. bilabijal po mestu tvrobe
2. ploziv po načinu tvorbe
3. bezvučan po neučešću vibracija glasnica.

U drugom slučaju (Fe) je:

1. labiodental po mestu tvorbe
2. frikativ po načinu tvorbe
3. bezvučni po neučešću vibracija glasnica.

Primeri:

1. poh – ovde, tu
2. lisêpOr – brojati
3. mipoh (nastalo od „min+poh") – odavde
siparêtI, siparêtA – pričao sam, pričao si (2. l. m. r. perfekat)
4. XxafAr – prah, pepeo

CADI (CADIK) צ ץ

Transliteracija: C

U potpunosti odgovara srpskom „C". Tako da je:

1. dental po mestu tvorbe
2. afrikat po načinu tvorbe
3. bezvučan po neučešću vibracija glasnica

E. B. šošan ga svrstava u tzv. „Zviždeće" konsonante (zajedno sa „Zajin, Sameh, šin i Sin"), a po načinu tvorbe. Jevreji iz arapskih zemalja artikulišu „Cadi" na jedan poseban način. Naime, vrh jezika se povija na dole i dotiče donje sekutiće, prednji deo jezika se prislanja na alveole gornjih sekutića te se tu stvara jedan tesnac. Zadnji deo jezika uzdiže se unazad prema velumu, sa manjim pomakom unazad. Usne su nešto zaokružene. Vibracija glasnica nema. Dakle, u ovom slučaju je „Cadi":

1. Alveolaran po mestu tvrobe
2. Frikativ po načinu tvorbe
3. Bezvučan po neučešću vibracija glasnica
4. Emfatičan po dodatnoj artikulaciji

U ovom slučaju (znači kod Jevreja poreklom iz arapskih zemalja) „Cadi" odgovara arapskom „Sad" (ص). Danas kao što je navadeno, „Cadi" apsolutno odgovara srpskom „C". Primećeno je i da se alofoni ovog konsonanta pojavljuju ispred „Tet" i „Tav" kada „Cadi" dobija na frikativnosti pri artikulaciji, što znači da jezik ne dodiruje alveole sekutića već ventralni deo sekutića. Npr.:

RacêtAh – htela je
HicêtaxxEr – žalio je, bilo mu je žao

KOF (KUF) ק

Transliteracija: Q

Danas se u modernom hebrejskom jeziku ovaj konsonant artikuliše identično konsonantu „Kaf". U potpunosti odgovara srpskom „K" tako da je „Kof"

1. velaran po mestu artikulacije
2. ploziv po načinu artikulacije
3. bezvučan po neučestvovanju vibracija glasnica

Međutim, ovakav opšteprihvaćen izgovor ovog glasa je ipak pogrešan, pošto je poznato da je on apsolutni ekvivalent arapskom „Kaf" (ك). Jevreji, poreklom iz arapskih zemalja, zadržali su pravilan izgovor ovog konsonanta, pošto su ga i u svom maternjem (arapskom) jeziku razlikovali od onog drugog „K" (ق). Pravilno se „kof" izgovara na sledeći način: Zadnji deo jezika uzdiže se nazad da bi sa zadnjim delom mekog nepca načinio potpunu pregradu. Meko nepce je u podignutom položaju, ulaz vazduha u nosnu šupljinu je nemoguć. U momentu naglog otvaranja načinjene pregrade, spuštanjem jezika, komprimirani vazduh iz pluća pravi šum karakterističnog praska a da pri tome glasnice ne vibriraju. „Kof", izgovoreno na pravilan, opisan način, je:

1. uvulo-velar po mestu artikulacije
2. ploziv po načinu artikulacije
3. bezvučan po neučešću glasnica u artikulaciji

REŠ ר

Transliteracija: R

Ovaj hebrejski konsonant može a i ne mora odgovarati srpskom „R". Varijanta ovog konsonanta kada on ne odgovara srpskom „R" je prihvaćenija i češća u uputrebi kod Izraelaca, pogotovo onih koji su više generacija na tim prostorima, verovatno pod uticajem arapskog „Gayn" (غ), iako je apsolutno različita fonema od ovog arapskog konsonanta. Varijanta, kada „Reš" odgovara sprskom „R " je takođe priznata za ispravnu ali je

obično koriste novi doseljenici poreklom iz Sovjetskog Saveza i Evrope. Dakle, kada odgovara srpskom „R", „Reš" je

1. alveolar po mestu tvorbe
2. vibrant po načinu tvorbe
3. zvučan po učešću glasnica u artikulaciji

U drugoj varijanti „Reš" je

1. velar po mestu tvorbe
2. vibrant po načinu tvorbe
3. zvučan po učešću glasnica u artikulaciji

ŠIN I SIN שׁ שׂ

Transliteracija: SS, Š

„Šin" i „Sin" predstavljaju delimično istu grafemu i dve različite foneme. Ukoliko se tekst ne punktira (u književnosti, novinama i ostaloj literaturi) grafema je apsolutno ista i za šin i za Sin. Sa punktacijom, u Bibliji, poeziji i literaturi za početnike i decu, grafema je ipak različita. „šin" ima jednu tačku na gornjem desnom kraku a „Sin" na gornjem levom krajnjem kraku. Šin odgovara srpskom „š", a „Sin" odgovara srpskom „S". „Šin" je znači:

1. palatal po mestu tvorbe
2. frikativ po načinu tvorbe
3. bezvučan po neučestvovanju vibracija glasnica

„Sin" je

1. dental po mestu artikulacije
2. frikativ po načinu tvorbe
3. bezvučan po neučestvovanju vibracija glasnica

„Sin" danas ima identičnu artikulaciju kao i „Sameh" s tim da se smatra da je u Biblijskom razdoblju razlika ipak postojala. „Sin" i „Šin" E. B. Šošan svrstava u tzv. „zviždeće" konsonante po načinu tvorbe.

TAV ת

Transliteracija: T

Hebrejski konsonant „Tav" danas u potpunosti odgovara srpskom „T" tako da je

1. dental po mestu artikulacije
2. ploziv po načinu artikulacije
3. bezvučan po neučestvovanju vibracija glasnica

Međutim, tradicionalni izgovor nalaže razlikovanje konsonanta „Tav" na način koji se po svome položaju u fonemi razlikuju „Bet" i „Vet". Dakle, gde je kod pravila „Bet-Vet" bivalo „Bet", tu bi „Tav" odgovaralo srpskom „T", a gde bi u pravili „Bet-Vet" ostajalo „Vet" tu bi „Tav" odgovaralo arapskom „Ta" (ت). U ovom slučaju se izgovara na sledeći način: Vrh jezika postavlja se između gornjih i donjih sekutića te se izgovori „T". Nalik je engleskom „Th" tako da je

1. interdental po mestu artikulacije
2. afrikat po načinu artikulacije
3. bezvučan po neučestvovanju vibracija glasnica

Postojanje dva načina artikulacije konsonanta „Tav" zapaža se kod Jevreja poreklom iz Jemena

Zapaženi alofoni konsonanta „Tav"

Danas se razlikuju alofoni ovog konsonanta ispred „Vet, Vav i Jud". U ovim situacijama „Tav" dobija na frikativnosti.

Primeri:

LĕhitêwakEaḥ – raspravljati se

LĕhitêyabEš – osušiti se

Ispred „Šin", danas, „Tav" u govoru odgovara našem „Č", što znači da postaje

1. palatal po mestu tvorbe
2. afrikat po načinu tvorbe
3. bezvučan po neučešću vibracija glasnica

Kako danas Izraelac ne izgovara „pokretno" „ševa" a koje se obično i nalazi u intermedijalnom položaju u slučaju kombinaci-

je „Tav" + „šin", kada se ova kombinacija naće na početkku reči. Tako danas Izraelac, praktično, dobija položaj „Tav" i „šin", kao „T" + „š" što radi lakšeg izgovora daje „Č". Dakle dešava se jedan oblik alveolaralizacije konsonanata.

Primeri:

TěšUvAh (Izraelac: -> „Čuva") – odgovor

TěšUkAh (Izraelac: -> „Čuka") – strast

Ovakav način artikulacije fonemske grupe: „T" + „ě" + „š" je prihvaćen od strane izraelske Akademija za jezik, iako je novotvorevina, nastala usled potrebe za lakšim izgovorom.

VOKALI U HEBREJSKOM JEZIKU

Hebrejski jezik poznaje pet dugih i pet kragkih vokala, dva redukovana (mukla) vokala i tri tzv. složena ili kombinovana vokala. Kao i svi semitski jezici i hebrejski je u prvobinoj fazi razvoja imao samo 3 vokala (a, u, i) ali su se „e" i „o" razvili kasnije. Dužina vokala u hebrejskom jeziku ima distinktivnu funkciju. Obično se kaže da dugi fokal ima dvostruku dužinu trajanja u odnosu na kratki. Neki od primera distinktivne funkcije dužine vokala mogu biti sledeći:

gaf – krilo, drška

gAf – zapušio je, začepio je

Vokali „A" i „a"

Bez obzira na dužinu vokal „A" je

1. centralni po horizontalnom kriterijumu
2. niski po vertikalnom kriterijumu
3. neutralni po položaju usana a po kriterijumu ponašanja usana pri artikulaciji.

Dugi vokal „A" se nešto duže artikuliše od kratkog, traje kao dva kratka vokala.

Tako u rečima:

MidêbAr – pustinja (vokal „A" je dug)

MadêḥOm – toplomer (vokal „a" je kratak)

Qarênaf – nosorog (oba vokala su kratki)

BAmAh – bina, tribina (oba vokala su dugi)

Interesantna je faringalizacija vokala u hebrejskom jeziku o čemu je bilo reči ranije. Tako se i vokali „A" i „a" faringalizuju (guturalizuju), ukoliko se nađu nakon guturala „Ajin". Naime, dobja se nisko centralno „A" odnosno „a", pošto se stvara pregrada u faringalnom prostoru uz povlačenje korena jezika prema zidu farinksa. Konsonant „Alef", iako gutural, danas više ne vrši faringalizaciju vokala.

Vokali „E" i „e"

U hebrejskom jeziku dugi vokal „E" je

1. nezaokružen po položaju usana
2. srednji po položaju jezika
3. prednji po mestu artikulacije

Kao dokaz da dugo i kratko „E" nisu alofoni već foneme može poslužiti i distinktivna funkcija na sledećem primeru:

Xxerev – veče

XxErev – mešavina, mućkalica

Kratki vokal „E" je

1. nezaokružen po položaju usana
2. poluniski po položaju jezika
3. prednji po mestu artikulacije

U primerima sefer – knjiga (oba vokala su kratka)

SipEr – pričao je (vokal „E" je dug)

Faringalizacija vokala „E" je takođe evidentna bez obzira da li je u pitanju dugo ili kratko „E" a uvek nakon (pod) guturala „Ajin".

Primer:

XXEqed – komplet (sa dugim faringalizovanim „E")

Xxerev – veče (sa kratkim faringalizovanim „e")

Vokali „I" i „i"

Dugi vokal „I" u hebrejskom jeziku je
1. nezaokružen po položaju usana
2. visoki po položaju jezika
3. prednji po mestu artikulacije

Kratki vokal „i" u hebrejskom jeziku je

1. nezaokružn po položaju usana
2. poluvisoki po položaju jezika
3. centralni po mestu artikulacije

U primerima:

LimEd – učio je (vokal „i" je kratak)
XānI – ja (vokal „i" je dug)

Faringalizacija oba vokala „I" je takođe česta naravno samo ukoliko se nađu nakon (pod) konsonantom „Ajin", kao u primerima:

XxigUI – krug (vokal „I" je faringalizovan)
XxIr – grad (dugi vokal „i" je takođe faringalizovan)

Vokali „O" i „o"

Dugi i kratki vokali „O" u potpunosti odgovaraju srpskom vokalu „O". To znači da je u pitanju:

1. zaokruženi vokal po položaju usana
2. srednji po položaju jezika u usnoj duplji
3. zadnji po mestu artikulacije u usnoj duplji

Distinktivna funkcija dugog i kratkog vokala „O" slabije je izražena. Ne zna se tačno da li je vokal „O" u biblijskom periodu uopšte mogao biti dugi ili kratki. E. B. Jehmuda smatra da su masoreti označavali istu dužinu vokala sa dva simbola. Danas je ipak razlika evidentna. Npr.:

Dov – medved
LOmed – učim, učiš, uči

Faringalizacija je takođe izražena, s tim da i dugi i kratki vokal, osim faringalizacije dobijaju i nešto nazalizacije. Npr.:

XxOrEv – gavran
LĕhitêxxOrEr – probuditi se

Dugi vokal „U" je u hebrejskom jeziku:

1. izuzetno zaokružen po položaju usana
2. visok po položaju jezika
3. srednji (bliži zadnjem) po položaju u usnoj duplji

Npr.:
BUbAh – lutka (vokal „U" je dug)

Kratki vokal „U" je

1. Srednje zaokružen po položaju usana
2. Visoki po položaju jezika
3. Zadnji po mestu artikualacije u usnoj duplji

Npr.:
MĕsudAr – sređen (vokal „U" je kratak)

Faringalizacija je izražena, takođe nakon konsonanta „Ajin".

Npr.:
XxUrI – budi se, imperfekt, ž. r. jed. (dugi vokal „U" je faringalizovan)

XxubAr – embrion (kratki vokal „U" je takođe faringalizovan)

Ševa (šĕwAx)

Transliteracija: ê, ĕ

Odim deset potpunih, hebrejski jezik ima i dva mukla vokala. To su:

1. šĕwAx Naḥ (odmarajuće ševa) – ševa immobile (ê)
2. šĕwAx Naxx – (pokretno ševa) – ševa mmobille (ĕ)

U prvom slučaju, radi se o u potpunosti muklom glasu koji se uopšte i ne izgovara. Njegova uloga je da ispuni jedno pravilo hebrejskog jezika, a to je da dva konsonanta međusobom

uvek moraju imati vokal. Ako u nekoj morfemi, po njenoj prirodi, između neka dva konsonanta ne postoji čujni vokal, među njima se najčešće postavlja šĕwAx Nah.

Npr.:

yišêmor – čuvaće

MidêbAr – pustinja

Guturale: „Alef, Ajin, He, Het, Reš" teško je izgovoriti ispred šĕwAx Naḥ pa će oni često primati kombinovane vokale (vidi „kombinovani vokali").

U drugom slučaju „šĕwAx Naxx" se izgovara kao mukli poluglas „E". Ovaj glas podseća na glas koji se nalazi nakon konsonanta „b" u reči: b_lgari_" u bugarskom jeziku ili čak u reči: „sada" u pirotskom govoru, ili u makedonskom jeziku. Danas se, međutim, ipak ovaj vokal izgovara kao kratko „E". U kojim će to slučajevima „šĕwAx" biti „Naxx" a u kojim „Naḥ"?

1. Na početku reči (ispod prvog konsonanta u reči) uvek je „Naxx" „šĕwAx" na kraju reči uvek je „Nah". Npr.:

BĕnI – moj sin (šĕwAx Naxx)

MĕdabEr – govorim, govoriš, govori (šĕwAx Naxx)

Xatê – ti, (d. l, ž, r. jed) (ovde je u pitanju šĕwAx Nah)

NEfêtê – nafta (šĕwAx Naḥ)

2. Kada se u sredini reči nađu dva „šĕwAx" jedan kraj drugog, uvek je ovaj prvi „šĕwAx Nah" a drugi je uvek „šĕwAx Naxx". Npr.:

YiqêrêxU – čitaće, zvaće

Kassêpêkhem – vaš novac

3. „šĕwAx je posle kratkog vokala uvek „šĕwAx Nax" a nakon dugog vokala uvek „šĕwAx Naxx". Npr.:

šimêšOn – Samson („šEwAx" je „Nah" nakon kratkog „i"

šomĕrIm – čuvamo, čuvate, čuvaju („šĕwAx" je „Naxx" posle dugog vokala „O")

4. „šewAx" ispod (nakon) udvojenog konsonanta, odnosno nakon „tvrđe" varijante izgovora konsonanta „Bet, Gimel, Dalet, Kaf, Pe, Tav" uvek je „Naxx". Npr.: SipĕrU – pričali su

Kombinovani vokali

Mukli vokal „šĕwAx" posebno kada se nađe u „Nah" obliku nemoguće je izgovoriti pod guturalima. Da bi izgovor bio moguć ovom „šĕwAx" pridodaje se tzv. „Vokal pomagač" koji ima za zadatak da ozvuči tj. ovokalizuje muklo i beščujno „šĕwAx Naḥ". Tako „šĕwAx" sa sobom može nositi i oznaku za kratko „A" pa će se ta „Vokalsko-muklovokalska" grupa artikulisati kao kratko „a". Ukoliko sa sobom „šewAx" nosi simbol za kratko „E" artikulisaće se kao kratko „e". Sa simbolom za dugi vokal „A" „šĕwAx" ćemo arikulisati kao „O".

GLASOVNE ALTERNACIJE

Hebrejski jezik je korenski jezik. To znači da je koren bazični simbol ideje koja se kroz taj koren može iskazati glagolom, imenicom ili pridevom. Glagolski oblici, imenice i pridevi grade se dodavanjem prefiksa, infiksa ili sufiksa, s tim da infiks može biti vokal, ređe konsonant, dok su prefiksi i sufiksi kombinacije konsonanata i vokala. Baza ideje tj. koren, retko su promenjivi. Alternacije glasova u tom smislu se takođe retko pojavljuju u jeziku. Uopšte gledano, cilj glasovnih alternacija je olakšavanje izgovora grupe fonema koje su po svojim artikulacionim karakteristikama takve da se izuzetno teško izgovaraju jedna kraj druge.

Alternacije „Zviždećih" glasova

Zamena kombinacije: „Tav+ševa Na+šin" u „Č"

Kada se Tav i šin jave na početku reči, naravno među njima će se pojaviti „šĕwAx Naxx" tačnije pod konsonantom Tav. Zapažena je, pogotovo danas, promena izgovora cele ove strukture od tri foneme u jednu, odnosno u „Č".

Npr.:

TĕšUvAh (Izraelac: – > „Čuva") – odgovor

TĕšUkAh (Izraelac: – > „Čuka") – strast

2. Zamena položaj dentala

U slučaju kada plozivni dental „Tav" treba postaviti pred frikativni palatal „šin" vrši se jednostavna zamena njihovih mesta u morfemi, tako da „šin" zauzima mesto „Tav"-a a „Tav" zauzima mesto „šin"-a. Npr.: kod HITPAEL glagola:

Umesto: LĕhitêšalEm, dobijamo – >LĕhišêtalEm – isplati se, isplatiti se

Umesto: LĕhitêšOlEl, dobijamo LêhišêtOlEl – ludovati

Ovakav položaj ostajaće i u imenicama i pridevima koje se izvode od ovakvih glagola

U slučajevima kada se plozivni dental „Tav" nađe pred frikativnim dentalom „Sameh", zamenjuju se njihova mesta, te dobijamo položaj: „Sin-Tav" umesto prvobitnog „Tav"-„Sameh". Npr.: Umesto LĕhitêsakEl -> LĕhisêtakEl – gledati

I ova će zamena ostajati kod prideva i imenica koje će se izvesti iz ovakvih glagola.

Kada „Tav treba postaviti pred dentalni afrikat „Cadi" pojavljuje se poseban oblik zamene. Naime „Cadi" zauzima mesto „Tav"-a dok „Tav" osim što zauzima mesto „Cadi"-ja prelazi u fonemu „Tet".

Npr.:

Umesto LĕhitêcadEq – LĕhicêṭadEq – biti u pravu

Ovakav položaj ostaće i u imenicama i pridevima koje se izvode od ovakvih glagola

U slučajevima kada „Tav" treba postaviti pred frikativni dental „Zajin", zamenjuju im se mesta a „Tav" postaje plozivni dental „Dalet".

Npr.:

Umesto LĕhitêzayEn – > LĕhizêdayEn – naoružati

Umeto LĕhitêzaqEn – > LĕhizêdaqEn – ostariti

NAPOMENE

[I] Kao kod turcizama, kada tursko: P kod Slovena pređe u: B, npr:Pestil-Bestilj;Pusu-Busija…

[II] Semitsko: Š, ume često da pređe u: S, kada izraz prelazi u indoevropske jezike. Tako recimo hebr. ŠABAT-SUBOTA; ŠOMRON-SAMARIJA. Naravno, navedeni prelazi su indirektni, nastali prevođenjem starog zaveta Biblije sa hebrejskog jezika na grčki, zatim na latinski, nemački pa tek onda na slovenske jezike ili direktno sa latinskog i grčkog na slovenske jezike. Postoje prelazi glasova iz semitskog: Š u slovensko: S i direktno, slušanjem.

[III] Kao kod turcizama, kada tursko: S ili TS, kod Slovena pređe u: C. Npr. tutsak-tucak;yatsa-jacija…

[IV] Kao kod turcizama, kada glasovi DŽ i Đ iz turskih izraza prelaze u glas:Đ kod Slovena. Tako npr.e¨girotu- iđirot; fesle¨gen-fesliđen.

[V] Kod turcizama se takođe javlja ovakva zamena glasova, kada glas T Iz turskog izraza, koji se prenese u neki od slovenskih jezika, pređe u konsonant: D. Tako npr.tarumar-darmar; tenbel-dembel…

[VI] Često u arabizmima i turcizmima imamo ispadanje početnog glasa H, koji po postanku (etimologiji) treba da postoji. Npr.Ašim umesto: Hašim; Alka umesto: Halka; ali i kod hebraizama: Aram umesto: Haram; ali i medijalnog glasa H: Avraam umesto: Avraham…

[VII] Tako i kod turcizama imamo da je konsonant: K prešao u glas: G, prilikom prelaska određene turske reči u slovenske jezike. Npr. Kaidegajde; kavas-gavaz. Naročito kada se radi o tvrdom emfatičnom: K.

[VIII] Najbolji i nama najpoznatiji primer prenosa guturalnih Ajin i Rhajin iz semitskih jezika u indoevropske jezike jeste primer imena grada: Gaze. Naime, ovo ime na hebrejskom jeziku počinje upravo konsonantom Ajin, dok u arapskom jeziku glasom: Rhajin (srodnom hebrejskom Ajinu po mestu tvorbe). Međutim, kako u slovenskim tako i u drugim indoevropskim jezicima (najvažnije za dokaz je da je tako i u grčkom i latinskom jeziku), ovaj se grad naziva: Gaza, sa glasom G na primarnom mestu.

[IX] Poznato je da kod turcizama glasovi: S i C iz turskog pređu u: Z kod slovenskih jezika. Npr.atlas-atlaz; kafes-kavez; sanat-zanat; tako i kod arabizama: mikas-makaze…

[X] Ovakve metateze glasova primećene su i kod arabizama i turcizama. Naime, prilikom prelaska pojedinih reči u slovenske jezike iz turskog, arapskog ili eventualno persijskog jezika, postoje slučajevi zamene mesta konsonantima radi lakšeg izgovora ili usled pogrešnog čuvenja. Tako imamo: barjak umesto tur.bayrak; barjam umesto tur. Bayram; lepeza umesto: yelpaze…

[XI] Ovakva zamena konsonanata se može primetiti i kod turcizama. Naime, postoje primeri kada je slovenski jezik za konsonant: K u određenoj turskoj reči upotrebio glas: H kod te reči rekavši je u svojoj varijanti. Npr: sabak-sabah; kirmiz-hrmza…

[XII] Veoma često se javlja zamena konsonanata F, kada se nađe recimo u turskoj reči, koja se prenosi u neki slovenski jezik, za konsonant: V, dakle u tom turcizmu sada, ali u nekom slovenskom jeziku. Tako kod nas imamo sledeće primere: tur:afet- kod nas:avet; tur: kafes- kod nas: kavez; defter-tevter; sofra-sovra.

[XIII] Ovakvi prelazi glasa: N u glas: NJ su veoma česti i logični pri prelasku pojedinih izraza iz drugih jezika u slovenske jezike, naročito kod onih neslovenskih izraza koji se nađu u slovenskim jezicima a koji na svome kraju imaju glas: N. Veoma često će se ta reč preneti neki od slovenskih jezika tako da će na kraju ta ista reč imati upravo gčas: NJ. U turcizmima imamo: Figan-figanj;ali i: binek-binjek;yeniceri-janjičar; kod drevnih helenizama imamo: tigan-tiganj…

[XIV] I kod turcizama imamo ovakvu pojavu zamene glasova, kada glas: H iz turske reči zamenjujemo glasom . K u slovenskoj varijanti iste. Npr: bahtsiz-baksuz; bahsis-bakšiš; šeyh-šeik…

[XV] Ovakvi slučajevi primećeni su i kod turcizama. Npr: tur:safran-srpski:šafran…

LITERATURA

Bandić, D.:Narodna religija Srba u 100 pojmova. – Beograd, 1991.

Ben-Abba, D.: Hebrew-english english-hebrew dictionary. – Tel Aviv, 1977.

Ben-Šošan, E.: Ha-milon ha-xxivri ha-merukaz. – Jerusalim, 1993.

Collins, S.:The lost ten tribes of Israel… found. – Oregon, 1995.

Deretić, J.: Antička Srbija. – Novi Sad, 2000.

Dubnov, S.: Kratka istorija Jevrejskog naroda. – Beograd, 1988.

Elazar, S.: Prilozi istoriji Jevreja u Bosni i Hercegovini. Jevrejski almanah 1979–1996. Str. 43. – Beograd, 2000.

Erdeljan, dr. M.: Opšti uvod u Sveto Pismo Staroga zaveta. – Beograd, Srbinje, 2000.

Erdeljanović, dr. J.: Osnovi etnologije. – Beograd, 1932.

Gams, A.:Biblija u svetlu društvenih borbi. – Beograd, 1988.

Gilbert M.: Jewish history atlas. – London, 1969.

Gortan, V., Gorski, O., Pauš, P.: Latinska gramatika. – Zagreb, 1987.

Gruić,B., Šubin, N.: Rečnik rusko-srpskohrvatski i srpskohrvatsko-ruski. Cetinje, 1987.

Grupa autora.The times atlas of the Bible. – London, 1987.

Grupa autora: Enciklopedijski leksikon-mozaik znanja-srpskohrvatski jezik. – Beograd, 1972.

Harrington, W.: Uvod u Stari zavet. – Zagreb, 1977.

Ivić, P.: Srpski narod i njegov jezik. – Beograd, 1986.

Jovanović, R., Atanacković, L.: Sistematski rečnik srpskohrvatskoga jezika. Matica Srpska, 1980.

Jović M.: Rano hrišćanstvo na Balkanu. – Niš, 1994.

Jovićević, R.:O imenima. – Beograd, 1995.
Kosidovski, Z. :Biblijske legende. – Beograd, 1993.
Kosidovski, Z. :Kad je sunce bilo bog. – Beograd, 1993.
Mihailović, M.: Tradicionalna kuhinja Jevreja bivše Jugoslavije. – Beograd, 1998.
Lalević, M.: Sinonimi i srodne reči srpskohrvatskoga jezika. – Beograd, 1974.
Milin, D.: Starozavetna istorija. – Novi Sad, 1994.
Muršat, M.: Leksikon ha-poxxal. – Jerusalim, 1980.
Perišić, R.: Vinčansko pismo. Beograd, 1995.
Petković, Ž.: Semićani i Balkansko poluostrvo. – Beograd, 1926.
Petrović, R.: Menore iz Čelareva. IPA Miroslav. – Beograd, 1997.
Prošić, T.: Poreklo Pashe. – Novi Sad, 1998.
Rački, F.: Pismo slovjensko. – Zagreb, 1861.
Rakić, R.: Biblijski rečnik. – Beograd, 1994.
Šarbatov, G.: Arabsko-russkiy uchebniy slovar. – Moskva, 1982.
Šijaković, M., priređivač: Mitologija i religija Etruraca. – Beograd, 1990.
Šijaković, M., priređivač: Mitologija i religija starih Jevreja. – Beograd, 1990.
Škaljić, A.: Turcizmi u srpskohrvatskom jeziku. – Sarajevo, 1989.
Šobajić, V.: Jevrejstvo i Izrael. – Skopje, 1982.
Stipčević, A.: Povijest knjige. – Zagreb, 1985.
The search begins. A history of discovery and exploration. – London, 1973. Str. 37–50.
Višić, M.: Pjesma nad pjesmama. – Beograd, 1996.
Zislin, N. M.: Ob odnoy originalnoy sisteme grammatiki evreyskogo yazika (XI–XII vv.). Istoriya, kultura, yaziki narodov vostoka, str. 17. – Moskva, 1970.

БИБЛИОТЕКА
МАТИЦЕ СРПСКЕ

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

809.2:808-3

СТАНОЈЕВИЋ, Жељко

O jeziku Srba i Jevreja : trojako prisustvo Jevreja među Slovenima : međusobni uticaji severozapadnih semitskih i slovenskih jezika / Željko Stanojević ; [izrada mapa Artur Banks, Jelena Nedeljković]. – Beograd : Ž. Stanojević, 2001 (Beograd : Jovan). – 154 str. : ilustr. ; 21 cm.

Napomene: 151–152. – Bibliografija: str. 153–154.

a) Семитски језици – Лексика b) Словенски језици – Лексика

ID=93043980

БИБЛИОТЕКА МАТИЦЕ СРПСКЕ
II 448477
000882748
COBISS ©

Бесарабия

III